

Marko Marulić

Judita

eLektire.skole.hr

SADRŽAJ

[POSVETA]	4
ISTORIJA SVA NA KRATKO KA SE UZDARŽI U OVIH KNJIGAH	6
ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI	7
LIBRO PARVO	9
LIBRO DRUGO	20
LIBRO TRETO	33
LIBRO ČETVARTO	47
LIBRO PETO	60
LIBRO ŠESTO	74
RJEČNIK	92

LIBAR
MARKA MARULA SPLIĆANINA
U KOM SE UZDARŽI ISTORIJA SVETE UDOVICE
JUDIT
U VERSIH HARVACKI SLOŽENA
KAKO ONA UBI VOJVODU OLOFERNA
PO SRIDU VOJSKE NJEGOVE
I OSLOBODI PUK ISRAELSKI
OD VELIKE POGIBILI

PRODAJU SE U BNECIH U MARKARI(J)I
U STACU(N) KI DARŽI LIBAR ZA SINJAO

POČTOVANOMU
U ISUKARSTU POPU I PARMANCIRU SPLICKOMU
GOSPODINU DO(M) DUJMU BALISTRILIĆU
KUMU SVOMU
MARKO MARULIĆ
HUMILJENO PRIPORUČE(N)'JE
Z DVORNIM POKLONOM
MILO POSKITA

Sih dan¹ svetih korizmenih, počtovani u Isukarstu gospodine i kume moj dragi dom Dujme, privraćajući ja pisma staroga Testame(n)ta namirih se na histor(i)ju one počtene i svete udovice Judite i preohologa Oloferna, koga ona ubivši, oslobodi svu zemlju israelsku jur od nadvele² pogibili.

Tuj historiju čtući, ulize³ mi u pamet da ju stumači(m) naši(m) jaziko(m), neka ju budu razumiti i oni ki nisu naučni knjige latinske aliti djačke. Da od te stvari hoteći tvomu otadžastvu, obojega jazika dobro umiću, dar prikazati, odlučih naslidovati hitrost ditce one ki o mlado(m) litu starijih svojih darijući,⁴ nara(n)če nad(i)ju mirisnimi zel'ji, mažurano(m), rusmarinom, rutom; umitelno naprave dar svoj, da zloćudo loveći povekše⁵ uzdarje. Ja put zloćudi njih ne perim, da samo onogaj⁶ hitra kiće(n)'ja, jer inoga uzdarja od vas ne išćem nego ko sam vele od pri našao: ljubav pravu i svaršenu u Isukarstu ku mi stanovito nosite⁷ veće ner sam dostoja(n), da koliko se pristoji pitomščini vašoj ka svakomu prikloniti i pri(j)aznivi.⁸ Tu poni hitrost, kako dim, naslidujuć, usilovah se rečenu histo-

---

¹ *sih dan* - ovih dana

² *nadvele* (od glag. *nadvesti*) - nastale

³ *ulize* - uljeze, pade

⁴ *starijih svojih darijući* - svoje starije darujuć

⁵ *povekše* - povećaju

⁶ *onogaj* - put onoga

⁷ *ljubav... nosite* - ljubav iskazujete

⁸ *prikloniti i prijaznivi* - mjesto priklonitij i prijaznijoj

ri(j)u tako napraviti kako bude nikimi izvanjskimi urehami i uglajen'je(m) i uliza(n)'jem i razlicih masti čirsan'je(m) obnajena;⁹ a to da ne rečete da vam poklanja(m) onu je žita rukovet koju u vaših knjigah bolju¹⁰ nahodite. Zaisto je onaje rukovet, da mnogim cvitje(m) obkićena. Kada ju dobro razgledate, reći ćete:

Prominila (j)e lice kakono voći(n)a stabla premaliti kada najveće veselo cvasti budu. Evo bo histori(j)u tuj svedoh¹¹ u versih po običaju naših začinjavac i jošće po zakonu onih starih poet, kim ni zadovoljno počitati¹² kako je dilo prošlo,¹³ da mnoge načine obkladaju, neka je vični(j)e onim ki budu čtiti, naslidujući umitelnu sredbu raskošna kuhača ki na gospockoj tarpezi¹⁴ ne klade¹⁵ listo varene ali pečene jistvine, da k tomu pridaje saprana i paprana i inih tacih stvari da slaje bude onim ki su prišli blagovati. Ništar manje, da prem dar moj ni tolika dostoja(n)stva, uzdan sam u vašu dobrotu da ćete ga ljubeznivo pri(j)ati cija priproste pito(m)ščine i sartčene pri(j)azni ka je od davna meju nami. Eto k vam gre Judita gospoja ma visoko počtovana, more biti ne s manjom urehom nego kada se ukaza Olofernu, ne da vas kako i njega tim prihini, da pr(i)ja pokripi u uzdaržan'ju svete čistoće, prid oči vaše ponesši i postavivši sve lipote, krasosti, kriposti, dike i slave svoje, kimi se je urešila vele plemeniti(j)e i gizdavi(j)e nego keno se reše svilo(m), zlato(m) i bisero(m); a znajući da će moći tako počteno pribivati pod striho(m) vašo(m) kako je nigda pribivala u Betuliji pod svojom. Kada se budete s njom pitomo razgovarati, daržu¹⁶ da ju ćete pohvaliti ne manje ner veli pop Eliaki(m) ki od Jerosoli(m)e dojde sa svimi leviti u Betul(i)ju vidit (j)u, čuvši sarca sminost, dila hrabrost i čudnovatu svetinju života nje. S toga joj da hvale izvarsne, časti dostojne, uzviše(n)je visoko i poljubljen'je čisto, duhovno, pobožno, nijedno(m) troho(m) nedostojna poželin'ja ockvarnjeno, kako se sveti(m) pristoji i sluga(m) božji(m) podoba. I vi poni dvorno ju primite, dobrovoljno nastanite, i ku vazda hvalite dilo(m), tu pohvalite i ustmi jer je naučna hvaljena biti, navlastito od svetoga reda vašega popovskoga. Nju primite, a meni zapovite: zapovide(m)¹⁷ vašim služba ma vazda je pripravna da izvarši ča budete veliti, koliko joj bude uzmožno. Mir i milost gospodina našega Isukarsta budi vazda s vami. Amen.

Od rojen'ja Isukarstova u puti¹⁸ godišće parvo nako(n) tisuća i pet sat, na dvadeset i dva dni miseca aprila. U Splitu gradu.

---

⁹ *obnajena* - od glag. *obnaditi*, optočiti, prevući

¹⁰ *bolju* - u starim izdanjima "pogliu"

¹¹ *svedoh u versih* - pretočih u stihove

¹² *kim ni zadovoljno počitati* - kojima nije dovoljno (koji se ne zadovoljavaju time) da pričaju

¹³ *kako je dilo prošlo* - kako se stvar dogodila

¹⁴ *gospockoj trpezi* - gospodsku trpezu

¹⁵ *klade* (od glag. *klasti*) - stavi

¹⁶ *daržu* - držim

¹⁷ *zapovidem* - zapovijedima

¹⁸ *Od rojen'ja... u puti* - Od rođenja u tijelu. Uzme li se ovaj izraz za "ab incarnatione" ili za "a nativitate", datum se Marulićeva djela ni u kom slučaju ne mijenja.

ISTORIJA SVA NA KRATKO KA SE UZDARŽI U OVIH KNJIGAH

Nabukodonosor, kralj od Babiloni(j)e i od Asiri(j)e, daržeći tad grad Ninive, pobi Arfaksata, kralja od Medi,¹ ko(n) rike Eufrata. Posla k mejašniko(m) svo(j)im da se podlože njemu. Podložiti se ne htiše. Odpravi s vojskom svoga vojvodu Oloferna ki, kuda projde, sve obuja. Pride napoko(n) u zemlju israelsku. Bi velik strah po svoj zemlji. U Jerosolim² činiše mnoga ponižen'ja i posvetilišća, Bogu se priporučujući.

On podstupi Betul(i)ju, odvrati vodu ka u grad teciše, zdence pridgradske čini čuvati. Akiora, vojvodu svoga od Amoniti,³ jer reče da neće moći Židove svojevati ako ne budu zgrišili Bogu svomu, vezana čini popeljati i pridati Betuli(j)ano(m), obitući se zajedno s njimi ga zgubiti. Nesta vode u gradu, htihu se pridati. Ozi(j)a, knez od grada, moli jih da bi još čekali pet dan pomoći Božje. Judita, udovica sveta i plemenita, kara jih da bihu Bogu roke postavili. Sama onuj noć moli se Bogu, ureši se, pojde s rabo(m) svojo(m) Ab-ro(m) ka Olofernu i nakon četvartoga dne, kad on pi(j)an zaspao, odkla mu glavu nožem njegovim, stavi ju na grad, vojske se pristrašiše, grajane ih tiraše, biše,⁴ odriše, bogati se vratiše. To videći Akior, pri(j)a viru njih i pribiva s njimi u Betuli(j)u. Od Jerosolime dojde veli pop Eliakim sa svimi popi Juditu viditi: Boga slaviše, nju hvališe.

Ona svo(j)imi pojde u Jerosolim. Pokloniše se u tempal,⁵ dare prikazaše, i tuj se tri misece veselivši, domom se varnuše. Judita posli parvoga muža Manasesa drugoga ne poja. Živi sto i pet lit.⁶ Leže u grob muža svoga. Sedam dan ju puk sitova. Za nje života ne očutiše nevolje rati nike.⁷ I dan dobitja nje svako godišće bi baržen i čtova(n) od svega puka israelskoga, dokla tarpiše u sta(n)'ju svomu. Na sve(m) vazda Bogu hvala. Ame(n).

---

¹ *Medi* - Medâ

² *Jerosolim* - mjesto Jerosolimu

³ *Amoniti* - Amonitâ

⁴ *grajane jih tiraše, biše* - građani ih tjerahu, bijahu

⁵ *tempal* - mjesto *templu*

⁶ *lit* - godinâ

⁷ *nevolje rati nike* - nevolje nikakva rata

ČA SE U KOM LIBRU UZDARŽI

Parvo libro. Nabukodonosor dobivši Arfaksata, posla Oloferna s vojsko(m) primati daržave, hoteci da gospoduje svim svitom.

Drugo libro. Kuda Olofernes projde s vojsko(m); kih poda se podbi; pride u Gabu; bi strah u Jerosoli(m); pozlobiše Akiora veziri jer istinu govori od naroda¹ (j)erosolimskoga.

Treto libro. Olof(erne) Akiora vezana zagna u Betuli(j)u hoteci ga zajedno z grajani² pogubiti kad jih prime.³ Ozi(j)a zva Akiora i popove na večeru. Olofer(ne) podsede Betuli(j)u. Bi u grad⁴ žaja, do pet dan se hotihu⁵ pridati. Judita jih kara.

Četvarto libro. Judita s Abro(m) pojde van grada; Bog joj prida liposti, budi da⁶ vele lipa biše. Olofe(rne), vidiv ju, za njo(m) se zamami.

Peto libro. Olofer(ne) dvor svoj i Juditu zva na večeru. Pjan zaspā. Koliko je zlo žartje i opitje. Judita Olofernu odkla glavu i na grad postavi. Akior se obrati na viru i prebiva u Betuliju.

Šesto libro. Betuli(j)ani izidoše s oružje(m). Vojske, vidiv Oloferna ubi(j)ena, jaše bižati; oni jih tiraše i z dobitje(m) se varnuše. Eliaki(m), pop veli, s popi pride vidit Juditu. Ona svo(j)imi pojde u Jerosolim; u te(m)pal se poklonivši, s vesel'je(m) se varnu. Živi lit sto i pet.

Puk ju seda(m) dan plaka. Dan dobitja čtovaše. Amen.

---

¹ *od naroda* - o narodu

² *grajani* - građanima

³ *prime* (od glag. *prijati*) - osvoji, uhvati

⁴ *grad* - gradu

⁵ *hotihu* - hoćahu

⁶ *budi da* - premda

KNJIGE

MARKA MARULIĆA SPLIĆANINA

U KIH SE UZDARŽI

ISTORIJA OD SVETE JUDITE

U ŠEST LIBRI RAZDILJENA

NA SLAVU BOŽJU POČINJU

LIBRO PARVO

Dike ter hvaljen'ja presvetoj Juditi,¹
smina nje stvore(n)'ja hoću govoriti;
zato ću moliti, Bože, tvoju svitlost,
ne hti(j)² mi kratiti u tom punu milost.
5 Ti s' on ki da kripost svakomu dilu³ nje
i nje kipu lipost s počten'jem čistinje
ti poni sad mene tako jur napravi,⁴
jazik da pomene ča misal pripravi.
Udahni duh pravi u mni ljubav tvoja,⁵
10 da sobo(m) ne travi veće pamet moja,
bludeći ozoja z družbo(m) starih poet*,
boge čtova koja, kimi svit biše spet.⁶
Da ti s' nadasve svet, istinni⁷ Bože moj,
ti daješ slatko pet,⁸ vernim si ti pokoj,
15 a ne skup trikrat troj*⁹ divička okola,¹⁰
pridavši još u broj s kitarom Apola.
Uzdigni odzdola glas moj k nebu gori
gdi tvoga pristola čtuju svetih zbori,
da der u tvem dvori¹¹ bude ti uslišan,
20 dokol izgovori¹² od Judite pisan.
Grad veli Egbatan sazida i sredi
kralj hvale pohvata(n),¹³ Arfaksat od Medi;
pokol jur pogledi, da vlada narodom,

---

¹ Zvezdicama su označene Marulićeve bilješke i marginalije, a brojevima napomene i tumačenja priređivača. Ako se komentar odnosi na Marulićevu bilješku, uza broj stiha navedeno je slovo **b** (npr. 15b).

² 4. *ne hti(j)* - nemoj

³ 5. *dilu* - djelu

⁴ 7. *napravi* - upravi

⁵ 9. *Udahni* - neka udahne; *mni* - meni, mjesto *mene*

* 11 Poet. Poete se zovu ki pišu verse.

⁶ 12. *boge čtova koja* - koja bogove štovaše; *kimi svit biše spet* - kojima svijet bješe sapet

⁷ 13. *s'* - si; *istinni* - istiniti

⁸ 14. *pet* - pjevati

* 15 Trikrat troj. Devet biše božic i meju njimi Apolo s kitaro(m), kih poeti prizivahu na pomoć gata(n)ja ali kantan'ja njih veras.

⁹ 15b *gata(n)'ja* - u I. i II. izdanju "datania"; *njih veras* - njihovih (svojih) stihova

¹⁰ 15. *divička okola* - djevičkog kola

¹¹ 19. *tvem dvori* - tvojem dvoru

¹² 20. *izgovori*, tj. moj glas

¹³ 22. *hvale pohvata(n)* - slavohlepan

25 preza svoje zledi kih podbi pod sobom.¹⁴
 Mnjaše da ni robom, ni moćju od ljudi,¹⁵
 ni plemenitim rodo(m) na svit mu para ni;¹⁶
 da pozna po sebi, jer¹⁷ slava človika*
 najveća, ka se di,¹⁸ ne tarpi dovika.
 Da kakono rika barzo mimohodi,
 30 tako svaka dika s vrimeno(m) odhodi.
 I ki se uzvodi u višu oholast,
 teže mu se zgodi¹⁹ kad pade u propast.
 Ki poni toku vlast i silu imiše,²⁰
 zgubi svoj glas i čast kada ga razbiše.
 35 I ki ga dobiše, jure potomtoga,²¹
 jer se oholiše, izgubiše mnoga.²²
 Pored da je²³ boga, Nabukodonosor
 mnjaše se dilj toga - nimaše bo razbor.
 Jer skupiv mnogi zbor i polag Eufrata
 40 razvivši svoj šator, pobi Arfaksata.
 S vesel'jem u vrata ninivska ulize²⁴
 goneći na jata sužnje u želize.²⁵
 Malo jih ubiže, mnogo jih zagubi,
 napuni sve hiže blaga ko urubi.
 45 Viteze poljubi, svakoga darova,
 od koga nahoj bi,²⁶ hrabro da se arva.
 Paka barune zva, ter sede meu njimi,²⁷
 otvoriv usta sva, govori*²⁸ prid svimi:
 "Ja vami hrabrimi²⁹ sve sebi podložih
 50 ča godir očimi mo(j)ima obazrih.
 Slavan se učinih ter čtovan visoko,
 i glas dili³⁰ mo(j)ih prostri se široko.

¹⁴ 24. *kih* - koje (mjesto *koji*); *sobom* - sebe

¹⁵ 25. *mnjaše* - mišljaše; *moćju od ljudi* - vojskom

¹⁶ 26. *na svit* - na svijetu; *mu para ni* - nema mu para

¹⁷ 27. *da* - ali; *jer* - da

* 27 Slava segasvitnja.

¹⁸ 28. *ka se di* - koja se kaže, tj. koja se može pomisliti

¹⁹ 32. *teže mu se zgodi* - teže mu se dogodi

²⁰ 33. *imiše* - imaše

²¹ 35. *potomtoga* - poslije toga

²² 36. *mnoga* - mnogo (mnogo stvari)

²³ 37. *Pored da je* - da je pored (tj. jednak)

²⁴ 41. *ulize* - uljeze

²⁵ 42. *u želize* - u okovima

²⁶ 46. *od koga nahoj bi* - za koga se našlo (dokazalo)

²⁷ 47. *zva* - sazva; *meu njimi* - među njih

* 48 Govori Nabukodonosor barunom svojim.

²⁸ 48. *sva* - svoja; *govori* - reče

²⁹ 49. *vami hrabrimi* - pomoću vas hrabrih

³⁰ 52. *dili* - djelâ

Sada jure, poko nitkore ne sto(j)i
 u zemaljski oko³¹ ki me se ne bo(j)i.
 55 Poslat ću da ko(j)i s nami mejaš ima,³²
 zapovidi moji podložan prijima."
 Ugodno bi svima, svi ga pohvališe,
 razum, moć s ričima do neba uzniše;
 60 posle odpraviše ki naglo hodeći
 mejaše objizdiše, gradove proseći.
 Zapovid noseći Nabukdonosora,
 gospotstvo hoteći vekšega prostora.
 Ni gradi, ni hora, ne pokloniše se,
 i s tim, kad bi zora, k kralju vratiše se.
 65 On tomu čude se,³³ pomuča nikoko,
 a paka sarde se, ja³⁴ prtit žestoko.
 Govoreći tako: da će svih zgubiti
 ki ne htiše, kako on reče, učiniti.
 I priča vapiti: "Poznati ćeš ča sam -
 70 toj će harlo biti - Karmele i Libam,³⁵
 Cedar, pridavši k vam Damask s Cilici(j)om,
 i svu riku Jordari sa svom Galilejom.
 Jošće s Samari(j)om jerosolimski stan
 i s Etiopi(j)om dobro će biti znan.
 75 Ča more doma i van oblast i jakost ma,
 i koli sam silan s mojom daržavom ja."
 Zatim nimalo sta,³⁶ priseže pristol'jem
 ko se sve zlatom sja ter dragim kamen'jem
 i svakim zlamen'jem kraljevske razblude,
 80 da to s ispunjen'jem skoro, skoro bude.³⁷
 O koliko blude ki kažu došasna,
 brez razbora sude kakono iza sna;³⁸
 človik bo to ne zna ako ne očituje
 njemu ki svaka³⁹ zna i svud gospoduje.
 85 Kralj tako jiduje⁴⁰ - sunce svitla lica,
 na zapad minuje,⁴¹ za more skri nica*;
 noć jure podtica da narod, živine,

³¹ 54. *u zemaljski oko* - u zemaljskom okolu

³² 55. *mejaš ima* - međaši, graniči

³³ 65. *čude se* - čudeći se

³⁴ 66. *sarde se* - srdeći se; *ja* - uze, stade

³⁵ 70. *Libam* - Liban, Libanon

³⁶ 77. *nimalo sta* - ne stade nimalo, tj. smjesta

³⁷ 80. *s ispunjen'jem* - ispunjeno; *bude* - će biti

³⁸ 82. *iza sna* - iz sna, u snu

³⁹ 84. *svaka* - sve

⁴⁰ 85. *jiduje* - bjesneći

⁴¹ 86. *minuje* - zalazeći, *skri* - sakri (lica)

* 86 Učini se noć.

90 človik, zvir i ptica, pustiv teg, počine.
 Sam ov⁴² do istine, pripun rogobore,
 ležeć na perine,⁴³ usnuti ne more.
 Ojme, moj nebore! Gospodstvo ča t' prudi?
 Ne bdi sad nitkore; tebe misal trudi.
 Kakono kad bludi sobom simo-tamo,
 95 bisan pas meu ljudi, pojti ne umi kamo*,
 ner se varti samo ter ujisti preži,
 onamo, ovamo, ciri se i reži.
 Tako t' ov, ki leži, misleći, sasvima
 ništare ne teži, a pokoja nima;
 glavom svuda kima i sobom privraća,
 100 posażmi očima, da san se odvraća.
 Jere se navraća pečal ka ga karti,
 ter skupost pribaća sve hteći odarti*:
 sve joj⁴⁴ daj požarti ča želi od svita,
 li neće do smarti nigdare bit sita.
 105 Još iz dna izvita⁴⁵ ne biše sva zora*,
 ni rosa sa cvita opala, da⁴⁶ gora
 biljaše jur zgora visoko varhami,⁴⁷
 a struja od mora mišaše iskrami.⁴⁸
 Jure noć s tminami doli pošla biše,
 110 da još dan s zrakami uzišal ne biše,
 kada se skupiše vićnici u komori,
 jer jih kralj zoviše,⁴⁹ kim tako govori*:
 "U svem mo(j)em dvori⁵⁰ sluge najverniji,
 i va svakom zbori⁵¹ u svem razumniji,
 115 i meni miliji! Znajte da misal ma
 vele me grize i ji⁵² dokla ne vidim ja
 da svaka mista, ka na svit⁵³ gospoduju,
 podložna budu i da svi mene ušćtuju.

⁴² 89. *sam ov* - samo ovaj

⁴³ 90. *perine* - perinama

* 94 Prilika.

* 102 Skupost nigdar sita.

⁴⁴ 103. *joj*, tj. skuposti

⁴⁵ 105. *izvita* - izašla

* 105 Ja zabiljivati zora.

⁴⁶ 106. *da* - a

⁴⁷ 107. *biljaše* - bijeljaše; *varhami* - vrsima, tj. vrhe

⁴⁸ 108. *mišaše iskrami* - miješaše iskre

⁴⁹ 112. *zoviše* - zvaše

* 112 Kralj skupiv više govori.

⁵⁰ 113. *dvori* - dvoru

⁵¹ 114. *zbori* - zboru

⁵² 116. *ji* - jede, ždere

⁵³ 117. *svaka* - sva, *na svit* - na svijetu

120 Zato odlučuju⁵⁴ sa svimi imit rat
 ki se ne obituju poda mnom da će stat.
 A parvo ću obujat daržave od onih
 ki se ne htiše dat kakono ja hotih,
 nere rugo i smih u takovoj stvari
 činiše od mojih oni poklisari."⁵⁵

125 Slišavši to stari vitezi uistinu,
 kako kim se mari vuhlit gospodinu,
 svaki svu kapinu⁵⁶ sa glave snimiše
 ter pad na kolinu,⁵⁷ dvorno zahvališe:
 "Hvala tebi", riše,⁵⁸ "kraljeva svitlosti",
 130 da smo od najviše pri tebi milosti:⁵⁹
 a tvojoj jakosti jur se pristoji svom⁶⁰
 prez svake pakosti obladati zemljom.
 Jer ki⁶¹ toko sobom grad more tward biti,
 ki ti s tvojom vojskom nećeš razoriti?

135 Tko li će se mniti silan zadovolje,
 ki će s tobom smiti arvat se na polje?⁶²
 Sada tvoje volje stvoriti odluku,
 kako ti znaš bolje, u tvoju je ruku;⁶³
 drago će bit puku, vesel će bit rusag,
 140 kad tebe uzvuku na svega svita sag.⁶⁴
 Zatim će te tvoj trag⁶⁵ vazda blagoslovit.
 da rodivši se nag, tobom oblada svit.⁶⁶
 A glas će tvoj živit, svuda slavan hode,⁶⁷
 dokol budu svitit zvizde, teći vode.

145 Tom hvalom uzhode,⁶⁸ kralj veće uzbuja,
 kako kad se svode vali gdi (j)e struja.
 Ter hlepeč na tuja lovišća vrić mriže,
 kako ljuta guja gori glavu dviže.
 "Ki sto(j)ite niže, moga slugu verna",

⁵⁴ 119. *odlučuju* - odlučujem

⁵⁵ 124. *od mojih oni poklisari* - oni od mojih poklisara (poslanika)

⁵⁶ 127. *svu kapinu* - svoju kapu

⁵⁷ 128. *pad* - padnuvši; *kolinu* - koljeno

⁵⁸ 129. *riše* - rekoše

* 129 Odgovor vičnikov.

⁵⁹ 130. *od najviše... milosti* - u najvećoj... milosti

⁶⁰ 131. *svom* - spoji sa zemljom

⁶¹ 133. *ki* - spoji sa grad

⁶² 136. *na polje* - na polju

⁶³ 137-138. Poredaj - *Sada je u tvoju ruku* (u tvojoj ruci) *stvoriti odluku tvoje volje* (po svojoj volji)...

⁶⁴ 140. *uzvuku na... sag* - postave na vlast (jer sag je simbol gospodstva)

⁶⁵ 141. *trag* - potomstvo

⁶⁶ 142. *tobom oblada svit* - ti zavlada svijetom

⁶⁷ 143. *hode* - hodeći

⁶⁸ 145. *uzhode* - ushodeći, uzdižući

150   sad reče, "najbarže zovite Oloferna!"
               Kad dojde: "Biserna kruna mi s'⁶⁹", reče*, "bil,
               strila zlatoperna, kud si godi hodil.
               Hrabro si se nosil u sve boje tvoje,⁷⁰
               tiral si, jal, ubil protivnike moje.
 155   A sada ovo je stvar ku ti ja velim:
               skup ljudi,⁷¹ tokoje sve ča je tribi njim.
               Obrativ putem tim, ka zapadu poji,⁷²
               grade ter župe prim i čin da su moji.⁷³
               Da me se svak boji, svaki da me čtuje,
 160   kako se dostoji, gdi godi me čuje."
               On o tom duguje po kraljevskoj župi,
               hoteć da vojskuje, junake sakupi.
               Kad zbroji zastupi,⁷⁴ piših jih biše tad,
               s kimi se uputi, sto dvadeset hil'jad*.
 165   Mladi bihu, prez brad,⁷⁵ jakosti najbolje,
               arvati svaki grad pripravnı dovolje,
               ali se na polje⁷⁶ biti, protežući
               lukove bivolje, mačima sikući.
               Još kino sidući⁷⁷ na konjih vojuju,
 170   dvanadest tisući biše jih po broju;
               ustežući voju, jedino jıžjahu,⁷⁸
               prip(r)avni ka boju; konji jim aržahu.
               Bistro se metahu, igraje⁷⁹ nogami,
               nozdarvi harkahu,⁸⁰ mašući glavami.
 175   A oni strilami bihu opasani
               ter britci sabljami po sviti pisani.⁸¹
               Gredihu šarani,⁸² kako premaliti
               široke taržani gdi su svaki cviti.⁸³
               Na glavi priviti plavi tere beli

⁶⁹ 151. *mi s'* - si mi

* 151 Kralj govori Olofernu.

⁷⁰ 153. *sve boje tvoje* - svim tvojim bojevima

⁷¹ 156. *skup ljudi* - skupi ljude

⁷² 157. *poji* - pođi

⁷³ 158. *prim i čin da su moji* - osvoji i učini da budu moji

⁷⁴ 163. *zastupi* - zastupe, tj. čete

* 164 Hil'jad je tisuća. Biše piših sto i dvadeset tisuć, konjikov dvanadeste tisuć.

⁷⁵ 165. *prez brad* - bez brada

⁷⁶ 167. *polje* - polju

⁷⁷ 169. *Još* - dodaj; bješe u njegovoj vojsci; *sidući* - sjedeći

⁷⁸ 171. *ustežući voju* - stežući uzde; *jedino jıžjahu* - zajedno ježđahu

⁷⁹ 173. *igraje* - igrajući

⁸⁰ 174. *nozdarvi harkahu* - nozdrvama frkahu

⁸¹ 176. *britci* - britkim; *sviti pisani* - šarovitoj odjeći

⁸² 177. *gredihu šarani* - iđahu šareni (šarni)

⁸³ 178. *su svaki cviti* - je svako cvijeće

180 i perja naditi⁸⁴ stojahu faćeli.
 Šćitke obeseli,⁸⁵ kopja uzvartahu;
 svi bihu veseli, talambas tučahu;
 niki privartahu garlom začinjući,
 niki popi(j)ahu⁸⁶ kundir nagingjući.
 185 Prid njimi jizdući vojvode s tumbatom,
 na njih se obzirući uzmitahu batom.
 Oružjem ter zlatom svaki se svitljaše,
 pera jim za vratom vitar zavi(j)aše.
 Prid svakim jahaše oprovda u krunicu,⁸⁷
 190 pod krunom imaše na uho barnjicu;
 zlat šćit i sulicu njegovu noseći,
 na njoj korugvicu, bedeva vodeći.
 Tako ti hodeći varvljahu šerezi,
 okolo jizdeći asirski hercezi,
 195 bani tere knezi visoka plemena,
 sluge ter vitezi počtena imena.
 Svega napaćena tuj kola škripahu,
 tuj noseć brimena kamil'je stupahu.
 Tuj voli kasahu, tuj bravi potiču,
 200 pastiri zvizdahu za njimi i viču.
 Ni šibi, ni biču ne daju pokoja,
 goneći optiču, biše t' jim do znoja;
 mnoga⁸⁸ bo ozoja ondi bihu tada,
 kim ne biše broja, kola tere stada.
 205 Za svom vojskom zada grediše⁸⁹ Oloferne*,
 ki svimi oblada s junake nesmerne.⁹⁰
 Svi sluge preverne okol njega bihu,
 luk, strile operne u ruci jimihu.⁹¹
 A druzi gredi(h)u⁹² mašući praćami,
 210 kamen'je berihu⁹³ u krilo rukami;
 druzi šćipaćami bihu se zavargli,
 a druzi sabljami ke bihu potargli.⁹⁴
 Suknje bihu svargli, župe pripasali;
 rukavce uzvargli, bičve podpasali;

⁸⁴ 180. *perja naditi* - perjem okićeni

⁸⁵ 181. *obeseli* - (jamačno zbog rime umjesto) objesili

⁸⁶ 184. *popi(j)ahu* - pijahu

⁸⁷ 189. *krunicu* - krunici (kruni)

⁸⁸ 203. *mnoga* spoji sa *kola tere stada*

⁸⁹ 205. *grediše* - iđāše

* 205 Zastava Oloferna s svojim taborom.

⁹⁰ 206. *ki svimi... nesmerne* - koji vladaše (zapovijedaše) svima gizdavim junacima

⁹¹ 208. *jimihu* - imahu

⁹² 209. *druzi* - drugi; *gredi(h)u* - iđahu

⁹³ 210. *berihu* - brahu

⁹⁴ 212. *potargli* - potrgnuli, izvukli

215 barže t' bi ticali skačući dubravom,
 ner kad bi bigali jelini prid lavom.
 Njih ti z bedar stranom kolesa šćićahu,⁹⁵
 ka grede⁹⁶ ravninom konji potezahu;
 sprid i zad jahahu vitezi železni,⁹⁷
 220 kopja jim se sjahu i meči bodežni.
 Jaki da utežni pod njimi pastusi,
 pojt u boj užežni veće ner u gusi.⁹⁸
 Uza nje konjusi sve piši potiču,
 ter od cvitja busi za klobuk zatiču.
 225 Nici prid potiču, a nici skut prime⁹⁹
 uz konj¹⁰⁰ se pomiču, daržeć se za strime.
 A tuj ti meu svime,¹⁰¹ po sridi okola,
 ki biše nad svime, sijaše na kola,¹⁰²
 Ka zgora i zdola sva bihu gvozdена,
 230 a s varha do pola po gvozdzu zlačена.
 Kon njega usajena¹⁰³ horugva ćuhtaše
 bila ter ćerljena, zdaleć se vijaše.¹⁰⁴
 A on ti si(j)aše oholo, visoko,
 a sam pogledaše po vojsku¹⁰⁵ široko;
 235 karvavo mu oko, ćarljen biše obraz*,
 brada jur nikoko prosida, debel haz.
 Poćaše se i u mraz, toko biše pritul,¹⁰⁶
 vas obal kako praz ki još ni¹⁰⁷ strižen bil.
 A biše se povil svionim skenderom
 240 i gojtane pustil, kićene biserom.
 Šapka staše s perom na glavi, doli pak
 na bedrih sa srebrom sablja tere bićak.
 Gledaše ti ga svak; lipo ga odivaše
 dolama, ke utak¹⁰⁸ zlatom prosivaše.
 245 Oko njega staše dvakrat treti vezir*,¹⁰⁹

⁹⁵ 217. *bedar* - bedara; *kolesa* - kola; *šćićahu* - šćićahu

⁹⁶ 218. *grede* - idući

⁹⁷ 219. *železni* - obučeni u željezo

⁹⁸ 222. *pojt* - poći; *užežni* - jamaćno znaći - vrući, željni; *gusi* - gusu - ipak stih nije posve jasan

⁹⁹ 225. *Nici* - neki; *prid* - sprijeda; *prime* - držeći

¹⁰⁰ 226. *konj* - konja

¹⁰¹ 227. *svime* - svima

¹⁰² 228. *ki biše nad svime*, tj. Oloferne; *sijaše* - sjeđaše; *kola* - kolima

¹⁰³ 231. *usajena* - usađena

¹⁰⁴ 232. *bila* - bijela; *vijaše* - viđaše

¹⁰⁵ 234. *vojsku* - vojsci

* 235 Kakov biše Oloferne.

¹⁰⁶ 237. *poćaše se* - znojaše se; *mraz* - mrazu (zimi); *pritul* - pretio, ugojen

¹⁰⁷ 238. *ni* - nije

¹⁰⁸ 244. *dolama, ke utak* - mantija koje nit

* 245 Šest veziri i tokoj subaše staše oko njega na kolo.

¹⁰⁹ 245b. *na kolo* - na kolu, na kolima

meu njimi subaše, na svakomu pancir.
 Stahu kakono mir ki ščiti kastila,
 da u nj ne skoči zvir, ni protivna¹¹⁰ sila.
 250 Toj kolo pritila živina vuciše,¹¹¹
 uz ku druga čila naizmin grediše.
 Taj ti črida biše od jakih bivoli,
 vranih konji liše ter čarljenih voli.
 Zaduka za koli gredišu¹¹² farizi*,
 a na njih do toli¹¹³ pokrovci grimizi.
 255 Uzde zlati frizi,¹¹⁴ zlačena žvaoca,
 pisana po brizi zlatom sedaoca.¹¹⁵
 Od zlata staoca sa strimi zlačeni,¹¹⁶
 od hitra tkaoca popruzi šareni.
 A konji mašćeni po rep¹¹⁷ i po grivi,
 260 samo tud čarljeni, inuda svi sivi.
 Ne bihu predljivi, da bistra pogleda,
 ne bihu sklitivi, da glumna ujeta.¹¹⁸
 Motahu t' (se) vreda skakćući nogami,
 plešući poreda, zavarg se¹¹⁹ glavami.
 265 Plaho ti bedrami pojdišu svartaje,¹²⁰
 razmašuć parsami, stegna podžimaje.¹²¹
 Svim se pojimaje,¹²² rekal bi lećahu,
 tla ne doticaje,¹²³ tako se dvizahu.
 A na njih¹²⁴ si(j)ahu lovci ter ptičari,
 270 na ruci jim stahu sokoli mitari.
 Harti ter ogari za njimi tićući,
 kakono vahtari laptahu saćući.¹²⁵
 Prid kolom¹²⁶ bi(j)ući bubnjahu nakari,
 trumbite trubljući svirahu pifari.

¹¹⁰ 248. *protivna* - neprijateljska

¹¹¹ 249. *toj kolo* - ta kola; *pritila* - pretila; *vuciše* - vucijaše

¹¹² 253. *za koli* - za kolima; *gredišu* - iđahu

* 253 Olofernji povodnici.

¹¹³ 254. *tol* (iskrivljeno radi rime); tla ili tala

¹¹⁴ 255. *zlati frizi* - zlatnim ukrasima

¹¹⁵ 256. poredaj - *sedaoca pisana* (išarana) *zlatom po brizi* (po rubu)

¹¹⁶ 257. *strimi zlačeni* - zlaćenim stremenima

¹¹⁷ 259. *mašćeni po rep* - obojeni po repu

¹¹⁸ 262. značenje ovoga stiha nije posve jasno; *sklitiv* je pridjev napravljen možda prema riječi *sklo* (staklo), dakle - nepomičan kao staklo; *glumna ujeta* jamačno znači - obijesna ujeta (ugriža)

¹¹⁹ 264. *zavarg se* - zavrgavši se (uzbacivši)

¹²⁰ 265. *pojdišu svartaje* - iđahu svrćući

¹²¹ 266. *razmašuć* - šireći; *podžimaje* - podžimljući, stiščući

¹²² 267. *pojimaje* - poimajući, upirući se

¹²³ 268. *doticaje* - dotičući

¹²⁴ 269. *njih* - njima

¹²⁵ 272. *saćući* - od *sakati* (tražiti), a Jagić promijenio u *skaćući*

¹²⁶ 273. *kolom* - kolima

275   A niki u citari zvoneći¹²⁷ pojaše,
               kralji ter cesari¹²⁸ hrabrost počitaše.
 Tuj se razligaše sve polje z gorami,
               rekal bi se oraše nebo sa zvezdami.
 280   S tacimi¹²⁹ bukami levite dojdose*,
               kadno miri sami hjerički¹³⁰ padoše.
 Tacih¹³¹ uzpregnuše kon Sinajske gore*,
               kojino pojdoše Boga čut govore.
               Kad nitkor ne more¹³² prez straha čekati,
               grom s trubljom sa gore kad priča praskati.
 285   Da tko spovidati sva more¹³³ čudesa?
               Od konjske bahati zemlja se potresa.
               Ništar ne pores(t)a,¹³⁴ ni trava ni žito,
               kuda vojska plesa, po sve ono lito.
               Tad lačan korito prasac ostavljaše,
 290   zvire strahlivito bigat ne umi(j)aše.
               Na zemlji¹³⁵ padaše ptica sa visine*,¹³⁶
               kad zavapi(j)aše¹³⁷ vojska iz dubine.
               Od praha magline dvizahu se gori,
               kakono oblačine kad marče po gori.
 295   Seli¹³⁸ tere dvori, poljem kada gode,
               u dne al u zori, paljihu se hode.¹³⁹
               Nestaniše t' vode gdino postojahu,¹⁴⁰
               zato vred na brode prid¹⁴¹ se popeljahu.
               A kad se brojahu, sklopiv moste nike,¹⁴²

¹²⁷ 275. *citari* - citaru; *zvoneći* (prema tal. *suonare*) - udarajući

¹²⁸ 276. *kralji ter cesari* - kraljeva i careva

¹²⁹ 279. *tacimi* - takvim

* 279 Prilika. Josue s vapjem i s trumbitami leviti obajde grad Hjeriko i miri od grada sami padoše.

¹³⁰ 280. *hjerički* - jerihonski

¹³¹ 281. *Tacih* - od takvih (buka)

* 281 Prilika. Mojses govoreći na gori s Bogom, puk se pristaši i odstupi od gore čuvši trublje i glas straša(n) Božji.

¹³² 283. *more* - mogaše

¹³³ 285. *more* - može

¹³⁴ 287. *pores(t)a* - poraste

¹³⁵ 291. *na zemlji* - na zemlju

* 291 Gdi je velika množ, kad zavapi(j)e, ptice, ke nad njimi uzlete, padu jer se rastupi ajer ter se ne moć budu uzdaržati.

¹³⁶ 291b *ne moć budu* - ne mogu

¹³⁷ 292. *zavapi(j)aše* - bi zavapila, zavikala

¹³⁸ 295. *seli* - sela

¹³⁹ 296. *paljihu se hode* - paljahu se hodeći

¹⁴⁰ 297. *nestaniše* - nestajaše; *postojahu* - malo se zadržaje

¹⁴¹ 298. *na brode* - na mjesta gdje se prelazi preko rijeke; *prid* - prijed, naprijed (ako to nije tiskarska pogreška umjesto *prit* = doći)

¹⁴² 299. *brojahu* - brođahu (od glag. *brođiti*) ili brojahu (od glag. *brojiti*); *nike* - neke

300   deset dan zbrojahu¹⁴³ brodeć se prik rike.
Tej sile tolike puni bihu luzi,¹⁴⁴
kakono njive ke pokriliše pruži*.¹⁴⁵
Kad egipski muži s kraljem ki biše kriv,
ostaše u tuzi, osmi bič oćutiv.
305   Tko je toliko smiv ki bi jih dočekal?
Al nadaleč vidiv da se ne bi pripal?
Mnju,¹⁴⁶ ti bi uzdarhtal despot, car i sultan,
tere bi pleća dal,¹⁴⁷ meč ne podarvši van.
Nit bi se oziral¹⁴⁸ bižeći noć i dan.

---

¹⁴³ 300. *zbrojahu* možda je bolje ispraviti u *s'brojahu*

¹⁴⁴ 301. *luzi* - lugovi (šume)

* 302 Prilika. Pruži su kobilice ke pokriše polje od Egipta, ne hteći Farau(n) pustiti puk božji. I toj bi osmi bič, jer parvo toga dao im biše Bog inih nevolj kih bi u vseje deset.

¹⁴⁵ 302b. *nevolj kih bi u vseje* - nevoljâ kojih bi svega

¹⁴⁶ 307. *mnju* - mislim

¹⁴⁷ 308. *pleća dal* - pobjegao

¹⁴⁸ 309. *oziral* - obazirao

LIBRO DRUGO

310 S tom vojsko(m) prejako(m) Oloferne greduć,¹
Asiri(j)om jur svom prošal biše hituč.²
I sve svaršiti vruć,³ da mu ne bude ukor,
ča veli kralj moguć Nabukodonosor.
Nigdir nimav opor,⁴ dojde na livi kraj
315 Cilici(j)e, do gor angiskih,⁵ ter ondaj
obhode⁶ kako zmaj, popali posade
i sva mista onaj⁷ zauja i grade.
Da jer se ne dade poglavit grad Melot,
odarvat se nade,⁸ zaskoči mu oplot;
320 tudje u jedan bot vaze ga, potuče
svih u njem, kako skot,⁹ a njega rastuče.
Ča zasta, razvuče i pošadši varsi,¹⁰
poplini i svučē ki¹¹ bihu u Tarsi.
Još da se ne omarsi, kon zemlje Celine¹²
325 potar¹³ pak i smarsi ismaelske sine.
Prik Eufrata mine, vodeć Asiri(j)u,
posede konfine, Mesopotami(j)u.¹⁴
Kastile, parćiju¹⁵ vaze, polja, gore
i ki su u Siri(j)u grade¹⁶ ter njih hore
330 Ke zahitit more,¹⁷ od Mambre potoka
dokla plače more sa strane istoka.

---

¹ 310. *greduć* - idući

² 311. *hituč* - hiteći (hitno)

³ 312. *vruć* - željan

⁴ 314. *nimav opor* - nemavši (ne našavši) otpora

⁵ 315. *gor angiskih* - gora angijskih (u Svetom pismu: *ad magnos montes Ange*)

⁶ 316. *obhode* - ophodeći

⁷ 317. *onaj* - ona

⁸ 319. *nade* - nadajući se

⁹ 321. *skot* - skotove

¹⁰ 322. *pošadši* - pošavši; *varsi* - vrsima

¹¹ 323. *poplini* - oplijeni; *ki* - one koji (u Svetom pismu: *omnes filios Tharsis*)

¹² 324. *još da se ne omarsi* - i ne omrsivši se još (ne okusivši jela); *zemlje Celine* - u Svetom pismu: *terrae Cellon*

¹³ 325. *potar* (od *potarti*) - razbi

¹⁴ 326-327. *vodeć Asiri(j)u, posede konfine* - ovo glasi u Svetom pismu: *Cumque pertransisset fines Assyrioum* (I budući prešao preko granica Asirije)

¹⁵ 328. *parćiju* - kao prćiju

¹⁶ 329. *ki... grade* - grade, ki; *Siri(j)u* - Siriji

¹⁷ 330. *more* - je mogao

Pak počan od boka Cilici(j)e, dokom¹⁸
 Jafeta široka mejaš¹⁹ takneš nogom.
 Madi(j)ane²⁰ sobom povede zarobiv,
 335 njih blago s živinom prez izma porubiv,²¹
 A svih onih pobiv ki s meči i z bati²²
 jaše mu stat protiv, ne hteć se pridati.²³
 Damasku prid vrati prišad, malo potarp,²⁴
 poče žita žgati ka jur prošahu sarp.²⁵
 340 Začarni kako čarp polje, kad požar sta,²⁶
 ne bi utlin ni karp,²⁷ da golo sve osta.
 Jer hip još ne posta, posiće i drivje,
 ni loza ne osta, u zemlji ni žil'je.
 Umri svako smin'je, svak sebi²⁸ strah ima
 345 videć da saspin'je nad glavom je svima.
 Kako kad tmastima kreljutmi oblak gust*
 prikri²⁹ nebo dima, miga, gromi u hust.
 Mornar jidra popust,³⁰ upi(j)e ter hiti
 da k kraju svarnuv šust³¹ u porat uhiti.
 350 Težak darće liti,³² boji se, govori:
 "Grad mi će pobiti vinograd i bori,³³
 i žita ka gori jur podivaju klas.
 Ojme, zgubih skori mu hranu, moj trud vas!"
 Tako t' ognjenu vlas³⁴ Oloferna slišav,
 355 trepi svak ter za glas³⁵ pita(j)u sva kušav.
 Posle³⁶ poslaše, i stav oni tiho prida nj,
 ništare ne postav, pridaše se poda nj.

¹⁸ 332. *počan* - počevši; *od boka Cilici(j)e* - u Svetom pismu: *a sinistro Ciliciae*; *dokom* - dokle

¹⁹ 333. *Jafeta široka mejaš* - mejaš širokoga Jafeta (u Svetom pismu: *usque ad fines Japhet*)

²⁰ 334. *Madi(j)ane* - u Svetom pismu: *filios Madian*

²¹ 335. u I. izdanju vjerojatno tiskarskom pogreškom *porubiv*

²² 336. *svih onih* - sve one; *s meči i z bati* - mačevima i topuzima

²³ 337. *jaše mu stat protiv* - pokušao mu se oprijeti; *pridati* - predati

²⁴ 338. *vrati* - vrata; *prišad* - došavši; *potarp* - potrpjevši, postajavši

²⁵ 339. *prošahu sarp* - bijahu zrela za žetvu

²⁶ 340. *čarp* - mjesto črip, crijep, crepulja; *sta* - nastala

²⁷ 341. *ne bi utlin ni karp* - jamačno znači: ne bijaše rupa ni krpa (što ne bi bilo crno na toj slici)

²⁸ 344. *umri* - umrije; *sebi* - u sebi

* 346 Prilika. Kad je zal oblak i fortuna, mornar se boji na moru, a težak na polju, svaki se zlu na-di(j)ući. Tako se svi jaše bojati videći fortunom sile Olofernje.

²⁹ 347. *prikri* - prekrivši

³⁰ 348. *popust* - spustivši

³¹ 349. *šust* - možda znači: žust(ar), brz

³² 350. *liti* - ljeti

³³ 351. *bori* - bore

³⁴ 354. *vlas* - vlast

³⁵ 355. *za glas* - za glas o kretanju Olofernove sile

³⁶ 356. *posle* - poslanike

360 Jer bit ne moguć sa nj,³⁷ pridat se voliše,
 i spustivši se na nj, komu tako riše*:³⁸
 "Ne hti(j)³⁹ od nas više, molimo, sila tva,
 ner ka naša biše, tva da je zemlja sva.⁴⁰
 Bolje je da se da u službu svaki živ,
 ner da svak biži t(j)a al⁴¹ umre duh pustiv.
 365 Odvрати poni gnjiv, tebi će čast biti,
 milost nam tuj stvoriv, kralj⁴² će t' zahvaliti.
 Jerbo će voliti mista da mu služe
 puna po sve liti,⁴³ ner pusta da tuže.
 Dostojni su uze i smarti bud takoj,⁴⁴
 kino se oglušē dat se sili jakoj.
 370 Da evo sve ovoj, ča je u našoj nadi,
 u ruci je tvojoj, župe, sela, gradi,
 polja ter livadi⁴⁵ i stada živine:
 budi ta sva⁴⁶ sadi kraljeve svitline.
 Blago svake cine i sva obitil s njim,
 375 i sve stvari ine, i mi sami zatim
 služit ćemo sasvim kraljevu velikost,
 listo nas ti sad prim u miru na milost."
 Bi miran i usilost ne da jim⁴⁷ za sada,
 ner da ne bude prost nitkore od tada
 380 zakona⁴⁸ ki kralj da. I kad godi čuje
 ime kralja, tada poniknuv da čtuje.
 Oholosti luje vidi li⁴⁹ ovoga*,⁵⁰
 ki se ne sviduje, mneć se⁵¹ vekši Boga?
 Malo potomtoga⁵² umrit će, smardit pak,
 385 ter ostaviv mnoga, s najmanjšim⁵³ bit jednak.

³⁷ 358. *bit ne moguć sa nj* - ne mogavši biti mu ravni

* 359 Tako govore jer se bojahu da jih ne pobi(j)e pridavši se.

³⁸ 359. *riše* - rekoše

³⁹ 360. *ne hti(j)* - nemoj (tražiti)

⁴⁰ 361. poredaj: *ner da je tva* (tvoja) *sva zemlja, ka* (koja) *biše naša*

⁴¹ 363. *t(j)a* - ča, dalje; *al* - ili

⁴² 365. *stvoriv* - učinivši; *kralj* - tj. Nabukodonosor

⁴³ 367. *po sve liti* - kroz svu godinu

⁴⁴ 368. *bud takoj* - budi tako

⁴⁵ 372. *livadi* - livade

⁴⁶ 373. *ta sva* - to sve

⁴⁷ 378. *ne da jim* - ne zatraži od njih

⁴⁸ 379-380. *da ne bude prost nitkore od tada zakona* - da se ne pokorava svak odsada zakonu

⁴⁹ 382. *luje* - luđe; *vidi li* - vidje li

* 382 Hotiše da adoravaju Nabukodonozora kako boga. Protiv toj oholiji ovdi pisac govori.

⁵⁰ 382b. *hotiše* - hoćāše (naime Oloferne)

⁵¹ 383. *mneć se* - mnijuć da je

⁵² 384. *potomtoga* - potom, poslije

⁵³ 385. *mnoga* - mnoge stvari; *najmanjšim* - najmanjim

Koga sad trepi svak, nitkor ga hajat neć,⁵⁴
 kad u grob nauznak prostre se jur ležeć.
 I ki (j)e sad hoteć da vlada zemljom svom,
 malo, malo posteć, pića će bit čarvom.⁵⁵
 390 Ki sada svakim zlom pritiska narod ov,
 pritisnut će potom njega kamen⁵⁶ zakrov.
 To t' će biti njegov konac⁵⁷ ki sad sto(j)i
 ter mni da je takov da ga se i smart bo(j)i.
 Da ovi li⁵⁸ koji daje se oholosti,
 395 ka se ne pristo(j)i, još nima milosti.
 Uze blaga dosti, u talik zauja,⁵⁹
 ni još jim ne prosti, vojnikov⁶⁰ priuja.
 Svak skuta poduja,⁶¹ čtujući človika,
 tolik strah obuja mista svakolika.
 400 Gospoda velika od gradov⁶² pram njemu
 gredihu, razlika vesel'ja čine⁶³ mu.
 Svitilnike žge⁶⁴ mu, krune donošahu,
 pojahu jošće mu ter tance vojahu.⁶⁵
 Tuj ti mu zvonjahu gusle s leutaši,
 405 dipli⁶⁶ privartahu, s njimi nakaraši.
 Ni tim ne zaparši⁶⁷ on twardosti svoje,
 mnogim grad potarši,⁶⁸ posiće i hvoje*
 gdi bozi njih stoje. "Bog", reče, "ni⁶⁹ nitkor
 ner koga se boje, Nabukodonosor."⁷⁰
 410 Dili se od tih gor, sobalsku Siriju⁷¹
 projde shodeć niz gor⁷² i još Apami(j)u.
 Mesopotami(j)u projde tokoj, ter tu

⁵⁴ 386. *ga hajat neć* - za nj hajati neće

⁵⁵ 389. *posteć* - postojavši; *čarvom* - crvima

⁵⁶ 391. *kamen* - od kamena, kamenit

⁵⁷ 392. *njegov konac* - konac onoga

⁵⁸ 394. *da ovi li* - ali ovaj

⁵⁹ 396. *u talik* - u taoce; *zauja* i daljnje rime na *-uja* Jagić dopušta, ali on čita *zavija* itd., dok Marulićeva grafija dopušta jedno i drugo čitanje

⁶⁰ 397. *vojniov* - vojnike

⁶¹ 398. *poduja* - hvata (da se pokloni)

⁶² 400. *gradov* - gradova

⁶³ 401. *gredihu* - iđahu; *čine* - čineći

⁶⁴ 402. *žge* - žegući

⁶⁵ 403. *vojahu* - vođahu

⁶⁶ 405. *dipi* - diple

⁶⁷ 406. *zaparši* - zaprvši, zatvorivši

⁶⁸ 407. *mnozim* - mnogima; *potarši* - potvrši

* 407 Pod hvojami koga godi stabla velika boge svoje čtovahu.

⁶⁹ 408. *njih* - njihovi; *ni* - nije

⁷⁰ 409. poredaj - *ner Nabukodonosor, koga se boje*

⁷¹ 410. *dili* - odijeli, pođe; *gor* - gora; *sobalsku Siriju* - u Sv. pismu - *Siriam Sobal*

⁷² 411. *gor* - gore

dopri Idumi(j)u⁷³ gdino palme restu.
 Gabalsko jest u tu daržavu vladan'je,⁷⁴
 415 grade pri(j)a⁷⁵ sve tu i sve njih iman'je.
 Tuj sidi, sabran'je sve vojske čineći,⁷⁶
 i tuj u to stan'je trideset dan steći.⁷⁷
 Dokla dohodeći svi se dosabraše,
 misec jur sviteći drugoč se kazaše*.
 420 Tankorog hojaše, kakovno biše bil,⁷⁸
 kada tuj pristaše parva čela svih sil.⁷⁹
 Ne bi tko bi se ril;⁸⁰ ki su to slišali,
 strah jih je svih ubil, svi su se pripali.
 Jesu se bojali Židove⁸¹ da i njim*
 425 rasap ter pečali ne budu kako inim,
 Da grad Jerosolim, Oloferne došad,⁸²
 nastupom oholim ne stare. Zato tad
 slaše ljudi ki šad⁸³ Samari(j)om uzgor
 der gdi je Hjerik grad, sedošē na varh gor.⁸⁴
 430 Još da niki⁸⁵ opor bude, opletoše
 sela tere njih dvor, i koko mogoše,
 u gradu⁸⁶ snesoše žita za potribu
 u toj vrime loše čekaje⁸⁷ pogibu.
 Upisavši knjigu⁸⁸ pop veli Eliakim,
 435 jer imiše brigu,⁸⁹ posla tad k onim svim,
 ki su u Dotaim i kon Esdroloma,
 i nakon njih inim: da ne side⁹⁰ doma,
 Ner da bljudu droma i klance zaskoče*,
 i gdi je proloma, da zavale ploče.

⁷³ 413. *dopri Idumi(j)u* - doprije do Idumije (*venit ad Idumaeos* u Bibliji)

⁷⁴ 414. *Gabalsko... vladan'je* - in terram Gabaa, veli Biblija; *u tu daržavu* - u toj zemlji

⁷⁵ 415. *pri(j)a* - uze, osvoji

⁷⁶ 416. *sidi* - sjeđaše (utabori se); *sabran'je sve vojske čineći* - sakupljajući svoju vojsku

⁷⁷ 417. *to stan'je* - tom stanju; *steći* - stojeći

* 419 Misec dan sta totu, dokla se zbere vojska.

⁷⁸ 420. *hojaše* - hođaše (izlažaše); *biše bil* - bješe bio

⁷⁹ 421. *svih sil* - svojih (njegovih) sila

⁸⁰ 422. *ne bi* - ne bijaše; *ril* - borio, usprotivio

⁸¹ 424. *Židove* - Židovi

* 424 Jaše se bojati Židove.

⁸² 426. *došad* - došavši

⁸³ 428. *ljudi* - ljude; *šad* - pošavši

⁸⁴ 429. *der* - sve donle; *Hjerik* - Jerihon; *gor* - gora

⁸⁵ 430. *niki* - neki

⁸⁶ 432. *gradu* - grad

⁸⁷ 433. *čekaje* - čekajući

⁸⁸ 434. *knjigu* - pismo

⁸⁹ 435. *imiše brigu* - imaše brigu (dužnost)

⁹⁰ 437. *side* - sjede

* 438 Drom ali dru(m) zove se put općeni.

440 Jeda s' ne proskoče protivnici naprid
 hteći da rastoče jerosolimski zid.
 Ne bi t' j(i)h strah ni stid, sve toj učiniše,
 ča jim pop svet i sid pišući veliše.⁹¹
 U gradu vapiše s moljen'jem prihilim*
 445 ter se poniziše svi postom nejilim.
 Popove još zatim pleća sva odiše⁹²
 vričićem tim ostrim ter suze roniše*.
 Ditčicu prostriše prama templu božjem,
 a oltar pokriše zgora cilici(j)em.
 450 Tad svi jednim vapjem moljahu govore*;⁹³
 "Bože, koga u svem kripost svaka more,
 pozri nas odzgore i glase naše čuj,
 ter, ki nas sad more, strahov nas obaruj.⁹⁴
 Ti ne daj da ovuj pogibil prime puk,
 455 puk ovi tvoj, kojuj⁹⁵ dat misli ljuti vuk.
 Jakost od tvojih ruk oblomi⁹⁶ ovoga
 oružje, strile, luk, ki ne čtuje Boga.
 A ne daj da tvoga grada stan primisti,⁹⁷
 i templa ovoga oltar onečisti!
 460 Svagdan se na nj misti⁹⁸ za slavu tvoju tov
 žartja, kono čisti grišnike od grihov*.
 Vidiš li kako ov po svitu tekući,
 lovi karvavi lov, derući, koljući
 i grade orući? Ti Jerosolime⁹⁹
 465 ubran čuvajući, da ju ne obime,¹⁰⁰
 Ni mista nje prime, ni blaga njeje,¹⁰¹ ko
 ne dvi, ni tri zime kupismo,¹⁰² da lit sto
 i još desetkrat to, od ko¹⁰³ ti tuj stavi

⁹¹ 443. *sid* - sijed; *veliše* - zapovijedaše

* 444 Bogu se jaše priporučati.

⁹² 446. *popove* - popovi; *sva* - svoja; *odiše* - odjenuše

* 447 Cilici(j) harvacki se zove vričiće.

* 450 Molitva puka jerosolimskoga.

⁹³ 450. *govore* - govoreći

⁹⁴ 453. poredaj: *ter nas obaruj strahov* (straha), *ki nas sad more*

⁹⁵ 454-455. *ovuj - kojuj* - ovu - koju

⁹⁶ 456. *od tvojih ruk* - tvojih rukâ; *oblomi* - neka slomi

⁹⁷ 458. *stan primisti* - stanište premjesti

⁹⁸ 460. *misti* - smješta, stavlja

* 461 Žartja: sacrificia.

⁹⁹ 464. *Jerosolime* - Jerusalem

¹⁰⁰ 465. *ubran* - obranu; *obime* - od glagola *objati*

¹⁰¹ 466. *mista nje* - njezina mjesta (jer je u Marulića *Jerosolima* žen. roda); *prime* - od glag. *prijati*; *njeje* - njezina

¹⁰² 467. *ne dvi, ni tri* - ne u dvije ni u tri; *kupismo* - skupismo

¹⁰³ 468. *to* - toliko; *od ko* - otkako

470 puk ovi, ni tad go kad Egipt ostavi¹⁰⁴. *
 Ne daj da se izbavi milih sinak¹⁰⁵ mati,
 ter se ne zadavi,¹⁰⁶ ne moguć gledati
 gdino ih vezati svih budu žestoko,
 i bi(j)uć peljati u robstvo daleko.
 Nemilostiv toko on jest da grad vazam,¹⁰⁷
 475 svih ključi¹⁰⁸ nizoko, ne prašća ni ženam,
 da svakim vašćinam za rugo prida¹⁰⁹ jih,
 gdino gleda sajam, gdi vide muži njih.
 Ti stegni moć ovih ki svojom žestinom
 nadhode lavov svih sve¹¹⁰ sile jačinom.
 480 Ako im ti tvojom vlastju neć¹¹¹ zabranit,
 tko je ta¹¹² ki sobom more se obranit?
 Ti nas poni shranit dostojaj se, Bože,¹¹³
 njih tuj ne ustanit. Kripost tva sve može.
 Tebi se podlože¹¹⁴ molimo u suzah,
 485 ne daj da nas slože u tolicih tugah.¹¹⁵
 Od meči, od uzah,¹¹⁶ kad si godi hotil,
 i od jacih rukah¹¹⁷ ti nas si slobodil.
 Ti nas jesi vodil prik mora po prahu,¹¹⁸
 onih¹¹⁹ si potopil kino nas tirahu.
 490 Po tvom jošće strahu,¹²⁰ kako obita sam,
 kino ovde stahu, ustupiše se nam.
 Pogledaj poni k nam, Gospodine, sada,
 milost tvu pošlji nam, kakono i tada.
 Ufan'je i nada naša sam jesi ti,
 495 ti ne daj da vlada nami ki s tobom ni.¹²¹

¹⁰⁴ 469b. *Jer zaja(m)ši* itd. - Jer uzevši u susjeda posuđe (zlatno i srebrno), odijeliše se od Egipta (o tom priča Biblija u Exodusu XI-XII); *kakono koga* - kao onaj čije

* 469 Jer zaja(m)ši u susid sude i pratež diliše se od Egipta po riči Božjoj. Ki (j)e voljan jednomu vazeti, a drugomu dati. Kakono koga je sve ča je gdi.

¹⁰⁵ 470. *izbavi* - liši; *sinak* - sinova

¹⁰⁶ 471. *ter se ne zadavi* - i da se zadavi (usmrti)

¹⁰⁷ 474. *vazam* - uzevši, osvojivši

¹⁰⁸ 475. *ključi* - od glag. *ključiti*

¹⁰⁹ 476. *svakim* - svakojakim; *prida* - preda

¹¹⁰ 479. *lavov svih* - lavove sve; *sve* - svoje

¹¹¹ 480. *neć* - nećeš

¹¹² 481. *ta* - taj

¹¹³ 482. poredaj: *ti se poni* (dakle) *dostojaj* (udostoj) *shranit* (sačuvati) *nas*

¹¹⁴ 484. *podlože* - pokoravajući

¹¹⁵ 485. *tolicih tugah* - tolike tuge

¹¹⁶ 486. *meči* - mačâ; *uzah* - uzâ

¹¹⁷ 487. *jacih rukah* - jakih ruka

¹¹⁸ 488. *po prahu* - po suhom

¹¹⁹ 489. *onih* - one

¹²⁰ 490. *po tvom jošće strahu* - k tomu strašeci se tebe

¹²¹ 495. *s tobom ni* - nije s tobom, tj. ne klanja se tebi

Grišni smo, Bože, mi, da milost tva gdi (j)e?
 Puk tvoj ni p'je, ni ji.¹²² Pomiluj, upi(j)e.
 Pomiluj, tebi je dostojno stvoriti¹²³
 milost onim ki (j)e budu ti prositi.
 500 Mi ćemo t' služiti i dušom i udi,¹²⁴
 zakon obslužiti, pomoć naša budi."
 Tako t' ovi ljudi vikahu plačuci,
 u takovom trudi¹²⁵ li Boga zovući.
 Eliakim tišući njih, reče: "Dim¹²⁶ vam ja
 505 da Bog, vas slišući, i imit će smiljen'ja.
 Poste ter moljen'ja listo ne pustite,
 dilo ponižen'ja svagdan prikažite.
 Nu se spomenite od Mojsesa, vam dim,
 tere dobro vi(j)te¹²⁷ koga dobi i čim.
 510 Pride u Rafadim Amalek kralj, hotući*¹²⁸
 da z božjim pukom svim boj bije, uzdajuć
 da je vele mogući oružjem i mnoštvom
 ter da će svih potući došad na mistu tom.¹²⁹
 Ne mečem ni ščitom Mojses dobi njega,
 515 da molitve hitom, i pobi ga svega.
 Tako će i sega¹³⁰ zločinca pobiti
 Bog vaš, ako njega budete moliti."
 Pričaše postiti, te riči slišeci,
 i žartja činiti, udilje moleći.
 520 Vričišća noseći, po glavi luženi,¹³¹
 da budu proseći Bogom pohojeni.¹³²
 Kada ču ognjeni Oloferne taj glas,
 da su zasedeni puti od gorskih staz,¹³³
 i da židovska vlas¹³⁴ prip(r)avno čeka boj,
 525 čudi se i starši vas i gnjivan bi zatoj¹³⁵.*

¹²² 497. *p'je* - pije; *ji* - jede

¹²³ 498. *stvoriti* - učiniti

¹²⁴ 500. *udi* - udima, tijelom

¹²⁵ 503. *trudi* - trudu, nevolji

¹²⁶ 504. *tišući* - tješeci; *dim* - velim

¹²⁷ 509. *vi(j)te* - vidite

* 510 Ovo je bilo kad gredihu od Egipta. Josue se s Amalekom bi(j)aše. Mojses na goru moleći staše. Kada dvigniše ruke, dobivaše puk njegov, kad jih spuščaaše, dobivahu nepri(j)ateljji. Jaše mu podaržati ruke ki s njim bihu i tim dobiše Amaleka.

¹²⁸ 510b. *na goru* - na gori; *dvigniše* - bi dignuo; *jaše mu podaržati* - podržaaše mu

¹²⁹ 513. *došad na mistu tom* - došavši u to mjesto (u Rafadim)

¹³⁰ 516. *sega* (od *saj*) - ovoga

¹³¹ 520. *luženi* - lugom (pepelom) posuti (u znak pokore)

¹³² 521. poredaj: *proseći, da budu Bogom pohojeni* (pohođeni)

¹³³ 523. *staz* - staza

¹³⁴ 524. *vlas* - vlast

¹³⁵ 525. *čudi se* - začudi; *zatoj* - zato

* 525 Oloferne se razsardi čuvši ali vidivši da se neće pridati strane israelske.

I sazavav u dvor svoj amonske vojvode:¹³⁶
 "Tko su", reče, "ovoj ki po varsih hode
 bljudući prohode? Ki gradi? Ka hitrost?¹³⁷
 Mnogi li se plode,¹³⁸ mnoga li njih jakost?
 530 Da im(i)ju sminost stati protiv naju?¹³⁹
 Ali našu hrabrost ni sile ne znaju?
 Sami nas ne haju, toliko su smini,
 ter nas ne sritaju s častju kako ini."
 To rekši, zapini¹⁴⁰ usta, zube sharsti,
 535 a njim ti namini zala¹⁴¹ svake varsti.
 Splete parste s parsti, a glavom pokima
 i od toke garsti zavrati očima.
 Svaki jih¹⁴² strah ima gledat ga u lica,
 gdi marmnje meu njima, ter obrazom nica
 540 stahu, kako ditca kad skulan di: "Quitto!"^{*143}
 Ter pojamši biča¹⁴⁴ zakrikne sardito.
 Parva stanovito glava od Amoniti,¹⁴⁵
 Akior, uhilito poča govoriti*:
 "Hti(j) se dostojiti¹⁴⁶ slišat, gospodine,
 545 jer ću ti praviti od togaj¹⁴⁷ istine.
 Ni bo tribi hine da k tebi donesu,¹⁴⁸
 ni stvari ke ine, nego keno jesu.¹⁴⁹
 Puka strane te su, ki s zemlje kaldejske
 k zemljam pride¹⁵⁰ ke su mesopotamejske.
 550 Jer slave nebeske Boga sebi obraše,
 ostaviv boge ke otci njih čtovaše.¹⁵¹
 U Karah¹⁵² počaše tada pribivati,

¹³⁶ 526. *amonske vojvode* - u Bibliji: *duces Ammon*

¹³⁷ 528. *ki gradi* - koji li gradovi; *ka hitrost* - koja (kakva im je) vještina

¹³⁸ 529. *mnogi li se plode* - mnogo li ih ima

¹³⁹ 530. *im(i)ju* - imaju; *naju* - nas

¹⁴⁰ 534. *rekši, zapini* - rekavši; zapjeni

¹⁴¹ 535. *namini zala* - namijeni zla

¹⁴² 538. *jih* - od njih

* 540 Prilika.

¹⁴³ 540. *skulan di: "quitto"* - učitelj kaže: tiho! (*quitto* je starotalij. riječ, od glag. *quitare* = quietare)

¹⁴⁴ 541. *pojamši biča* - zgrabivši bič

¹⁴⁵ 542. *glava od Amoniti* - poglavica Amoničana

* 543 Govorenje Akiora u ko(m) skazuje Holofernu stvari puka israelskoga.

¹⁴⁶ 544. *hti(j) se dostojiti* - dostoj se, blagoizvoli

¹⁴⁷ 545. *od togaj* - o tom

¹⁴⁸ 546. *donesu* - donesem, iznesem

¹⁴⁹ 547. *ni stvari ke ine* - ni druge koje stvari; *keno jesu* - koje jesu, tj. koje su istinite

¹⁵⁰ 549. *pride* - dođe

¹⁵¹ 551. *čtovaše* - štovahu

¹⁵² 552. *u Karah* - u Karahu (u Bibliji: *in Charan*)

jednoga kad jaše¹⁵³ Boga virovati.
 I pokol stiskati glad mnogi ja vas svit,¹⁵⁴
 555 taj puk pojde stati, dviški se,¹⁵⁵ u Egipt.
 Gdi sta četarsta lit¹⁵⁶ i bi toko množan,
 da nitkore sbro(j)it njega ne bi možan.
 Egipski premožan kralj nima¹⁵⁷ jur mira,
 da taj puk pobožan toko se razšira.
 560 Ter ga tako stira rabotom parteći,
 da on jur ponira od truda hodeći.
 Zato se moleći vapiti k Bogu ja,¹⁵⁸
 Bog njega mileći,¹⁵⁹ Egiptu rane da.
 Kada, da idu tja, Egipt jim dopusti,¹⁶⁰
 565 tad saržba Božja sta,¹⁶¹ nevolja popusti.
 Da jer se uzgrusti kralju od Egipta,
 na njih ti pripusti, li da jih¹⁶² pohita,
 pohitav uplita, koko bude moći,
 trudom brez izvita, u dne ter u noći.
 570 Tad Bog svoje moći skazav, ki bižahu,
 posla jim¹⁶³ pomoći, jere se bojahu.
 Nakraj mora stahu, more se rastupi,
 puk po suhu prahu naprida postupi.
 Za njimi pristupi kralj svimi silami,
 575 more ga obstupi i pokri vodami.
 Zamisi s kolami ljudi,¹⁶⁴ konje, meče,
 kopja s korugvami, nitkor ne uteče.
 A kad puk proteče kroz Čarljeno more,
 k pustinjam priteče od Sinajske gore:
 580 voda ku ne more¹⁶⁵ od gorčine piti,
 slatka bi i more svak je se¹⁶⁶ napiti.
 Četardeset liti s nebes jim dažji¹⁶⁷ man,
 kruh, kim se nasiti,¹⁶⁸ beruč ga svaki dan.

¹⁵³ 553. *jednoga kad jaše* - u jednoga kad počeše

¹⁵⁴ 554. *glad mnogi ja vas svit* - veliki glad zavlada svim svijetom

¹⁵⁵ 555. *pojde stati, dviški se* - digavši se, pođe stanovati

¹⁵⁶ 556. *sta četarsta lit* - stanovaše četiri stotine godina

¹⁵⁷ 558. *nima* - nemaše

¹⁵⁸ 562. *ja* - stade

¹⁵⁹ 563. *mileći* - budući da je ljubio

¹⁶⁰ 564. poredaj: *kada jim Egipt dopusti, da idu tja*

¹⁶¹ 565. *sta* - presta

¹⁶² 567. *li da jih* - eda ih

¹⁶³ 570-571. *ki... jim* - onima koji

¹⁶⁴ 576. *kolami* - kolima; *ljudi* - ljude

¹⁶⁵ 580. *more* - mogaše

¹⁶⁶ 581. *more svak je se* - svak je se mogaše

¹⁶⁷ 582. *liti* - godina; *nebes* - nebesa; *dažji* - daždaše

¹⁶⁸ 583. *nasiti* - dodaj *puk*

585 Na koju godi stran sobom obratiše,¹⁶⁹
sela, grade i stan prez boja dobiše.
Jere se arviše¹⁷⁰ za nje vazdi Bog njih,
nigdar ne izgubiše, ner kad grih sape jih.
Kad bo bogov tujih¹⁷¹ pri(j)aše ostaviv
Boga svoga, Bog svih podloži pod svoj gnjiv.
590 Niki mart, niki živ u hlapstvo idiše,¹⁷²
niki sve izgubiv plačan ostaniše.¹⁷³
Opet jih varniše¹⁷⁴ Bog u parvo stan'je,
kada jih vidiše čineći¹⁷⁵ kajanj'je.
Po njega smiljen'je¹⁷⁶ kralju Kanane(j)u
595 daše rasčinjen'je i još Jebuse(j)u,
i s njim Fereze(j)u, i Eteju¹⁷⁷ toje,
Eve(j)u i Amore(j)u kraljem¹⁷⁸ još tokoje.
Sva mista njih koje godir gdi imihu¹⁷⁹
učinivši svoje, u miru živihu.¹⁸⁰
600 Dobrosrićni bihu vazda der do vika,
dokol ne padihu u prezpravdja nika.¹⁸¹
Ni jošće velika svitlost,* obhode svit¹⁸²
vrimenta selika, svaršila vele lit,¹⁸³
da je zaveden bit¹⁸⁴ puk ovi i živil
605 u strane tujih mist,¹⁸⁵ jer biše sagrišil.
Pak se je obratil k Bogu svom, i Bog njih¹⁸⁶
jest jih oslobodil od uze protivnih.¹⁸⁷
I u mistih ovih, povarnuv se, leže,¹⁸⁸
ter u rukah svojih Jerosolim darže.

¹⁶⁹ 584. *sobom obratiše* - pođošē

¹⁷⁰ 586. *arviše* - rvaše

¹⁷¹ 588. *bogov tujih* - tuđe bogove

¹⁷² 590. *niki mart* - neki mrtav; *idiše* - idaše (pođe)

¹⁷³ 591. *ostaniše* - ostajaše (ostane)

¹⁷⁴ 592. *varniše* - vraćaše (povrati)

¹⁷⁵ 593. *vidiše* - viđaše (vidi); *čineći* - gdje čine

¹⁷⁶ 594. *Po njega smiljen'je* - Njegovom milosti

¹⁷⁷ 596. *Eteju* - u Bibliji: Hethaeum

¹⁷⁸ 597. *Eve(j)u* - u Bibliji: Hovaeum; *kraljem* - kraljevina

¹⁷⁹ 598. *koje godir gdi imihu* - gdje god koje imahu

¹⁸⁰ 599. *učinivši svoje* - osvojivši; *živihu* - življahu

¹⁸¹ 601. *padihu* - padoše; *nika* - neka

* 602 Veliku svitlost zove sunce.

¹⁸² 602. *Ni jošće* - Nije još; *obhode svit* - ophodeći (koje ophodi) svijet

¹⁸³ 603. *vrimenta selika* - tolika (za toliko) vremena; *svaršila vele lit* - svršila (bila se okrenula oko zemlje) mnogo godina

¹⁸⁴ 604. *bit* je radi sroka umjesto *bil*

¹⁸⁵ 605. *strane tujih mist* - stranama tuđih mjesta (tuđim mjestima)

¹⁸⁶ 606. *njih* - njihov (umjesto *njegov*)

¹⁸⁷ 607. *jih* - ih (umjesto *ga*); *protivnih* - neprijatelja

¹⁸⁸ 608. *mistih ovih* - mjesta ova; *leže* - prebivaju

610 Sada, ki teg teže, mili gospodine,
 jeda j(i)h grih steže, izuvij istine.¹⁸⁹
 Jer ako krivine ke jesu dilja kih
 Bog se ne pomene¹⁹⁰ da jur pomože njih,
 Pojdimo najti jih, komu su zgrišili,
 615 Bog će pridati jih tudje tvojoj sili.¹⁹¹
 Ako l' prevridili nisu svomu Bogu,
 moć sa hitri dili njih ti ne premogu."¹⁹²
 Tako po razlogu besidi Akior,
 da razlog pod nogu postavi nerazbor.
 620 Jer vidit bi ukor ovo vezirom¹⁹³ svim,
 čude se da opor može tko biti njim.
 I razsarjeni tim jaše mislit¹⁹⁴ on čas,
 da ga obvargu zlim, da ga zgube danas.
 "Tko je", riše, "ov pas ki vo¹⁹⁵ mni da neće"
 625 puk oni, zgledav nas, obratiti pleće?
 I na gori steće¹⁹⁶ da će osiditi,
 da će ne bižeće protivit nam smiti?¹⁹⁷
 Ki ni piš hoditi, ni na konju sedit,
 ni se zna šćititi, ni meč u boj nosit.
 630 Pojmo¹⁹⁸ jih zatirit ali jih poklati,
 ako se budu rit. Tada će poznati
 ča se je rugati,¹⁹⁹ hinbeni Akior,
 kad i njim metati budemo s ovih gor.
 I vas ž(i)dovski dvor vidit će da je bog
 635 Nabukodonosor, ki (j)e toliko mog,
 a ne Gog ni Magog."* Tako se sarjahu,²⁰⁰
 tako žegući rog²⁰¹ na njega marmnjahu.

¹⁸⁹ 610-611. poredaj: *Sada, mili gospodine, izuvij* (izvidi) *istine* (istinu), *jeda j(i)h* (da li one) *ki teg teže* (koji obrađuju zemlju, govor je o Židovima), *grih steže* (sapije)

¹⁹⁰ 613. *se ne pomene* - se ne sjeća (ne mari)

¹⁹¹ 614-615. poredaj: *Bog, komu su zgrišili, pridati će* (predat će) *jih tudje*

¹⁹² 617. *sa htri dili* - s hitrim djelima (s lukavstvom); *premogu* - neće premoći, nadvladati

¹⁹³ 620. *vidit bi* - učini se; *vezirom* - vezirima

¹⁹⁴ 622. *jaše mislit* - pomisliše

¹⁹⁵ 624. *vo* - ovo (kao no prema ono)

* 624 Pozlobiše Akiora ki pravo govoraše. Da Bog ga ne ostavi, budi da i on biše poganin, tada vojvoda od Amoniti.

¹⁹⁶ 626. *steće* - stojeći

¹⁹⁷ 627. poredaj: *da će nam* (se) *smiti protivit ne bižeće* (bježeći)

¹⁹⁸ 630. *pojmo* - pođimo, hajdemo

¹⁹⁹ 632. *ča se je rugati* - što znači rugati se

* 636 Gog. Magog. Toj su imena židovska. Tako govore rugajući se.

²⁰⁰ 636. *sarjahu* - srđahu

²⁰¹ 637. *žegući rog* - dižući smrad, dražeći (Oloferna na Akiora)

640

Piše ti na prahu i po salbun²⁰² si(j)e*,
ki se oholu bahu svit²⁰³ dat usiluje.
Jer on ne slišuje nauk od istine,
ki se uzvišuje u slavi taščine,
Pravdu pogarjuje, ljubi vuhavščine.

---

²⁰² 638. *salbun* - salbunu, pijesku

* 638 Na prahu ča se upiše, smarsi se; a ča se po salbu(n)u si(j)e, ne nikne. Tako je zamani dobar svit ki se daje oholim ki neće slišati, kako ovi ne slišaše Akiora.

²⁰³ 639. *svit* - savjet

LIBRO TRETO

645 Da vazda pravednih¹ Bog jest obaroval,
i još po smarti njih vičnji njim život dal,
tako ti ni pušćal² Akior da zgine,
u nevoljah³ upal zacića istine.
Veziri toj čine,⁴ Oloferna gnjivu
pridaše vručine, kako konju živu
650 kad teče po njivu,⁵ kad mu dadu ostrog*,
popostrese grivu tere poljuti nog.⁶
Priskoči plot i stog i potok prikine,⁷
koliko je uzmog, teče, vrata rine.
Tako sobom hizne ovoga gardoba,
655 kad ju pouzdvigne vezirska hudoba.
Poni u toj doba Oloferne sardit,
jer vlada⁸ njim zloba, tako ja govorit*:
"Ki si prorok da rit umiš, Akiore,
da narod taj odrit nam se sada more?
660 Uzdaje se u gore al u bogu nikom⁹
da njima pomore?¹⁰ Hiniš nami u tom.
A sad da ti sobom iskusiš, jer¹¹ nitkor
zvat se more bogom, ner Nadukdonosor.
Kada mi vas njih¹² zbor obratimo pod mač,
zadit će naš kosor i tebe u rubo tač.¹³
665 Ča blidiš, ali plač ča t' lica zaliva,
ako tvoja pritač znaš da ni laživa?

---

¹ 643. *pravednih* - pravedne

² 645. *ni pušćal* - nije pustio

³ 646. *nevoljah* - nevolje

⁴ 647. *čine* - čineći

⁵ 649. *njivu* - njivi

* 649 Prilika.

⁶ 650. *nog* - noge

⁷ 651. *priskoči* - preskoči; *prikine* - presiječe (trčeci)

⁸ 656. *vlada* - vladaše

* 656 Govori Oloferne Akioru.

⁹ 659. *uzdaje se* - uzdajući se; *bogu nikom* - nekog boga

¹⁰ 660. *pomore* - pomogne

¹¹ 661. *jer* - da

¹² 663. *vas njih* - sav njihov

¹³ 664. *rubo tač* - nije jasna riječ, ali kako u Bibliji to mjesto glasi: *gladius militiae meae transiet per latera tua*, to bi ona odgovarala biblijskoj *latera* = bok, prsi; možda bi trebalo čitati: *rub otač* (očev)

Živit ćeš gdi živa ostane njih dobar:¹⁴
 gdi li ona saspiva, saspit ćeš i ti zgar.
 A da t' bude ta stvar, vedte¹⁵ ga da side
 670 u taj grad pod ki bar ma hoću da ide.
 U ki kad unide tere zaskoči¹⁶ rov,
 činte da ne izide nitkore živ, ni ov."
 Grad biše ovi nov, na gori si(j)aše*,¹⁷
 oko njega obrov, Betuli(j)a se zvaše.
 675 Grad taj uzdaržaše narod Simeona,
 i njemu služāše polja strana ona.
 Tamo moć siona pogna Akiorom,¹⁸
 da smarti zakona tarpi¹⁹ s gradskim zborom.
 Dojdoše pod varho(m)²⁰ i tuj ga vezaše
 680 nazad ruku s rukom k stablu ko tuj staše.
 Jere im ne daše pojti priko meje,
 ki s gore metaše²¹ iz praće kamen'je.
 Oni ga ondeje vezana pustiše,
 ovi zgor tudeje sašad,²² odrišiše
 685 i k gradu odniše*. Pitaše grajani,
 Zač mu učiniše toj Asiri(j)ani?
 Od Betul(i)jani²³ dva poglaviti(j)a
 bihu tada zvani Karme ter Ozi(j)a.²⁴
 Prid njimi izvi(j)a sve ča mu se steče,²⁵
 690 Akior,²⁶ da pri(j)a proplaka, pak reče*:
 "Ovo se zareče Oloferne sardit,
 da će sva na meče mesa vaša razdit.
 I mene s vami ubit, na to me je zagnal.²⁷
 Bog daj da bi ta prit njemu na glavu pal.
 695 Toj se je prisegal stvoriti vam sa mnom,

¹⁴ 667. *gdi* - ako; *njih dobar* - njihovo dobro, njihova vlast (inače imenica žen. roda *dobar* nije poznata)

¹⁵ 669. *vedte* - povedite

¹⁶ 671. *zaskoči* - preskoči

* 673 Betuli(j)a, grad ki najpri podstupi došad u zemlju židovsku. Simon je bio jedan od sinov Jakoba koga kolino daržaše Betuli(j)u.

¹⁷ 673. *si(j)aše* - sjeđaše (ležaše)

¹⁸ 677. *siona* - silan; *Akiorom* - Akiora

¹⁹ 678. *smarti zakona trpi* - smrti zakon (kaznu) pretrpi

²⁰ 679. *varhom* - vrh

²¹ 682. *ki* - oni koji; *metaše* - metahu, bacahu

²² 684. *sašad* - sišavši

* 685 Dovedoše Akiora u Betuli(j)u.

²³ 687. *Betul(i)jani* - Betulijana

²⁴ 688. *Karme ter Ozi(j)a* - Ozias... et Charmi, u Svetom pismu

²⁵ 689. *steče* - dogodi

²⁶ 690. *Akior* prenesi na početak pređašnjeg stiha

* 690 Govoren'je Akiora Betuli(j)anom.

²⁷ 693. *na to* - zatim; *zagnal* - zagnao (u ovaj grad)

jerbo sam ja rekal: Bog vlada zemljorn tom,
 i Bog vaš sam sobom da ima moć i vlas,²⁸
 u vrimenu ovom obarovati vas."
 Kad sliša puk taj glas, Bogu se pokloni,
 700 smakši beritu s vlas i suzami roni.²⁹
 Moleći da ukloni njih od pogibili,
 kom karvavec oni mnozih³⁰ jur uhili.
 "Ti se", riše, "smili, o Bože gospodstva*,
 pozriv naši dili ki³¹ su humiljenstva.
 705 I onih oholstva, ki prite, pogledaj.
 Rasap ter ubojstva odvrati i ne daj.
 Ukaži da si haj³² ufajućih u te,
 ukaži da s' nehaj³³ ufajućih u se.
 Smiri, molimo, nje³⁴ ki se uznašaju
 710 silom svojom, a tve jakosti ne znaju.
 Čuvaj, brani naju, jerebo si ti sam,
 ki s' u gornjem raju slava ter dika nam."
 To rekši i suzam ustaviv izvora,³⁵
 pričaše obistram³⁶ tišit Akiora*
 715 Govore:³⁷ "On zgora ki gleda, stvoritelj
 od svakoga stvora bit će t' obaritelj
 i svih nas spasitelj tako da još onih
 hoće bit raspitelj ki hlepe razsut svih.
 I kada nas od njih Gospodin slobodi,³⁸
 720 dozov k tebi tvo(j)ih,³⁹ ter stoj s nami ovdi.
 Toj ti budi godi,⁴⁰ da ki (j)e s nami Bog,
 i tebe pohodi,⁴¹ jer znaš da je svemog."
 Tuj Akior nebog zlovoljan stojaše,
 kakono niz oblog⁴² u zemlju gledaše.
 725 Ter riči slišaše, jur tvarje daržeće⁴³

²⁸ 697. *vlas* - vlast

²⁹ 700. *smakši* - smaknuvši (skinuvši); *vlas* - vlasâ; *suzami roni* - stane roniti suze

³⁰ 702. *kom karvavec oni* - kojom onaj krvnik; *mnozih* - mnoge

* 703 Molitva Betuli(j)ani Bogu.

³¹ 704. *naši dili* - naša djela; *ki* - koja

³² 707. *si haj* - haješ, staraš se za

³³ 708. *s' nehaj* - ne haješ za

³⁴ 709. *nje* - njih, one

³⁵ 713. *izvora* - izvor

³⁶ 714. *obistram* (zbog rime umjesto *obistran*) - s obje strane

* 714 Tiše Akiora.

³⁷ 715. *govore* - govoreći

³⁸ 719. *slobodi* - oslobodi

³⁹ 720. *k tebi tvo(j)ih* - k sebi svoje

⁴⁰ 721. *toj bi budi godi* - to neka ti bude drago (znati)

⁴¹ 722. *pohodi* - pohodit će

⁴² 724. *oblog* - možda zbog rime umjesto *oblok*, prozor

⁴³ 725. *tvarje daržeće* - tvrđe držeći

da u kom⁴⁴ ufaše, ostavit ga neće.
 Jur sunce ničće, nagnul⁴⁵ biše kola*
 svitli obraz hteće⁴⁶ zamaknuti dola.
 Istočnoga okola jur šćićaše stranu
 730 noć,⁴⁷ dvižuć odzdola čarnokosu glavu.
 Kadano poznanu Akiora cilost⁴⁸
 na svom zazva stanu⁴⁹ Ozi(j)eva milost,
 jer znaše da blagost velika jest tomu,
 s ljubavju prijat gost u koga je domu.⁵⁰
 735 Sazva još k ovomu i pope za bratstvo,⁵¹
 da žežinu svomu pokripe mlohavstvo.⁵²
 Večeru i jistvo obilo napravi*
 za stolom toj ljudstvo⁵³ više sebe stavi.
 Ništar ne ostavi ča se čtu⁵⁴ pristoja,
 740 da veće ljubavi skazati nastoja.
 Toj i ovoj poja, ne sebi⁵⁵ hoteći,
 jer se ne dostoja, da družih⁵⁶ nudeći.
 Svi Boga hvaleći, Akiora nukaje,⁵⁷
 Akiora tišeći, Akiora gledaje.⁵⁸
 745 Li njega svidaje⁵⁹ da se ne zvolji
 u Bogu uzdaje,⁶⁰ Bogu da se moli.
 Sedeći za stoli,⁶¹ oni se čtovahu,
 obhode okoli sluge jim landahu.⁶²
 A družu⁶³ služahu vino iz bokare,
 750 čarljeno livahu u zlate pehare.

⁴⁴ 726. *u kom* - u koga

⁴⁵ 727. *ničće* - zapadajući; *nagnul* - nagnulo

* 727 Jur bi večer. I tad Ozi(j)a zva Akiora i pope na večeru.

⁴⁶ 728. *hteće* - hoteći

⁴⁷ 729-730. poredaj: *noć jur šćićaše* (šćićaše) *stranu istočnoga okola* (istočnu stranu zemlje)

⁴⁸ 731. *Akiora cilost* - Akiorovo poštenje = poštenoga Akiora

⁴⁹ 732. *na svom... stanu* - u svoj... stan

⁵⁰ 733-734. poredaj: *da jest tomu velika blagost* (milost od Božje strane), *u domu koga* (u čijem domu) *je gost s ljubavju prijat* (primljen)

⁵¹ 735. *pope za bratstvo* - popove za društvo

⁵² 736. shvati: *da svoje mlohavstvo od žežina* (posta) *pokripe*

* 737 Uči se ovdje kako imaš gosta počtovati.

⁵³ 738. *toj ljudstvo* - te ljude

⁵⁴ 739. *ostavi* - izostavi; *čtu* (3. padež od *čat*) - časti, čašćenju

⁵⁵ 741. *toj i ovoj poja* - ovo i ono uzimaše; *sebi* - za sebe

⁵⁶ 742. *jer se ne dostoja* - jer se nije držao dostojnim; *družih* - druge

⁵⁷ 743. *nukaje* - nukajući (hrabreći)

⁵⁸ 744. *gledaje* - gledajući

⁵⁹ 745. *svidaje* - pazeći, oko njega baveći se

⁶⁰ 746. *uzdaje* - uzdajući se

⁶¹ 747. *stoli* - stolovima

⁶² 748. poredaj: *sluge jim landahu* (dijeljahu) *obhode* (obilazeći) *okoli*

⁶³ 749. *družu* - drugi

Ča peku, ča vare,⁶⁴ družu ti nošahu
 na čiste lopare:⁶⁵ jedno donošahu,
 drugo odnošahu, svartaje⁶⁶ nogami,
 dvorno pristupahu, segaje⁶⁷ rukami.
 755 Visoko s svićami stahu kandaliri,
 mnogimi zrakami odsivahu miri.
 Ne biše tko sviri, ni z bukom govori,
 ni smi(j)eć se ciri,⁶⁸ ni šale ki tvori*.
 Svaki tiho z(b)ori: ča oni pomina,
 760 ča ov odgovori, ča li sam namina.
 Ona smart(n)a tmina, ku na vratoh vide,
 od karvi, od plina, da k njim ne unide.⁶⁹
 Toj ovoj obide razlika besida,⁷⁰
 li na tom⁷¹ izide da grada i zida.*
 765 Ako Bog ne svida, na branicih vahtar
 zaman bdi i sida, a na vratih vratar.
 Zatoj imiše mar, ustav se na nogu*,⁷²
 da skupe puka bar u svu⁷³ sinagogu.
 Ter se mole Bogu. Moliše ga svu noć,
 770 u potribu mnogu⁷⁴ da jim pošlje pomoć.
 Jer je⁷⁵ zdravje i moć i utočišće njih,
 upalih u nemoć dilj straha p(r)otivnih.⁷⁶
 Od postilj⁷⁷ istočnih dviže glavu Titan*,
 osini tmin noćnih da zarene⁷⁸ hitan.
 775 Jur svital biše dan i vidiše sa gor,⁷⁹
 kimno tuj biše stan, vojske greduć uzgor*.

⁶⁴ 751. *Ča peku, ča vare* - ono što su pekli i varili

⁶⁵ 752. *čiste lopare* - čistim loparima (tanjurima)

⁶⁶ 753. *svartaje* - svrćući, vrteći

⁶⁷ 754. *segaje* - sežući, pružajući

⁶⁸ 758. *ni smi(j)eć se ciri* - niti ko se ceri smijući se

* 758 Ne biše bo vrime toga.

⁶⁹ 761-762. poredaj: *da k njim ne unide ona smart(n)a tmina od karvi, od plina, ku na vratoh* (vratima) *vide*

⁷⁰ 763. *Toj ovoj obide* itd. - Ovo i ono obide (tj. ovoga i onoga se dodirnu) različit razgovor

⁷¹ 764. *na tom* - na to

* 764 Ps(alam). Nisi dominus custodierit civitate(m), frustra vigila(n)t, qui costudiunt eam.

* 767 Imiše mar: imiše pomnju.

⁷² 767. *Zatoj* - zato; *nogu* - noge

⁷³ 768. *svu* - svoju

⁷⁴ 770. *potribu mnogu* - velikoj potrebi (nevolji)

⁷⁵ 771. *jer je* - jer je on (tj. Bog)

⁷⁶ 772. *upalih* - koji su upali; *p(r)otivnih* - (od) neprijatelja

⁷⁷ 773. *postilj* - postelja

* 773 Isteče sunce. Titan to je ime sunca ko je mnogimi imeni zvano od starih poet.

⁷⁸ 774. *osini tmin noćnih* - sjene noćnih tmina; *zarene* - od zagnati

⁷⁹ 775. *gor* - gorâ

* 776 Ki na gori stražu činjahu, vidiše gredući vojske i jaše Boga moliti.

780 Kako prisičen bor na zemlju padoše,
na голу glavu zgor pepeo vargoše.
Moleći rekoše: "Bože, pomiluj nas,
jer evo dođoše poterti nas danas.
Kako ti viš i znaš, skaži tvoje čudje,⁸⁰
da puka tvoga vlas⁸¹ ne pogine tudje."
Vazeše orudje i stine u skuti.⁸²
785 Stupiše osudje gdi su tisknji⁸³ puti,
gdi su klanci kruti meu klesurami,⁸⁴
da, stavši na ljuti,⁸⁵ među se praćami.
A vojske stranami⁸⁶ varvljahu ka gradu,
blizu pod stinami okolom da padu.⁸⁷
790 Potok niz livadu marmnjući teciše,⁸⁸
pod borjem u hladu, bistar i čist biše.
Grana ga grediše vojena⁸⁹ po brigu,
ter vode nesiše tad gradu po sridu.⁹⁰
Ovu da pristrigu, Oloferne reče*,
795 tako da napridu⁹¹ ka gradu ne teče.
Da još nedaleče od grada stojahu
poduboke bleče gdi vodu čripahu
grajani ter pjahu, skrovito pohvate,⁹²
jere se bojahu da jih ne uhvate.
800 Uz toj se navrate Amon i Madi(j)an⁹³
šatoru prid vrate Olofernu izvan.
"Znaj", riše, "da on stan⁹⁴ ne uzda u ljude,
da u tuj gorsku stran na koj stražu bljude.
Da ti poni bude taj prez arvanje grad,
i grajan zločude ne budu vridne⁹⁵ sad,
805 stav stražu, kano pad kon zdenac,⁹⁶ ne dade
vazimat vodu kad ki od njih napade.

⁸⁰ 781. *čudje* - čudo (radi sroka)

⁸¹ 782. *vlas* - vlast

⁸² 783. *skuti* - skut

⁸³ 784. *osudje* (prema *saj* = ovaj) - ovuda ili s ove strane; *tisknji* - tješnji

⁸⁴ 785. *klesurami* je možda tiskarska pogreška mjesto *klisurami*

⁸⁵ 786. *na ljuti* - na ljut, liticu

⁸⁶ 787. *stranami* - uza strane

⁸⁷ 788. da bi došli idući naokolo do pod stijene (Biblija: *Holofernes, dum circuit per gyrum*)

⁸⁸ 789. *teciše* - tecijaše

⁸⁹ 791. *grana ga grediše vojena* - jedna njegova grana (rukav) iđaše vođena (bila je svedena)

⁹⁰ 792. *nesiše* - nošaše; *gradu po sridu* - posred grada

* 793 Oloferne odvratu vodu Betuli(j)anom. Studence, ki bihu pod grado(m), čini čuvati.

⁹¹ 794. *napridu* - mjesto *naprida*

⁹² 797. *pohvate* - zahvatajući

⁹³ 799. *Uz toj* - Uza to (tad); *navrate se* - skrenuše; *Amon i Madi(j)an* - u Bibliji: *Ammon et Moab*

⁹⁴ 801. *on stan* - onaj grad

⁹⁵ 804. *grajan* - građanâ; *vridne* - vrijedne, uspješne

⁹⁶ 805. *pad kon zdenac* - padnuvši (postavivši se) kod zdenaca

Tim ti se pridade vas puk on od volje,⁹⁷
 ali se raspade⁹⁸ od toke nevolje.
 Od tada jih kolje žaja kad ti veli⁹⁹
 810 odvrati u polje njih potok on veli."¹⁰⁰
 Slišav on ča želi, naredi¹⁰¹ vojvode
 kim moćno zapeli da čuvaju vode.
 I sunce odhode dvadesetkrat pride*^{102,103}
 li oni obhode i na zdencih side.¹⁰⁴
 815 Od tada unide u gradu¹⁰⁵ sušina,
 z gusteran¹⁰⁶ izide jure i vlažina.
 Od nikh dubina još vode imaše
 ka žmulom cidina mirom se diljaše.¹⁰⁷
 Ništar manje znaše svak da sva ne bi svim
 820 žeju, ka jih žgaše, ugasila tad njim.
 Stopit ust ne bi čim, prisihat ja¹⁰⁸ jazik,
 usne pucat, zatim bliditi vas človik.
 Skupiv se puk velik, muži, žene, ditca,
 tko star, tko mladolik, k Oziji se stica.
 825 Svaki smina lica (sminost nevolja dav)
 njemu oporica i tuži, prida nj stav*.¹⁰⁹
 "Bog", riše, "sud postav¹¹⁰ meu tobom i nami,
 u kolik trud pridav varže nas u plami.¹¹¹
 Ne hti(j) podvit rami da mirno govoriš¹¹²
 830 pri ner nas žajami nevoljno umoriš.
 Sad oto sam vidiš, veće ne moremo
 ov grad u ki sidiš i ki u nj živemo.¹¹³
 Sami sebe ćemo dat Asiri(j)anom

⁹⁷ 807. *Tim ti se pridade* - Time (tako) će ti se predati; *od volje* - od svoje volje, sam

⁹⁸ 808. *ali se raspade* - ili će se raspasti (izginuti)

⁹⁹ 809. *kolje* - mori; *kad ti veli* - otkad ti zapovjedi

¹⁰⁰ 810. *odvrati* - da se odvrati; *njih* - njihov; *on veli* - onaj veliki

¹⁰¹ 811. *ča želi* - što je sam želio; *naredi* - odredi

* 813 Odkol izvan nimaše vode do dvadeset da(n), jaše zlo stati žajom.

¹⁰² 813b. *zlo stati žajom* - stradati od žeđe

¹⁰³ 813. *odhode* - othodeći; *pride* - dođe

¹⁰⁴ 814. *side* - sjede

¹⁰⁵ 815. *u gradu* - u grad

¹⁰⁶ 816. *z gusteran* - iz cisterna

¹⁰⁷ 818. koja se cjedina (voda što se cijedi) dijelila čašom na mjeru

¹⁰⁸ 821. *ust* - usta; *ja* - poče

* 826 Tuže na Ozi(j)u da se ne hti do parve dati.

¹⁰⁹ 826b. *dati* - predati

¹¹⁰ 827. *sud postav* - neka postavi sud (neka sudi)

¹¹¹ 828. što si nas, zadav nam toliku muku, vrgao u plamen

¹¹² 829. *ne hti* itd. - nemoj izmaknuti (ramena) da pregovaraš o miru

¹¹³ 831-832. *veće ne moremo* (trpjeti mi što sačinjavamo) *ov grad, u ki* (u kojem) *sidiš* (sjediš = stojiš) *i ki u nj* (ti i mi koji u njemu) *živemo*

835 pri nere budemo martvi sa svim stanom.¹¹⁴
 Evo smo pod članom jur toga vrimenta,¹¹⁵
 da želimo slanom¹¹⁶ polahčat brimena.
 Plače brižna žena i jure rada je,
 da je povedena¹¹⁷ z ditcom mruč od žaje.
 840 I svim nam laglja je od meča smart vidit,¹¹⁸
 ner se mučit zjaje,¹¹⁹ a nimat ča popit.
 Tad i uzu tarpit vele manji jest trud,
 a Boga u svem hvalit i pravde njegov sud.
 I ti poni odsud dati¹²⁰ grad i nas svih,
 (pristani na taj blud) u ruke od sil tih.¹²¹
 845 Stavmo se u volju njih,¹²² ali će skratiti
 nagla smart tug ovih,¹²³ al uza smaliti."
 Toj rekši, cviliti u carkvu stojući¹²⁴
 i parste lomiti jaše¹²⁵ jadajući,
 850 k Bogu vapijući: "Bože, sagrišismo*,
 na zlo pristajući, nepravdu činismo!
 Krivinu tvorismo i s otci našimi
 zakon ne spunismo. Da ti, ki s' nad svimi,
 milostiv ti primi na milost svih naju,
 od ruk nas odnimi ki¹²⁶ tebe ne znaju.
 855 Ki, priteč,¹²⁷ ne daju da te čtuje tvoj stvor:
 Bog je sam, pravljaju, Nabukodonosor.
 Ne daj nas pod njih hor, jer će reć narod zal,
 gdi (j)e njih nebotvor, ča jih ni pomogal?"
 U veliku pečal,¹²⁸ s plačnima očima
 860 Ozi(j)a ustarhal staše meu njima*,
 kako ki strašnima vitri zagonjen brod
 meu vali mnogima vodi prik slanih vod.¹²⁹

¹¹⁴ 834. *stanom* - gradom

¹¹⁵ 835. *pod članom vrimenta* (prema latinskom *in articulo temporis*) - u teškom, presudnom času

¹¹⁶ 836. *slanom* - slanom vođom

¹¹⁷ 838. *da je povedena* - da bude povedena (u ropstvo)

¹¹⁸ 839. *laglja je... vidit* - lakša se čini

¹¹⁹ 840. *zjaje* - zjajući, zijevajući

¹²⁰ 843. *odsud dati* - odluči predati

¹²¹ 844. *od sil tih* - tih sila

¹²² 845. *stavmo se u volju njih* - predajmo se njima na milost i nemilost

¹²³ 846. *tug ovih* - tuge ove

¹²⁴ 847. *u carkvu stojući* - u crkvi stojeći

¹²⁵ 848. *jaše* - stadoše

* 849 Bogu se mole grih svoj spovidajući.

¹²⁶ 854. *ruk* - rukâ; *ki* - onih koji

¹²⁷ 855. *priteč* - prijeteći

¹²⁸ 859. *u veliku pečal* - u velikoj pečali (tuzi)

* 860 Ozi(j)a bi pečala(n) čuvši da će se pridati. Da li još imaše ufan'je u Bogu.

¹²⁹ 861-862. poredaj: *kako ki* (kao onaj koji) *vodi prik slanih vod* (preko mora) *brod strašnima vitri* (strašnim vjetrovima) *zagonjen meu vali mnogima*

865 Svarta korablji hod ne kuda bi hotil,
 da dajuć jidrom¹³⁰ god kud jih je duh zavil.
 Li još se je usilil kokogod se oprit,
 dokla je tamun cil, ne hteć o skolj udril.
 Simo-tamo pozrit ne staje¹³¹ jer vidi
 da mu se je borit s vitrom, s morem, s diždi.
 870 Garbin hlopom hlidi a zvižju¹³² konopi,
 val rovući slidi, ter busa u popi.¹³³
 Sve nebo poklopi oblak s tmasta lica,
 iz njega dižd kropi, mun'ja ga prosica.
 Grom s triskom potica, strahotno tartnjući,
 preda, pada nica mornar li jidrući.¹³⁴
 875 Tako t' se obzirući, Ozi(j)a predaše
 pogibil vidući, da li još uzdaše.¹³⁵
 Zato govoraše, roneći suzami,¹³⁶
 tere jih toljaše simi besidami*.¹³⁷
 "Ne sobom, da vami,¹³⁸ bratjo, pečalan bih,
 880 zato vazda s nami Bog hoće biti, rih.
 I sada ja vas svih, ja životom mojim,
 iskupil bih od tih nevolj i blagom svim.¹³⁹
 To bit ne more, vim. Da on ki stvori svit,
 to vazda reći smim, pomoć nam more bit.
 885 Zato nitkor zgubit ne hti(j)¹⁴⁰ čeljad i stan,
 i sam sebe ubit. Počkajmo još pet dan.
 Jeda s' odrene¹⁴¹ van Bog saržbu tu od nas
 ter svoj podstavi dlan uzdaržec¹⁴² ov puk vas.
 Ako ne dojde spas ki mnju da će biti,¹⁴³
 890 ča ste rekli danas, hoćemo stvoriti¹⁴⁴.¹⁴⁵
 Hotiše starpiti svit ovi Ozi(j)e¹⁴⁵

¹³⁰ 864. *jidrom* - jedrima

¹³¹ 867. *staje* - prestaje

¹³² 869. *zvižju* - zvižde

¹³³ 870. *rovući* (od *ruti*) - bučeći; *popi* - popu, krmu

¹³⁴ 874. *jidrući* - jedreći

¹³⁵ 876. *vidući* - videći; *uzdaše* - pouzdavaše se

¹³⁶ 877. *suzami* - suze

* 878 Prilika. Odgovor Ozij(e) grajanom ki se hotihu pridati.

¹³⁷ 878. *simi besidami* - ovim riječima

¹³⁸ 879. *Ne sobom, da vami* - ne radi sebe, nego radi vas

¹³⁹ 881-882. poredaj: *i sada bih ja vas svih (sve) iskupil od tih nevolj životom mojim i blagom svim*

¹⁴⁰ 885. *zgubit ne hti(j)* - neka ne pogubi

¹⁴¹ 887. *odrene* prezent od glag. *odagnati*

¹⁴² 888. *uzdaržec* - da uzdrži (na svojem dlanu)

¹⁴³ 889. *mnju* - mislim; *biti* - doći

¹⁴⁴ 890. *stvoriti* - učiniti

* 890 Do pet da(n) staviše rok. Ako jim dotla Bog ne pošlje pomoć, da se pridadu.

¹⁴⁵ 891. Hotješe podnijeti (poslušati taj Ozijin savjet)

i jaše¹⁴⁶ moliti da jim Bog barži(j)e
 pomoć svu podi(j)e i milo pohaja,¹⁴⁷
 da jih ne ubi(j)e nepri(j)atelj ni žaja.
 895 Tada se nahaja¹⁴⁸ Judit u gradu tom*,
 kano svih nadhaja lipostju, dobrotom.
 Ka živit životom odluči prečisto,
 poče imit od kom udovičtva misto.¹⁴⁹
 900 Mnozi (j)u zaisto vlastele¹⁵⁰ prosiše,
 ona Bogu listo služiti želiše.
 Skrovišće imiše gori pod slimena,¹⁵¹
 gdi Boga zoviše¹⁵² s rabom zatvorena.
 Hotin'ja putena usteza¹⁵³ posteći,
 905 strunami pletena vričišća noseći.
 Tege li težeci da ni¹⁵⁴ telu pokoj,
 almuštva čineći skupščini uboškoj.
 Živine velik broj muž bo nje¹⁵⁵ ostavi
 i blago mnogo njoj kad se s njom rastavi.
 Da ona ne stavi u tom¹⁵⁶ sartce svoje,
 910 ner ko ljube pravi, vikomnje kono je.¹⁵⁷
 Sva moć riči moje izreći ne umi t'
 pobožje koko je, cić koga gardi¹⁵⁸ svit.
 Prem ako mladih lit biše i lipa stvora,
 da od kriposti cvit - hći biše Merara,
 915 Ki zide¹⁵⁹ od stara roda Simeona,
 brata Isakara tere Zabulona.
 Muža imi¹⁶⁰ ona ki se zva Manases,
 oblužec¹⁶¹ zakona ki jim da Mojses.
 Ovogaj na poses,¹⁶² gdi se žetva tvori,

¹⁴⁶ 892. *jaše* - stadoše

¹⁴⁷ 893. *pohaja* - pohodi

¹⁴⁸ 895. *nahaja* - nalažaše

* 895 Judith.

¹⁴⁹ 898. poredaj: *od kom* (radi sroka mjesto *odkol*, otkako) *poče imit udovičtva misto* (otkad je ostala udovica)

¹⁵⁰ 899. *vlastele* - vlastela

¹⁵¹ 901. *imiše* - imaše; *pod slimena* - pod sljemenom, pod krovom

¹⁵² 902. *zoviše* - zvaše

¹⁵³ 903. *usteza* - ustezaše, susprezaše

¹⁵⁴ 905. *tege li težeci* - ili radeći; *ni* - ne bude

¹⁵⁵ 907. *nje* - njezin

¹⁵⁶ 909. *u tom* - u to

¹⁵⁷ 910. *ko* - koje; *pravi* - pravedni, *vikomnje kono je* - koje je vječno

¹⁵⁸ 912. *gardi* - pogrdi (prezre)

¹⁵⁹ 915. *zide* - izade

¹⁶⁰ 917. *imi* - imaše

¹⁶¹ 918. *oblužec* - koji su (svi) vršili zakon

¹⁶² 919. *na poses* - (prema tal. *possesso*) na imanju

- 920 kad Sirij tere Pes¹⁶³ najvećma uzgori*,¹⁶⁴
moć toplin umori plamena vrućijih.¹⁶⁵
Martva ga zatvori grob njega starijih.¹⁶⁶
Misec šesti lit trih jur biše nastupil*,
da biše on živih¹⁶⁷ priminuvši pustil,
925 kada Judit sih dil potribu¹⁶⁸ videći,
ča je Ozi(j)a ril, kara uzročeci,¹⁶⁹
Popom govoreći Kabru i Karmu dvim*:¹⁷⁰
"Ku rič izusteći¹⁷¹ Ozi(j)a reče svim,
da grad da¹⁷² protivnim peti dan i petu noć,
930 ako nam protiv njim ne pošlje Bog pomoć?
Tko ste, da ćete moć Božju iskusiti,
ter svim vekšu nemoć, vekši gnjiv naditi?
Jer se razsarditi hoće tom ričju Bog,
pri ner se smiliti, ni dati nam odlog.
935 Vele dvigoste rog,¹⁷³ roke take upram
k Bogu, ki je svemog, da milost svu¹⁷⁴ da nam,
ter da tad pride sam pomoć puku semu,¹⁷⁵
kada je drago vam, ne kad je god¹⁷⁶ njemu!
Milostan je u svemu, prošćen'je prosimo
940 od togaj¹⁷⁷ tere mu duše ponizimo.
S skrušen'jem molimo da po njega volju¹⁷⁸
lahkost oćutimo, odbivši nevolju.
Da kako sad kolju oni nas ohol'jem,¹⁷⁹
tako padu u polju našim humiljen'jem.

¹⁶³ 920. *Pes* - Pas (zbog rime), zvijezde

* 920 Sirij i Pas zovu se zvizde nike ke' ističu kad su najveći krizi.

¹⁶⁴ 920b. *krisi* - krijesi, vrućina (pasji dani)

¹⁶⁵ 921. poredaj - *umori* (dodaj: *ovogaj* iz stiha 919) *moć plamena vrućijih* (radi sroka mjesto: *vrućih*) *toplín* (toplina)

¹⁶⁶ 922. *njega starijih* - njegovih starijih

* 923 Jur bihu tri lita i šest miseci da biše obudovila Judita.

¹⁶⁷ 924. *živih* - žive (svijet)

¹⁶⁸ 925. *sih dil potribu* - tih (od *saj*) djela potrebu (nezgodnost onoga što su htjeli Židovi učiniti po Ozijinu savjetu)

¹⁶⁹ 926. *ril* - rekao; *kara uzročeci* - da je uzrokom (tj. da zaslužuje) ukoru

* 927 Judita kara ih cić roka toga od pet dan.

¹⁷⁰ 927. govoreći (reče) dvjema popovima, Kabru i Karmu (Chabri et Charmi, u Bibliji)

¹⁷¹ 928. *izusteći* - izustivši

¹⁷² 929. *da grad da* - da će grad dati (predati)

¹⁷³ 935. *dvigoste rog* - podigoste glavu (ponijeli ste se); *upram* (od glag. *upramiti*) - upravitivši

¹⁷⁴ 936. *svu* - svoju

¹⁷⁵ 937. *pride* - dođe; *semu* - ovomu (od *saj*)

¹⁷⁶ 938. *god* - drago

¹⁷⁷ 940. *od togaj* - toga (ovisno o *prošćen'je*)

¹⁷⁸ 941. *po njega volju* - njegovom voljom

¹⁷⁹ 943. poredaj: *da* (onako) *kako nas oni sad kolju ohol'jem*

945 Jer izneviren'jem¹⁸⁰ ne ockvarnismo se.
 Otac pr(i)stupljen'jem tuje boge prose,¹⁸¹
 Koji grih podnose oni¹⁸² tad u to dob*
 tarpiše angose, glad, meče i porob*.
 Da nam je nepodob primat ner onoga,
 950 Abram, Isak, Jakob koga čtova Boga.¹⁸³
 Utišen'je toga čekajmo tarpljivo,
 zla će nas ovoga zbavit milostivo.
 Tere će rugljivo zbiti pod moć nižu¹⁸⁴
 svih,¹⁸⁵ nepri(j)aznivo ki se na nas dvižu.
 955 A sad Božju hižu kino uzdaržite,¹⁸⁶
 k kim duše pribižu¹⁸⁷ da jih očistite.
 Pristoji se, vite,¹⁸⁸ popovstvu vašemu,
 da sartca kripite vi puku našemu.
 Pomenak čine¹⁸⁹ mu od naših starijih;
 960 jer Bog u ničemu zato nevolji jih.¹⁹⁰
 Da tim iskusi jih je li njih život prav
 i je li vera u njih i s ufan'jem ljubav.
 Abram u trudih stav i u skarbost mnogu*,¹⁹¹
 kripak bi kako lav u služen'je Bogu.
 965 Pečali nalogu Isak, Jakob nosit
 skazaše da mogu,¹⁹² a Bogu ne zgrišit.
 Mojses tokoj čini t', i svaki ushaja,
 ki hti¹⁹³ zlo pritarpit, da Bogu ugaja.
 A puk, ki ne haja,¹⁹⁴ ner Boga da skusi,
 970 saržba ga pohaja¹⁹⁵ i smart ga pokusi.
 Zato da ne strusi nami pomarmnjan'je,

¹⁸⁰ 945. *izneviren'jem* - nevjerom

¹⁸¹ 946. *otac pr(i)stupljen'jem* - prestupkom otaca; *tuje* - tuđe; *prose* - proseći (tražeći); ovaj sadržaj je u Bibliji izrečen ovako: *Quoniam non sumus secuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, et adoraverunt deos alienos*

¹⁸² 947. *Koji grih podnose oni* - podnoseći oni taj grijeh (posljedice toga grijeha)

* 947 Jer zavedeni biše u Babiloniju.

* 948 Angose: nevolje.

¹⁸³ 950. poredaj: *Boga, koga čtova Abram, Isak, Jakob*

¹⁸⁴ 953. *nižu* - manju

¹⁸⁵ 954. *svih* - sve one

¹⁸⁶ 955. *Božju hižu ki no uzdaržite* - svećenici

¹⁸⁷ 956. *k kim* - ka kojima; *pribižu* - utječu se

¹⁸⁸ 957. *vite* - znajte

¹⁸⁹ 959. *čine* - čineći

¹⁹⁰ 960. *u ničemu zato nevolji jih* - zato ih u nečemu mučaje

* 963 Popo(m) govori: Abram, Isak, Jakob.

¹⁹¹ 963. *stav* - stojeći; *skarbost mnogu* - mnogim brigama

¹⁹² 965-966. poredaj: *Isak, Jakob skazaše da mogu nosit nalogu pečali*

¹⁹³ 968. *hti* - htjede

¹⁹⁴ 969. *haja* - haješe

¹⁹⁵ 970. *pohaja* - pohodi

činte, ner da skljusi nisko ponižan'je.
 Govore:¹⁹⁶ Karan'je Božje to jest manje,
 ner naše zgrišan'je i naše poganje.
 975 Bog nas bi(j)e hlanje¹⁹⁷ nere dostojimo.
 Sarčno na nas zvanje¹⁹⁸ da ga se bo(j)imo,
 da grih ostavimo, da bolji bivamo,
 a ne da zgubimo ča na svit¹⁹⁹ imamo."
 Pošadši k njoj tamo i Ozi(j)a sliša²⁰⁰
 980 tuj rič, ka ne samo da veće njim miša.²⁰¹
 Ništar manje niša visoko hvalu nje,
 ka ničće ne sgriša ča biše istine se.²⁰²
 Zajedno s popi ste, riše*.²⁰³ "Sve su prave,
 Judita, riči te ke s' rekla sad. Zdrave
 985 da budu daržave i mi, moli za nas:
 svetošći tve slave znane su po svit vas."²⁰⁴
 Ona reče: "Danas ča sam rekla godi,
 kako zna svaki nas od Boga da shodi.²⁰⁵
 Tako po sej škodi²⁰⁶ hoćete vidit stvar,
 990 ku misal ma svodi, da ni ner Božji dar.
 Sada imite var²⁰⁷ višnjega moliti*
 da ruku mu prostar,²⁰⁸ rači to stvoriti.
 Ostavte²⁰⁹ hotiti znati misal moju,
 na vratoh²¹⁰ siditi hoćete noć ovu.
 995 A kada ja pojdu vanka s Abrom mojom,
 dokla opet dojdu,²¹¹ svi vi z družbom svojom
 molte svetom molbom za nas otca Boga
 s umiljenom pojom i s skrušen'ja mnoga."²¹²
 "Poj i Bog zla toga po te²¹³ oslobodi

¹⁹⁶ 973. *govore* - govoreći

¹⁹⁷ 975. *hlanje* - umjesto *lahnje* tj. lakše (manje)

¹⁹⁸ 976. *zvanje* (jamačno prilog sadašnji od zvanjati, zvoniti, udarati) - udara, opominje

¹⁹⁹ 978. *na svit* - na svijetu

²⁰⁰ 979. *sliša* - slušaše

²⁰¹ 980. *miša* - miješaše, zbunjivaše

²⁰² 982. *sgriša* - reče krivo, *istine se* - od te istine

* 983 Ozi(j)a s popi pohvališe karan'je Juditino.

²⁰³ 983. *s popi ste, riše* - s popovima stojeći, rekoše (reče)

²⁰⁴ 986. *svit vas* - svemu svijetu

²⁰⁵ 988. *shodi* - ishodi

²⁰⁶ 989. *sej* - ovoj (od *saj*); *po sej škodi* - poslije ove nevolje

²⁰⁷ 991. *imite var* - imajte pomniju, brinite se

* 991 Judita da jim red da za nju mole i su noć propuste vanka grada.

²⁰⁸ 992. *prostar* - prostrvši

²⁰⁹ 993. *ostavte* - nemojte

²¹⁰ 994. *vratoh* - vratima

²¹¹ 995-996. *pojdu ... dojdu* - pođem ... dođem

²¹² 998. *i s skrušen'ja mnoga* - radi sroka mjesto: *i skrušen'jem mnogim*

²¹³ 999. *Poj* - Pođi; *po te* - po tebi

1000 jur puka ovoga!"²¹⁴ Ozi(j)a tako di*:
"Z bogom poj i hodi i kuda godir greš,²¹⁵
vazdi te pohodi, vazdi slavom ureš.²¹⁶
I pri nere umreš, on čin da dila, ko
godir stvorit napreš, glas dvignut visoko
1005 i prostart široko po svitu da bude znan."²¹⁷
Govoriv to toko, s popovi pojde van,
Misleći duboko, ostaviv nju na stan.²¹⁸

---

²¹⁴ 1000. *puka ovoga* - ovaj puk

* 1000 Blagosloviv (j)u, od nje se diliše.

²¹⁵ 1001. *greš* - pođeš

²¹⁶ 1002. *ureš*, tj. *ureši* - neka te resi

²¹⁷ 1003-1005. poredaj: *on čin* (neka učini), *da glas dila* (djela), *ko godir stvorit* (učiniti) *napreš*, *visoko dvignut i široko prostart bude znan po svitu*

²¹⁸ 1007. *na stan* - u (njezinu) stanu

LIBRO ČETVARTO

Oni odašadši,¹ Judit u komori
svojoj tad pošadši,² dviže ruke gori.
1010 Ter tako govori lugom potrusivši
svu glavu odzgori, kip vrićom odivši*:³
"Bože, ki stvorivši svaka, obladaš⁴ svim,
i sve naredivši, zakon si dal tvojim.
1015 Dal si otcem mo(j)im meč kim odvratiše
rugo i silu onim ki silu činiše.
Ki ovaščiniše*⁵ sestru njih, u zlo jih⁶
tišće, i vidiše žen i hćeri svojih⁷
od sebe razsto(j)ih,⁸ blago razdiljeno
u ruke slug⁹ tvo(j)ih, tobom dopušćeno.
1020 Tebe humiljeno, Gospodine, molju,¹⁰
pogledaj smiljeno na našu nevolju.
Odpusti¹¹ zlu volju i rabi Juditi
pomozi, ka volju tvu želim spuniti.¹²
1025 Rači se smiliti, milostiv bo jesi,
sve mož učiniti, zla od nas odnesi.
Desnom tvojom stresu asirske sile sad,
u zgibil zanesi, kako egipske tad
Tirahu puk tvoj kad¹³ s oružjem tekući

---

¹ 1008. *odašadši* - otišavši

² 1009. *pošadši* - pošavši

* 1011 Molitva Juditina.

³ 1011. *svu* - svoju; *odivši* - odjenuvši

⁴ 1012. *obladaš* - vladaš

* 1016 Ki ovaščiniše: budući Jakob s narodom svo(j)im kon grada Sale(m) u zemlju kananejsku, Sike(m), sin Emora poglavice od grada, zagledav Dinu, hćer njegovu, ugrabi (j)u i pomča u grad. Zatim ju isprosi u Jakoba da mu bude žena, i pri(j)aše obrizova(n)'je. Ništar manje treći dan Simeon i Levi, bratja nje, s ljudmi svo(j)im i s oružjem skočiše u grad i porubiše, muže pobiše, žene i ditcu odvedoše. Dinu oteše i pojdoše.

⁵ 1016b. *zemlju kananejsku* - zemlji kananejskoj

⁶ 1016. *ki... jih* - one koji

⁷ 1017. *tišće* - tište (od glagola *tisnuti*); *žen i hćeri svojih* - žene i kćeri svoje

⁸ 1018. *razsto(j)ih* - rastoje, odijeljene

⁹ 1019. *ruke* - rukama; *slug* - sluga

¹⁰ 1020. *molju* - molim

¹¹ 1022. *odpusti* - smetni

¹² 1023. *spuniti* - ispuniti

¹³ 1028. poredaj: *kad tirahu puk tvoj*

1030 i svaki, karvi rad, naglo napirući.¹⁴
 Ter se uzdajući u kola, u konje,
 u silu, li mnjući, tudje potarti nje.¹⁵
 Da sa strane gornje pozrivši tva milost,
 u prezdan'je donje pade njih oholost.
 Pomanjka jim jakost, nitkor se ne varnu,
 1035 ne osta jih ni kost, svih voda pogarnu.*
 Tako da posarnu ovi, moj Bože, čin
 ki misle da zgarnu sada nas s ovih stin.¹⁶
 Ti jur njimi privin,¹⁷ kolik je, da znaju,
 u njih uzdan'ju hin ki¹⁸ u se uzdaju.
 1040 Ki se uznišaju kopji¹⁹ ter strilami,
 ščiti kih višaju o vratu prik rami.²⁰
 I britci²¹ sabljami i konji barzimi,
 mnogimi silami i ljudmi hrabrimi.
 Ne znajuć nad svimi da si Gospodin ti,
 1045 da s' pomoć pravimi,²² ne tome ki prav ni.
 Poni ki vo svih ji, nigdare karvi sit,
 ti silu njega hti(j) silom tvojom slomit.²³
 Ki tempal razorit jest se zahvalio.²⁴
 Sveta tva²⁵ ockvarnit ka s' ti posvetio.
 1050 Krov* ki (j)e sad cio, stukši ga razvrići,²⁶
 mečem svo(j)ih sio oltar tvoj prisići.²⁷
 Ti učin odsići njegove gardosti
 mečem kim posići priti tve svetosti.
 Pridaj mu sliposti, neka ga zadi(j)u²⁸
 1055 mrižom me liposti i zamkom oči(j)u.
 Kad s njima uzbesi(j)u,²⁹ da riči jazika
 moga se zabi(j)u u sartce človika.
 I ljubav velika smami ga tudi(j)e,

¹⁴ 1029. *napirući* - srćući

¹⁵ 1031. *mnjući* - misleći; *nje* - njih (tvoj puk)

* 1035 Kad Čarljeno more potopi egipsku vojsku ka tiraše puk božji.

¹⁶ 1037. *misle* - namišljaju, kane; *zgarnu* - svale; *stin* - stijena

¹⁷ 1038. *njimi privin* - previni (savij, skrši) ih

¹⁸ 1039. *u njih uzdan'ju* - njihova uzdanja; *ki* - onih koji

¹⁹ 1040. *kopji* - kopljima

²⁰ 1041. *ščiti* - štitovima; *kih* - koje; *prik rami* - preko ramena

²¹ 1042. *britci* - britkim

²² 1045. *s'* - si; *pravimi* radi sroka mjesto *pravim* - pravednima

²³ 1046-1047. *ki... njega* - onoga koji; *vo* - ovo; *svih ji* - sve jede, ždere; *hti... slomit* - slomi

²⁴ 1048. poredaj: *ki jest se zahvalio* (pohvalio) *tempal razorit* (da će razoriti)

²⁵ 1049. *sveta tva* - svetinje tvoje

* 1050 Krov, te(m)pal.

²⁶ 1050. *stukši ga razvrići* - stukavši ga da će razvrći

²⁷ 1051. *sio* mjesto *sil* - sila (gen. pl.); *prisići* - da će presjeći

²⁸ 1054. *zadi(j)u* - zadijem

²⁹ 1056. *uzbesi(j)u* - uzbesjedim

- 1060 tako da dovika ne znat bude gdi (j)e.
Čini u mni³⁰ smin'je, sartce da su tvardi
i stanoviti(j)e da njega pogardi.
A da ga rastvardi skoro desna ovaj
i sasvim ogardi, kripost joj ti podaj.
- 1065 Takova stvar i taj po tebi stvorena³¹
biti će po vas kraj³² slava tvoga imena.
Ako jedna žena ubi(j)e muža, kim
sad je pristrašena zemlja s narodom svim.
Ni jakost tvoja, vim, u mnoštvo nikih ljud',³³
ni oružja ni s tim u barzih konji trud.³⁴
- 1070 Da u volje tvoje sud,³⁵ kim si vazda nižil
svaku oholu ćud, humiljenu višil.
Vazda s' milostiv bil i tisih molitav³⁶
vazda si uslišil. Ti sada uslišav
rabu tvoju, postav rič u ustih mojih,³⁷
- 1075 u sartcu razum prav, moć u rukah ovih.³⁸
Hiža svetinj tvo(j)ih vavik sveta da je
i u narodih svih da te svak poznaje.
Svak te spovidaje,³⁹ reče: "Ovo je Bog
koga vlast svuda je i ki (j)e sam svemog."
- 1080 Takoj se ona pomog⁴⁰ svetimi molbami,
prostrav kolina nog, dviže gori rami.⁴¹
I sašad⁴² skalami, Abru svoju dozva
ka, jer pod svitami spaše,⁴³ jedva se ozva.
Ona ju ne psova da reče: "Opravi se
i pojti van krova sa mnom sad spravi se."^{*}
- 1085 Toj rekši, izvi se iz vriće⁴⁴ i vodom
po puti umi se i namaza vonjom.
Splete glavu kosom, vitice postavi*,

³⁰ 1060. *mni* - meni

³¹ 1064. *taj* - ta; *stvorena* - učinjena

³² 1065. *vas kraj* - svem kraju

³³ 1068. *Ni* - Nije; *mnoštvo* - mnoštvu; *ljud'* - ljudi

³⁴ 1069. *barzih konji trud* - u trudu (naporu) brzih konja

³⁵ 1070. *volje tvoje sud* - sudu (odluci) tvoje volje

³⁶ 1072. *s'* - si; *tisih molitav* - tihe molitve

³⁷ 1074. *postav* - postavi; *ustih mojih* - usta moja

³⁸ 1075. *sartcu* - srce; *rukah ovih* - ruke ove

³⁹ 1078. *spovidaje* - ispovijedajući

⁴⁰ 1080. *pomog* - pomogavši

⁴¹ 1081. *prostrav* - ispravivši, ispruživši; *rami* - ramena

⁴² 1082. *sašad* - sašavši

⁴³ 1083. *spaše* - spavaše

* 1085 Van krova: van kuće.

⁴⁴ 1086. *vriće* - cilicija

* 1088 Kako se ureši Judita.

- 1090 kontuš s urehom svom vazam⁴⁵ na se stavi.
S ošvom ruke spravi, uši s užerezmi,
na nogah napravi čizmice s podvezmi.
S urehami tezmi, ča mi (j)e viditi,⁴⁶
dostojna bi s knezmi na sagu siditi.
1095 I jošće hoditi na pir s kraljicama
i čtovana biti meu banicami.
Zlatimi žicama sjahu se poplitci,
a trepetljicami zvonjahu uvitci.
Stahu zlata cvitci po svioni⁴⁷ sviti,
razlici, ne ritci⁴⁸ po skutih pirliti.
1100 Svitlo čarljeniti ja⁴⁹ rubin na parstih,
cafir se modriti, bilit na rukavih
biser i na bustih, i sve od zlatih plas
sjati se na bedrih prehitro kovan pas.
1105 Velik urehe glas da liposti veći*,
ka biše kako klas iz trave resteći,⁵⁰
al kami, ki steći u zlato,⁵¹ zlatu da,
izvarsno svitleći da zlato većma sja.
Tako t' ona prida uresi⁵² krasosti*
poveće ner pri(j)a od njeje⁵³ liposti.
1110 I to ne bi dosti, kako pismo⁵⁴ pravi,
Bog njeje svitlosti⁵⁵ uljudstva pristavi.
Jer te take spravi ne bihu od bludi,⁵⁶
da svete ljubavi i pravdenih čudi.⁵⁷
Zato joj posudi da tko ju ugleda,
1115 svak joj se počudi i za njom pogleda.
Poni kad se z(g)leda spravna jur kako pir,
pripravi obeda: kruh, uli, pargu, sir.
I vinca malo mir u miščić, pak zamak⁵⁸
u dvanjkah vas taj žir, Abri bi naramak.

⁴⁵ 1089. *vazam* - uzevši

⁴⁶ 1092. *tezmi* - tima; *ča mi (j)e viditi* - što mi se čini

⁴⁷ 1098. *cvitci* (od *cvitak*) - cvijetak; *svioni* - svilenoj

⁴⁸ 1099. *ritci* - rijetki

⁴⁹ 1100. *ja* - stade

* 1104 Kako Judita veće liposti da uresi ner ureha njoj, budi da vele biše urešena.

⁵⁰ 1105. *resteći* - što raste

⁵¹ 1106. *steći u zlato* - stojeći u zlatu

⁵² 1108. *prida uresi* - doda uresu

* 1108 Prilika.

⁵³ 1109. *pri(j)a od njeje* - primi od njene

⁵⁴ 1110. *pismo* - Sveto pismo

⁵⁵ 1111. *njeje svitlosti* - njezinoj svjetlosti

⁵⁶ 1112. *spravi* - naprave; *od bludi* - bludne

⁵⁷ 1113. *pravdenih čudi* - nedužnih osjećaja

⁵⁸ 1118. *mir* - mjera; *miščić* - mješiću; *zamak* - spremivši

- 1120 Toj ti na ramo ustak, Abra prida⁵⁹ stupi
i Judit nju potak,⁶⁰ za njom ti postupi.
Kada jur nastupi na gradne zaklopi,⁶¹
zastaše u skupi Ozi(j)u sa popi.⁶²
1125 Vratar vrat⁶³ odklop(i), svi se ustupiše:
one steruč stopi,⁶⁴ naprid postupiše.
Tad se usčudiše svi, vidiv Juditu,
toko lipa biše i u takovu svitu.⁶⁵
Liplja, mnju, na svitu ni bila ku⁶⁶ kralj svet*⁶⁷
vidiv u pohitu dvimi grisi bi spet*.⁶⁸
1130 Al ona, kuno žet ljubavju vze⁶⁹ Sikem*,⁷⁰
s česa razsut i klet osta s njim grad Salem.
Al ku⁷¹ vidiv ognjem jur studena starost
užga se dviju prem,⁷² kim sva laž da žalost*.⁷³
Ali kuno hitrost Amona prihini,
1135 ki meča ne bi prost dilj sile ku čini*^{74,75}
Al ke toko scini Asuer uljudstvo*,⁷⁶
da na njoj zamimi kraljice oholstvo.
Al cić ke obilstvo od filistinskih njiv

⁵⁹ 1120. *ustak* - objesivši; *prida* - naprijed

⁶⁰ 1121. *potak* - potaknuvši (da ide)

⁶¹ 1122. *gradne zaklopi* - gradska vrata

⁶² 1123. *skupi* - skupu; *popi* - popovima

⁶³ 1124. *vrat* - vrata

⁶⁴ 1125. *steruč stopi* - steručí stope (pružajući noge)

⁶⁵ 1127. *takovu svitu* - takvoj sviti (pravi)

⁶⁶ 1128. *liplja* - lješpe; *mnju* - mislim; *ni* - nije; *ku* - ni ona, koju

* 1128 Ovo biše Bersaba, žena Uri(j)e, ku David vidivši obljubi, a da red da on zgine u vojsci.

⁶⁷ 1128b. *Bersaba* - u Bibliji Betsabea; *da red* - naredi; *on* tj. Urija

* 1129 Dvima grisi bi spet: zavodiostvom i ubojstvom.

⁶⁸ 1129. *dvimi grisi* - dvjema grijesima; *spet* - sapet

⁶⁹ 1130. *žet* - uzet, začaran; *vze* mjesto *vaze* - uze

* 1130 Sike(m): ov ugrabi Dinu od ke smo rekli zgara na glavu ovoga libra.

⁷⁰ 1130b. *od ke smo rekli* - o kojoj smo rekli; *na glavu* - na početku

⁷¹ 1132. *ku* - ona koju

⁷² 1132-1133. poredaj: *jur studena starost dviju* (dvojice) *prem* (vrlo) *ognjem se užga*

* 1133 Ovo je Susana, žena Joakina, na ku se starci namuraše. I ona ne pristavši k njim, nalagaše na nju, i našad u laž, pobi(j)eni biše kamen'jem. Zato di: kim sva laž da žalost.

⁷³ 1133b. *našad u laž* - zatečeni u laži; *di* - kaže (tj. pjesma)

* 1135 Ovo je bila Tamar, hći Davidova od Maake, na ku se namura Amon, sin Davidov od Akinoe. Učini se nemoća(n) i da red da mu ona nastoji. I učini (j)oj silu. Zato brat nje Absalon, jer bihu jedne matere, zvaški ga na večeru, čini ga ubiti.

⁷⁴ 1135b. *da mu nastoji* - da ga dvori

⁷⁵ 1135. *čini* - učini

* 1136 Asuer, kralj od Persi(j)e, kraljicu Vastu pusti jer se ne haja priti kad ju zoviše. Na misto nje oda svih obra Hesteru Židovinku jer najliplja biše.

⁷⁶ 1136. *ke toko scini Asuer uljudstvo* - ona, uljudstvo koje tako cijenjaše Asuer

- 1140 požga, pustiv mnoštvo lisic, Sansonov gnjiv⁷⁷.^{*}
 Al ona koj odkriv otajstva istinu
 i u krilo se uviv, izgubi jačinu⁷⁸.
 Da ovih krivinu, u kih jest,⁷⁹ odkladam,
 lipost, ne rič inu,⁸⁰ Juditi prikladam.
 1145 Koj⁸¹ jošće nakladam, ako ni laž i hin,
 kupeći ča skladam od poetskih taščin.⁸²
 Mnju, ti bi Apolo lin tirati Dafnu bil,⁸³
 tad kon tesalskih stin ovu da bi⁸⁴ vidil⁸⁵.⁸⁵
 Siringu bi⁸⁶ odpustil sin Merkuri(j)ev Pan,
 ugledal da bi bil ovu gredući van⁸⁷.⁸⁷
 1150 Po Cinte gore stran⁸⁸ kakono lovljaše
 Diana luk napan, taka se vi(j)aše⁸⁹.⁸⁹
 Kada se boraše za z Di(j)anirom stat
 Herkules,⁹⁰ koj mnjaše da par neće postat.⁹¹
 1155 Kip, obraz tere vrat ove zgledal da bi
 vargal bi se navrat, al se boril ne bi⁹².⁹²
 Ča veće dim tebi? Paris taku ženu

⁷⁷ 1138-1139. poredaj: *al* (ona) *cić ke Sansonov gnjiv požga obilstvo od filistinskih njiv* (njiva) *pustiv mnoštvo lisic*

^{*} 1139 Ovu obljudi Sanson. I on odašadši, poja ona drugoga muža. Kad se varnu, ne daše mu k njoj. Zato on lisicam na rep oganj navezavši, pusti u žita njih i požga.

^{*} 1141 Ovo je bila Dalida kojoj Sanson pravivši u čem biše jačina njegova, uspi ga na krilo, ostriže mu vlase, osta nejak i uhitiše ga nepr(i)jateljji.

⁷⁸ 1141b. *uspi ga na krilo* - uspava ga na krilu

⁷⁹ 1142. *u kih jest* - ako je koja ima

⁸⁰ 1143. *rič inu* - drugo što

⁸¹ 1144. *Koj* - Kojoj

⁸² 1145. *kupeći ča* - ono što kupeći; *od poetskih taščin* - od pjesničkih taština, tj. pjesnika starih klasika, od kojih se Marulić kao kršćanin ograđuje

⁸³ 1146. *mnju* - mislim; *bi... bil* - bio bi; *lin tirati* - lijen tjerati

⁸⁴ 1147. *stin* - stijena; *bi* - je

^{*} 1147 Poete govore da Apolo zagledav u Dafnu, hćer Peneja, jer u svoj Tesaliji biše najlipša, ja tirati. Ona pobiže i obrati se u javor.

⁸⁵ 1147b. *ja tirati* - stade tjerati

⁸⁶ 1148. *bi* - bio bi

^{*} 1149 Takoje Pan tira Siringu cića liposti. I ona, da ju ne uhiti, obrati se u tarst.

⁸⁷ 1149. *bi bil* - je; *gredući van* - kad je izlazila

⁸⁸ 1150. *po Cinte gore stran* - po strani Cinte gore na otoku Delu (po kojoj je Dijana dobila ime Cynthia)

^{*} 1151 Ovo je Diana, božica prelipa, ka z divicami love lovljaše.

⁸⁹ 1151. *napan* - napevši, *vijaše* - viđaše

⁹⁰ 1152-1153. poredaj: *kada se boraše Herkules za stat z Di(j)anirom* (da bi se mogao združiti s Dijanirom)

⁹¹ 1153. *koj* - kojoi; *mnjaše* - mišljaše; *par* - (druga) ravna (u ljepoti); *postat* - roditi se

^{*} 1155 Di(j)aniru, hćer Cene(j)a, jer vele lipša biše, mnozi prošahu. Otac odluči dati (j)u tomu ki dobude boreći se. Bori se Herkules sa Akeljom i dobi ga. Da bi, di, ovu vidil: ali se ne bi boril, ali bi se vargal da ostavi nju, a pojde za ovom.

⁹² 1155b. *di* - kaže (tj. pjesma)

- imil da bi sebi, pustil bi⁹³ Helenu,
 ku Garci odvedenu, jer opet nimaše,⁹⁴
 Troju podsedenu deset lit arvaše*.
 1160 Ako poni staše zamamljeni, ove
 kad lice sgledaše, s Ozi(j)om popove,⁹⁵
 ne čudo, jer slove koga moć, Bog⁹⁶ tadi
 nje gizde takove⁹⁷ lipostju obnadi.
 Nitkor ju ne zadi ni ričju ni stvarju,⁹⁸
 1165 i stupiv nazadi, da projde, puščav⁹⁹ ju
 rekoše*: "Možav¹⁰⁰ ju, Bože otac naših,
 oda zla izbav¹⁰¹ ju i od tih sil strašnih.
 Misal nje kriposnih dili¹⁰² ti napuni
 i milost daj da njih svaršeno ispuni.
 1170 Da glas nje pripuni i zemlju i kamen,
 sama se ukruni sa svetimi. Amen."
 Jur sunčeni plamen, vodeći s sobom dan*,
 od zvizd jasnih zlamen tačaše, grede van.¹⁰³
 Bižeć na nižnji stan noć s čarnimi koli,¹⁰⁴
 1175 nošaše donjim san, ako su ki doli.¹⁰⁵
 Kad ljudi oholi ki stražu bljudoše,
 obhode¹⁰⁶ okoli Juditu sritoše.
 Sliša(t)¹⁰⁷ ju zajdoše: "Od kud greš i kamo?
 Ča¹⁰⁸ t' jime?", rekoše. "Pravi nam da znamo."
 1180 Ona reče: "Ovamo od Betuli(j)e sam
 i put je moj tamo k vašim poglavicam.
 Ostaviv grad i hram, s životom bižim tja,

⁹³ 1157. *bi* - je; *pustil bi* - bio bi pustio

⁹⁴ 1158. poredaj: *odvedenu, ku Garci jer* (zato što je) *opet nimaše* (nemahu)

* 1159 Paris, sin kralja Pri(j)ama, odvede Helenu u Troju. Ne hti ju vratiti. Cić toga Garci podsedoše Troju. Deset lit ju arvaše, napoko(n) pri(j)aše i razsuše.

⁹⁵ 1160-1161. poredaj: *Ako poni staše zamamljeni popove* (popovi) *s Ozi(j)om, kad sgledaše ove* (Judite) *lice*

⁹⁶ 1162. *ne* mjesto *ni* - nije; *slove koga moć, Bog* - Bog, koga moć slovi (od sluti)

⁹⁷ 1163. *nje gizde takove* - takove (te) njezine gizde (nakite)

⁹⁸ 1164. *stvarju* - djelom

⁹⁹ 1165. *puščav* - pustiv

* 1166 Blagosloviše Juditu kad izide iz grada.

¹⁰⁰ 1166. *možav* jamačno radi sroka umjesto *možaj* (krijepi)

¹⁰¹ 1167. *izbav* - izbavi

¹⁰² 1168. *dili* - djela

* 1172 Sunce istekši, straža srite Juditu.

¹⁰³ 1173. *zvizd* - zvijezda; *zlamen* - svjetlost; *tačaše* - možda glagol izveden od imenice *tat* - kradijaše; *grede van* - izlazeći

¹⁰⁴ 1174. *čarnimi koli* - crnim kolima

¹⁰⁵ 1175. *ako su ki doli* - ako ima koga dolje (u podzemnom svijetu)

¹⁰⁶ 1177. *obhode* - ophodeći

¹⁰⁷ 1178. *sliša(t)* - saslušavati, ispitivati

¹⁰⁸ 1179. *ča* - koje

1185 jer će se dati vam. Judit se zovu¹⁰⁹ ja.
 A da sa mnom sada ova druga verna
 ne ostane zada sasvima čemerna.
 Doprit¹¹⁰ Oloferna ne brante mi, molim,
 vlast njega nesmerna da pozna ča kolim*.
 Reći će: Toj volim. Jer mu ću skazati
 1190 ča¹¹¹ će bit oholim i kako će jati
 ov grad, a nimat(i) škodu ni trud velik,
 tako da s te rati ne zgine ni človik."
 Ne bi ti ner tolik¹¹² tada govor njeje.
 Oni hip nikolik postaše glede je.¹¹³
 Čude¹¹⁴ se od kude je stvoren'je, od kega
 1195 sve od svita meje¹¹⁵ nimaju lipljega.
 Pak rekoše: "S tvega premudra i smina
 činjen'ja od svega biti će t' načina,
 ku želiš, ne ina. Toj on čas oćutiš,¹¹⁶
 ki prid gospodina našega postupiš.
 1200 Dobro ne izustiš¹¹⁷ da će ti sve dati,
 ča godir obljubiš i budeš pitati.
 Jer će dostojati ti razum, ta lipost,
 da bude imati svaku čast i milost."
 1205 Govore toj, linost s njom pojti nimiše,¹¹⁸
 gledaje nje¹¹⁹ svitlost svi se zamamiše.
 Kud se obratiše, hode¹²⁰ meu vojskom,
 svim oči zaniše,¹²¹ svaki zarča za njom.
 Greduć uprav stazom, dojdoše k šatoru,
 i on ju prid sobom¹²² zazva u komoru*.
 1210 Ki polje i goru množtvom svo(j)ih sio,¹²³
 kako ti govoru,¹²⁴ biše pokrileo.

¹⁰⁹ 1183. *jer će se dati vam* - dat ću vama (svoj život); *zovu* - zovem

¹¹⁰ 1186. *doprit* - doprijeti do

* 1187 Kako se Judita zgovara sa stražani.

¹¹¹ 1189. *ča* - ono po čemu

¹¹² 1192. *ne bi ti ner tolik* - ne bijaše dulji

¹¹³ 1193. *nikolik postaše glede je* - nekoliko (malo) se zaustaviše gledajući ju

¹¹⁴ 1194. *čude* - čudeći

¹¹⁵ 1195. *sve od svita meje* - sve međe (krajevi) svijeta

¹¹⁶ 1198. *ku* - koju; *oćutiš* - oćutjet ćeš

¹¹⁷ 1200. *ne izustiš* - nećeš izustiti

¹¹⁸ 1204. *Govore toj* - Govoreći to; *linost s njom pojti nimiše* - ne imahu lijenosti (ne bjehu lijeni) s njom poći

¹¹⁹ 1205. *gledaje nje* - gledajući njezinu

¹²⁰ 1206. *obradiše* - uputiše; *hode* - hodeći

¹²¹ 1207. *zaniše* - zanošase

¹²² 1209. *on* - onaj; *prid sobom* - pred sebe

* 1209 Oloferne ju čini priti prid sobom.

¹²³ 1210. *ki spoji sa biše pokrileo; sio* - sil, sila

¹²⁴ 1211. *govoru* - govorim

- 1215 Kad ju je vidio, s parvoga pozora
 ranu je oćutio ljubvena umora.
 Staše kako gora, sobom ne krećuć(i),
 oči ne zatvora, k njoj jih upirući*.
- 1220 Tako sta¹²⁵ tarnući serifski gospodin,
 Medusu kažući¹²⁶ njemu Dana(j)e sin*.¹²⁷
 Pod šator u osin ki stahu knezove,¹²⁸
 svi se okolo sklin, gledaše¹²⁹ obraz ove.
- 1225 I riše: "Takove ako se tuj goje,
 podstupmo gradove i ki u njih¹³⁰ stoje.
 Arvanje i boje ni triba odnimit,
 grade, horu toje dokol budemo imit.¹³¹
- 1230 A tko se neće bit i vazda u svaki boj
 dobrovoljno hodit zacić tacih gospoj?"¹³²
 Ona ti meu toj prid Oloferna stav,¹³³
 sideća na pristoj, pisan¹³⁴ vas kako pav.
 Jer ga tkalac otkav, komu ne biše par
 u asirsku daržav,¹³⁵ biše jimio mar
 nastriekat cvitja bar svilami razlici¹³⁶
 i zlatom i još zgur dragimi kamici.
- 1235 Tuj poni u lici¹³⁷ pozriv ga Judita,
 pade k zemlji nici vele uhilita*.
 Poklon hitra svita biše, kim ga (d)vori.¹³⁸
 On se rukom hita i reče: "Stan gori!"
 Paka joj govori*: "Budi dobrovoljna.
 Bit ćeš u mom dvori¹³⁹ pri(j)ata i voljna.
 Ni ina nevoljna zemlja u istinu,

* 1215 Prilika.

¹²⁵ 1216. *sta* - stajaše (*sta tarnući* - protrne)

¹²⁶ 1217. *kažući* - kad pokaza

* 1217 Ovo je bio Polidektes, kralj od Serifa otoka, ki se okameni kad mu ukaza glavu od Meduse Persej, sin Jovetov i Dana(j)e. Ku glavu tko godi vi(j)aše, zakamenjaše se. To pišu poete. Zato di ovdí da Oloferne sta kako zakameniv se gledajućí Juditu.

¹²⁷ 1217b. *vi(j)aše* - viđaše; *di ovdí* - kaže ovdje (naime u pjesmi)

¹²⁸ 1218. *šator* - šatorom; *osin* - sjeni; *ki stahu knezove* - knezovi koji stajahu

¹²⁹ 1219. *sklin* - sjativši se (glagolski prilog prošli od glag. *sklinuti se*); *gledaše* - gledahu

¹³⁰ 1221. *ki u njih* - one koji u njima

¹³¹ 1223. *toje* možda radi sroka mjesto te žene (Judite); *dokol budemo imit* - dok ne osvojimo

¹³² 1225. *tacih gospoj* - takvih gospođa

¹³³ 1226. *meu toj* - međutim; *stav* - stupivši

¹³⁴ 1227. *sideća na pristoj* - koji je sjedio na prijestolju; *pisan* - šaren (tj. prijestol)

¹³⁵ 1229. *asirsku držav* - asirskoj državi

¹³⁶ 1230. *razlici* - različitima

¹³⁷ 1232. *lici* - lica

* 1233 Kako se Judita pokloni Olofernu.

¹³⁸ 1234. *svita* - svijeta (ljudi); *kim ga (d)vori* - kojim mu se udvaraše

* 1236 Oloferne govori Juditi.

¹³⁹ 1237. *dvori* - dvoru

1240   ner služiti zlovoljna momu gospodinu.¹⁴⁰
 I puk tvoj gardinu da ne skaže k meni,
                           ne bi mu jačinu kušali¹⁴¹ tužbeni.
                           Bili bi blaženi u svem svomu horu,
                           budući¹⁴² službeni Nabukdonosoru.
 1245   A sada da t' stvoru¹⁴³ milost ku t' obitam,
                           i kako t' govoru,¹⁴⁴ da t' se ne izvitam.
                           Rec mi ča te pitam: Za ki uzrok onuj
                           stran, za ku¹⁴⁵ pohitam, ostaviv dojde tuj?"
                           Ona malo otuj¹⁴⁶ stupiv, dviže oči
                           tere tiho uz¹⁴⁷ tuj rič riči potoči*:
 1250   "Ako smi uz oči gospodina svoga
                           raba da mu soči, sliši svita moga.¹⁴⁸
                           Jer gospodstva tvoga velikost ako će
                           dostojat se toga, ča želi, znat hoće.¹⁴⁹
                           Sa tvoje pomoće¹⁵⁰ kralj Nabukdonosor
 1255   ne samo ovo će,¹⁵¹ da svita steć prostor.
                           I ne listo taj dvor¹⁵² hoće mu služiti
                           po tebi, da vas stvor¹⁵³ i zimi i liti.
                           Jer je po svem sviti¹⁵⁴ glas tvoje hrabrosti,
                           smin'ja, sile, svisti i svake mudrosti.
 1260   Da neka t' ludosti skažem puka moga,
                           ki tvojoj milosti ne da mista svoga.
                           Razsardil je Boga ki po prorocih svih
                           priti da će s toga pridati¹⁵⁵ tebi njih.
                           A jer znaju svoj grih, zato t' trepe strahom,
 1265   u plač obrativ smih, muče se uzdahom.
                           Telo sarši mahom, obraz je gladan, žut,

¹⁴⁰ 1238-1239. nije uistinu (nijedna) druga zemlja nevoljna, nego ona koja nije voljna služiti momu gospodinu

¹⁴¹ 1241. *mu* - moju; *kušali* (oni, tj. puk)

¹⁴² 1243. *budući* - da su

¹⁴³ 1244. *stvoru* - stvorim (učinim)

¹⁴⁴ 1245. *govoru* - govorim

¹⁴⁵ 1247. *ku* - kojom

¹⁴⁶ 1248. *otuj* - tu (bliže)

¹⁴⁷ 1249. *uz* - na

* 1249 Judita govori Olofernu.

¹⁴⁸ 1251. *svita moga* - moj savjet

¹⁴⁹ 1252-1253. *ako će dostojat se toga, ča želi, znat hoće* - ako se udostoji to (dopustiti), znat će što želi

¹⁵⁰ 1254. *pomoće* - radi sroka mjesto *pomoći*

¹⁵¹ 1255. *ovo će* - ovo (bit će: zemlju moga puka) će steći

¹⁵² 1256. *dvor* - grad

¹⁵³ 1257. *po tebi* - tvojim nastojanjem; *vas stvor* - svi ljudi

¹⁵⁴ 1258. *sviti* - svijetu

¹⁵⁵ 1263. *priti* - prijeti; *pridati* - predati

- 1270   jazik popal prahom, žadan, ližući¹⁵⁶ mut.
                  Jure od skota mut ožimlju, obhode
                  kupeći ga u skut, jer pripuše vode.
 1275   Stada i stad plode¹⁵⁷ klat su odlučili,
                  karv njih, ka je gode, hlepeč da bi pili.¹⁵⁸
                  Hlepeč da bi jili,¹⁵⁹ riše da straćeni
                  budu ki su bili sudi posvećeni,
                  zlati ter zlaćeni, za vino i žito,¹⁶⁰
 1280   a bit će ockvarnjeni da jih taknu listo.
                  Ne bud sumnjen ništo, s toga će smagnuti,¹⁶¹
                  kako s' na to misto, svi će poginuti.
                  Zato odbignuti odlučih i k tebi
                  totuj pribignuti da me primeš k sebi.
 1285   Ni to bilo ne bi, ako bi naš on Bog,
                  kino je na nebi, ne dvigal na njih rog.¹⁶²
                  U griha bo barlog¹⁶³ ne padoh s njimi ja,
                  on ki (j)e sam svemog, hoti¹⁶⁴ da bižim tja.
                  I da navistim sva ka¹⁶⁵ će tako projti,
 1290   neka svitlost tva zna, jer j(i)h će Bog ojti.
                  Raba ću tva pojti jošće molit njega
                  da pravi dan dojti kad će raspa sega.¹⁶⁶
                  Znan ćeš bit od svega kad se ja pomolim
                  i tvoga posega spišen'je izmolim.
 1295   Bude t'¹⁶⁷ Jerosolim tvoj, dobro to ja znam,
                  i s pukom¹⁶⁸ oholim, Bog je to rekal nam.
                  Tako da pakost vam u tom ne postane,¹⁶⁹
                  primajuć grad i hram, ni pas ne zalane.¹⁷⁰
                  Da njih ovej rane¹⁷¹ navistim tebi tuj,
 1295   Bog, ki nebom gane, posla ti rabu suj¹⁷².¹⁷³

¹⁵⁶ 1267. *popal* - posut; *ližući* - jer liže

¹⁵⁷ 1270. *stad plode* - plodove stada (mlade životinje)

¹⁵⁸ 1271. poredaj: *hlepeč da bi pili karv njih, ka je gode* (bila kakva mu drago)

¹⁵⁹ 1272. *jili* - jeli

¹⁶⁰ 1272-1274. poredaj: *da za vino i žito budu straćeni* (utrošeni) *sudi* (sudovi) *zlati ter zlaćeni ki su bili posvećeni*

¹⁶¹ 1277. poginut će svi, kako je istina, da si ti na tom mjestu

¹⁶² 1281. *na nebi* - na nebu; *dvigal rog* - naljutio se

¹⁶³ 1282. *u griha bo barlog* - budući da u brlog grijeha

¹⁶⁴ 1283. *hoti* - htjede

¹⁶⁵ 1284. *sva ka* - sve to, stvari koje

¹⁶⁶ 1287. poredaj: *da pravi* (kaže), *kad će dojti dan raspa sega* (toga)

¹⁶⁷ 1290. *bude t'* - bit će

¹⁶⁸ 1291. *i s pukom* - zajedno s pukom

¹⁶⁹ 1292. da vam to (taj rat) neće zadati muka

¹⁷⁰ 1293. *ni pas ne zalane* - (da) neće zalajati ni pas

¹⁷¹ 1294. *njih ovej rane* - ove njihove rane

¹⁷² 1295. *gane* - kreće; *suj* - ovu (od *saj*)

¹⁷³ 1294-1295. izmijeni red ovim dvjema stihovima

A za tuj milost, kuj obitaš i stvoriš,¹⁷⁴
 daj ti plaću onuj¹⁷⁵ Bog koje dostojiš.
 Pravo je da stojiš slavan nada svimi,
 da vazda zdrav hodiš i vesel s tvo(j)imi."
 1300 Tako ričmi timi pokol mu vuhlova,
 kolinmi obimi poklek,¹⁷⁶ skut celova*.
 Takoj ti svidova svinju da uti(j)e
 pomnja težakova,¹⁷⁷ češuć oko ši(j)e.
 1305 Vode joj ulije i željudom pita,
 da ju pak ubije i ditcu napita.
 Ona hruča, rita, legne uz močiru,
 hvata¹⁷⁸ iz korita; on ostri sikiru.
 Vesel u svu miru¹⁷⁹ Oloferne tada,
 1310 svim ričem da viru i ki¹⁸⁰ stahu zada
 riše*: "Mi do sada ne slišismo vide¹⁸¹
 od jezika mlada vetši(j)e¹⁸² beside.
 Od kuda izide ova jasna zora,
 dostojna da side na nebesih¹⁸³ zgora
 Nabukdonosora. Zovući: Zemlju tuj
 1315 ostaviv i mora, hod ovdi gospoduj!¹⁸⁴
 Ni ti žene u svuj daržavu¹⁸⁵ od svita,
 razum, lipost u kuj¹⁸⁶ krasni(j)e procvita.
 Ni ka rič poskita slaje¹⁸⁷ kad govori,
 iz ust joj uresita¹⁸⁸ kada jih otvori."
 1320 Tako pod šatori veziri ki stahu
 govoreći, gori hvale nje dvizahu.
 I nju ti gledahu ka prid Olofernom
 staše, gdi vi(j)ahu nju s Abrom nje vernom.
 "Besidom bisernom", Oloferne reče*,
 1325 "i ričju opernom sartce mi opteče.

¹⁷⁴ 1296. *tuj* - tu; *kuj obitaš i stvoriš* - koju obećavaš i činiš

¹⁷⁵ 1297. *daj ti plaću onuj* - neka ti da onu plaću

¹⁷⁶ 1301. *kolinmi obimi poklek* - pokleknuši objema koljenima

* 1301 Prilika.

¹⁷⁷ 1302-1303. *svidova svinju... pomnja težakova* poredaj: *pomnja težakova svidova svinju*

¹⁷⁸ 1307. *hvata* - ždere

¹⁷⁹ 1308. *u svu miru* - u svoj mjeri, sasvim

¹⁸⁰ 1309. *svim ričem da viru i ki* - svim (ili njezinim) riječima povjerova i oni koji

* 1310 Hvale lipost i razum Juditin.

¹⁸¹ 1310. *vide* (od glag. *viditi*, starosl. *vedeti*) - znajući (koliko znamo)

¹⁸² 1311. *vetši(j)e* - starije, pametnije (od *vetah*)

¹⁸³ 1313. *side na nebesih* - sjedi na nebesima

¹⁸⁴ 1315. *hod ovdi gospoduj* - hajde (deder) gospoduj ovdje

¹⁸⁵ 1316. *Ni* - Nije; *svuj daržavu* - svoj državi

¹⁸⁶ 1317. *u kuj* - u kojoj

¹⁸⁷ 1318. *slaje* - slađe

¹⁸⁸ 1319. *ust joj* - svojih usta; *uresita* radi sroka mjesto *uresitih*

* 1324 Oloferne reče Juditi.

1330 Sunce mi isteče Judita kad dojde,
onim ti odteče od kihno ti pojde.¹⁸⁹
Dobro da jih ojde, dobro Bog učini,
ki da ti vred projde k našim silam, čini,¹⁹⁰
veleći: Svi ini ki su puka¹⁹¹ tvoga,
biti hoće plini¹⁹² skoro zbora moga.
Obitan'ja toga ako se spuni¹⁹³ stvar,
verovat ću Boga kimno ti imaš mar.¹⁹⁴
1335 Biti će t' od nas har i parva čast u dvor¹⁹⁵
i taj¹⁹⁶ će t' dati dar Nabukodonosor,
Da ti ne bude par u mnogih gospoj hor."¹⁹⁷

---

¹⁸⁹ 1327. *ti odteče* - odbježe (zapade); *od kih no ti* - od kojih; *pojde* - pođe (se udalji)

¹⁹⁰ 1329. *ki... čini* - koji učini

¹⁹¹ 1330. *ini* - drugi (ljudi); *puka* - (od) puka

¹⁹² 1331. *biti hoće plini* - bit će plijen

¹⁹³ 1332. *spuni* - ispuni

¹⁹⁴ 1333. *kimno imaš mar* - za koga mariš (koga ti služiš)

¹⁹⁵ 1334. *dvor* - dvoru

¹⁹⁶ 1335. *taj* - takav

¹⁹⁷ 1336. *da ti ne bude par* - da nećeš imati para; *u mnogih gospoj hor* - u koru mnogih gospođa

LIBRO PETO

Oloferne, pokol tej riči zgovori,¹
tim, ki stahu okol, reče*: "U komori,²
gdino su zatvori blagu sakrovitu
1340 i tvardi zapori, povedte Juditu,
Ka po svo(j)em svitu, u komno ni starvi,³
zemlju zlata situ dat⁴ nam će prez karvi.
Davajte joj parvi dil jistve i kruha,
ki se meni marvi, ka se meni kuha."
1345 Judit strese uha. "Neću", reče, "toga
da, ockvarniv duha,⁵ ne razsardim Boga*.⁶
Da jisti ću ovoga ča vo⁷ s sobom nosim,
za da pri onoga,⁸ ča t' rekoh, isprosim.
1350 I još da prip(r)osim da spiši⁹ te strane
dati t' Bog, ke mnozim¹⁰ po svitu su znane."
On reče: "Tej hrane ča ćeš učiniti¹¹
kada ti nestane, o čem ćeš živiti?"
Ona se rotiti priča ponasmihnuv
da brašno saspiti ko doni pribignuv¹²
1355 neće, dokla dvignuv ruku svu ne svarši
i počine stignuv ča misal nje varši.¹³
Baruni odpar(v)ši vrata od ložišća
i svuda nastar(v)ši sviona krovišća,
rekoše: "Hladišća tuj su tva, gospoje."
1360 Ona se namišća¹⁴ i reče: "Dobro je."

---

¹ 1337. *zgovori* - izgovori

* 1338 Kako Oloferne odredi stan Juditi osoba i da milost da u noći more izhoditi moliti Boga svo-
ga.

² 1338. *komori* - komoru

³ 1341. *svitu* - savjetu; *starvi* - mrcine (u prenesenom smislu mjesto: mane, prijevare)

⁴ 1343. *dil* - dio

⁵ 1346. *duha* - duh

* 1346 Da se ne ockvarni jidući ča biše hranjeno u zakonu.

⁶ 1346b. *u zakonu*, tj. židovskomu

⁷ 1347. *vo* - ovo

⁸ 1348. *za da pri onoga* - eda prije ono

⁹ 1349. *spiši* - prospješi

¹⁰ 1350. *mnozim* - mnogima

¹¹ 1351. *Tej hrane, ča ćeš učinit* - Ča ćeš učiniti, tej (te) hrane

¹² 1354. *ko doni pribignuv* - koje donije (sa sobom) kad pribježe

¹³ 1356. *i počine stignuv* - i ne počine postigavši; *vrši* - snuje

¹⁴ 1360. *namišća* - namjesti

- Da parvo ovo je isprosila moleć,
 molitve dit¹⁵ svoje u noći ishodeć.
 Da nitkor, odhodeć:¹⁶ "Kamo ćeš?", reče joj,
 ni opet dohodeć:¹⁷ "Od kud greš? Ča je toj?"
 1365 Toj biše dao njoj Oloferne, svo(j)im
 vratarom tad takoj zapovid čine svim.¹⁸
 Taj slobod dvima njim, Abri ter Juditi,
 da bude, ne inim, za tri dni služiti.¹⁹
 1370 Ona izhoditi ja²⁰ k dragi slazeći,
 k potoku hoditi vodom se čisteći,
 a pak uzlazeći Bogu se moljaše,
 da, puk slobodeći, spuni²¹ ča mišljaše.
 Za tim čista staše u komoru došad,²²
 ni se okusaše ner jur sunce zapad.²³
 1375 Ko četvartom izšad,²⁴ svitlost svim ljudem da,
 i Oloferne tad dvor na večeru zva²⁵.
 Slugu Vagava sla²⁶ da Juditi veli
 da sram odvarže ta, da se k njemu seli.
 I ča on uzveli,²⁷ pristane učinit,
 1380 a dar, kino želi, svaki hoće imit.
 Jer mu će prirok bit da žena stoji tuj,
 a on da će živit želeć imiti njuj.²⁸
 Pojde Vagav i suj besidu poni²⁹ njoj*.
 "Vladiko", reče, "u onuj jure komoru poj³⁰
 1385 gdino gospodin moj sedeći počiva,
 Želeći obraz tvoj ki suncu odsiva.³¹
 Zatoj te priziva da s njim i pješ i jiš,³²

¹⁵ 1362. *molitve dit* - (da može) molitve govoriti

¹⁶ 1363. *odhodeć* - kad bude odlazila

¹⁷ 1364. *dohodeć* - kad bude dolazila

¹⁸ 1365-1366. poredaj: *svim svo(j)im vratarom tad čine* (čineći, dajući) *takoј zapovid*

¹⁹ 1367-1368. poredaj: *taj slobod da bude služiti za tri dni njim dvima Abri ter Juditi, ne inim*

²⁰ 1369. *ja* - poče

²¹ 1372. *slobodeći* - oslobodivši; *spuni* - ispuni

²² 1373. *došad* - došavši

²³ 1374. *se okusaše* - ne bi se ni okusila; *zapad* - zapadnuvši (kad bješe zapalo)

²⁴ 1375. *ko četvartom izšad* - koje (sunce) četvrti put izašavši

²⁵ 1376. *zva* - pozva

* 1376 Kako Oloferne četvrti dan zva Juditu hoteći da s njim pribiva.

²⁶ 1377. *sla* - posla

²⁷ 1379. *uzveli* - zapovjedi

²⁸ 1382. *njuj* - nju

²⁹ 1383. *suj* - ovu; *poni* - ponese

* 1383 Vagav, vratar Olofernov.

³⁰ 1384. *poj* - pođi

³¹ 1386. *suncu odsiva* - sijeva kao sunce

³² 1387. *zatoј* - zato; *pješ i jiš* - piješ i jedeš

1390 da vesel pribiva³³ dokol uza nj sidiš."
 "Ka sam ja da barž mniš",³⁴ Judit odgovori*,
 "da neću na pospiš pojt u toj komori?³⁵
 Ki su mo(j)i opori, da hizat uz ostan³⁶
 mogu, ali gori reć: Niže mene stan.³⁷
 Bud poni dobro znan,³⁸ ča je drago njemu:
 meni (j)e kako man i slatko u svemu.
 1395 Raba ću bit temu³⁹ za moga života,
 ako mu sam čemu, zna njega dobrota."⁴⁰
 Takoj riči mota⁴¹ Judita vesela,
 da je ta pohota Oloferna svela
 na taka jur mela da će leći nice,
 1400 a gradi i sela steći parvo lice.
 Kad spusti udice ter zadije ribu*,
 istežuć tunjice, mahne gori šibu
 ribar⁴² i potribu ima jur dat ju van,⁴³
 radostan da hlibu⁴⁴ smok mu je pripravan.
 1405 Tako, kad osnovan jur misli svoje teg
 vidi Judit,⁴⁵ izvan urehe na se usteg⁴⁶
 i skuta pouspreg,⁴⁷ radosna pojde tad
 da tuj, rukom poseg, osnovu otkā sad.⁴⁸
 1410 Oloferne nju kad prid sobom ugleda,
 u ljubavi zašad,⁴⁹ sartce mu uspreda.
 Slaja mu bi meda,⁵⁰ da gorkost će žerat,
 studeniji leda kada bude ležat.
 Kon sebe ju pojat hiti⁵¹ za tarpezom
 i niže njeje stat zapovidi knezom.

³³ 1388. *pribiva* - bude

³⁴ 1389. *barž mniš* - vjerojatno misliš

* 1389 Odgovori Judit Vagavu.

³⁵ 1390. *toj komori* - tu komoru

³⁶ 1391. *hizat uz ostan* - ritati se protiv ostana (prema biblijskoj izreci: *contra stimulum calcitrare*)

³⁷ 1392. *stan* - stani (stoj)

³⁸ 1393. *Bud poni dobro znan* - Neka ti bude dobro poznato

³⁹ 1395. *temu* - tomu (njemu)

⁴⁰ 1396. ako njegova dobrota zna da sam mu čemu

⁴¹ 1397. *riči mota* - suče riječi (govori)

* 1401 Prilika.

⁴² 1401-1403. *Kad... ribar* - Onako kao kad ribar

⁴³ 1403. *potribu ima jur dat ju van* - potrebno je da otkvači (izvadi) ribu

⁴⁴ 1404. *hlibu* - hljebu

⁴⁵ 1405-1406. poredaj: *kad Judit vidi jur osnovan* (tkalački izraz!) *teg svoje misli*

⁴⁶ 1406. *na se usteg* - na sebi ustegnuvši

⁴⁷ 1407. *skuta poluspreg* - skut pouspregnuvši

⁴⁸ 1408. poredaj: *da tuj* (tu) *osnovu* - *rukom poseg* (posegnuvši) - *sad otkā*

⁴⁹ 1410. *u ljubavi zašad* - u ljubav zašavši

⁵⁰ 1411. *slaja... meda* - slađa... od meda

⁵¹ 1413. *ju pojat hiti* - žuri se uzeti (smjestiti) je

- 1415 Njoj reče*: "Obezom jesi me obezala,⁵²
jer harlim potezom dojt si hajala.
Tim si dostojala da pri mni⁵³ milosti,
ku želiš, imala budeš u radosti.
Sad vesela dosti sa mnom pi(j) ter blaguj
1420 i s ovimi gosti obilo se počtuj."
Ona njemu uz tuj⁵⁴ zahvalivši, reče*:
"Veselo ću stvar tuj učinit, jer steče
blagost, pokol čeče uza te raba tva,
ka želi da kleče⁵⁵ prida te zemlja sva."
1425 Tad pi i blagova⁵⁶ ča biše opravila
Abra i gotova prida nju stavila.
Meu tim je nudila njega da ji i pje,
ter ga veselila da se većma nal'je.
Da kada se opje, zaspi i zahrope,
1430 požre takoj osje,⁵⁷ da veće ne sope.
O, kino se tope⁵⁸ u žartju mnogomu*,
vijte kako ope život⁵⁹ sad ovomu!
Ne njemu samomu grih je ta naudil,
da jošće svakomu u kom je kada bil.
1435 S toga je izgubil Adam s Evom milost,
ku je najpri jimil, svih vargši⁶⁰ u žalost.
Noe svoju sramost odkrivši grubo spa*
kad ga obali jakost vina ko garlu da.⁶¹
Lota kad pjanost ja, ne znajuć spi uz kih,⁶²
1440 ma njih, kim biše ća, čini sinov svo(j)ih⁶³.^{*64}

* 1415 Govori Oloferne Juditi posadiv ju kon sebe za večero(m).

⁵² 1415. *Obezom jesi me obezala* - obvezom si me obvezala

⁵³ 1417. *mni* - meni

⁵⁴ 1421. *uz tuj* - na tom

* 1421 Odgovara Judit.

⁵⁵ 1424. *kleče* - klekne

⁵⁶ 1425. *pi i blagova* - stade piti i blagovati

⁵⁷ 1430. *požre takoj osje* - proguta također bodljike

⁵⁸ 1431. *tope* - utapaju (dave)

* 1431 Govore(n)'je protiv zalih u žartju i pitju.

⁵⁹ 1432. *vijte* - vidite; *ope život* - oduze život

⁶⁰ 1436. *vargši* - vrgavši; bacivši

* 1437 Noe opi se i zaspas odkriven. Kama sina prokle jer se naruga. Sema i Jafeta blagoslovi, ki ga pokriše.

⁶¹ 1438. *ko garlu da* - što ga popi

⁶² 1439. *ja* - obuze; *spi uz kih* - uz koje (žene) spavaše

⁶³ 1440. poredaj: *njih* (one) *kim biše ća* (ćaća, otac), *čini* (učini) *ma* (majke) *svo(j)ih sinov*

* 1440 Lot(a) hćere opo(j)iše, s pi(j)anim spaše i rodiše. Stari(j)a rodi Moaba od koga bi narod od Moabiti. Mlaja rodi Amona od koga bi narod od Amoniti. Zato di: Oni kim biše ća, a to otac, učini jih ma, a to matere svo(j)ih sinov.

⁶⁴ 1440b. *di* - kaže (pjesma); *a to otac* - a to znači otac; *a to matere* - a to znači majke

- Esau liše tih⁶⁵ parvorojen'ja čast
 i blagoslovi svih otčevih zgubi slast.⁶⁶
 Jer davši garlu vlast pri voli⁶⁷ požriti
 od zdile jedne mast ner sve to⁶⁸ imiti* .
- 1445 Puk božji živiti o pići nebeskoj
 počan, ja marziti, objistan jur, na toj.⁶⁹
 Egipskih lonac loj želeći, ushvali,⁷⁰
 i njih mnogih zatoj Bog smartno popali⁷¹.*
- 1450 Običaj on zali sinov⁷² Hele popa
 ki su umicali meso iz ukropa.
 Smartju jih pokopa, vze⁷³ njemu popovstvo,
 jer ne poja stropa⁷⁴ na njih nepodobstvo* .
- 1455 Vino ter oholstvo Aleksandra smami
 tako da ubojstvo svo(j)imi rukami
 stvori, pak suzami lica gorko umi
 obujat tugami: toko draga⁷⁵ ubi*.⁷⁶
- 1460 Centaure pogubi Peritov s Lafiti,
 jer hvataje zubi,⁷⁷ jer pjani i siti,
 onih kih počtiti njih dostojaše se,
 za žene zaditi ne sramovaše se*.⁷⁸
 Saki zgubiše se kad u Cirov okol
 stupiv, ob(j)iše se, opiše. I pokol
 legošē kako vol, on⁷⁹ na nje napusti,

⁶⁵ 1441. *liše tih* - osim tih

⁶⁶ 1442. poredaj: *i slast svih otčevih blagoslovi zgubi*

⁶⁷ 1443. *voli* - volje (volio je)

⁶⁸ 1444. *to* - naime *parvorojen'ja čast i slast svih otčevih blagoslovi*

* 1444 Esau za zdilu leće proda prav parvoroje(n)'ja svoga bratu Jakobu. Tim izgubi otčev blagoslov.

⁶⁹ 1446. *počan* - počevši; *ja mrziti, objistan jur, na toj - ja na toj mrziti* (zamrzi na to, tj. na tu hranu), *objistan jur*

⁷⁰ 1447. *lonac* - lonaca; *ushvali* - stade hvaliti

⁷¹ 1448. *zatoj* - zato; *popali* - spali

* 1448 Ovo bi, kad od Egipta diliv se, gredihu pustinjo(m) s Mojsesom.

⁷² 1449. *sinov* - sinova

⁷³ 1451. *Smartju jih pokapa* - usmrti ih (tj. sinove); *vze* - uze

⁷⁴ 1452. *ne poja stropa* - ne uze biča (ne udari)

* 1452 Sini Hele popa umicahu meso onim ki činjahu posvetilišća. Cić toga biše ubi(j)eni od nepri(j)atelj, a od njegove kuće veće ne bi pop, jer jih ne pokara, kako imaše.

⁷⁵ 1456. *obujat* - obuzet; *draga* - prijatelja

* 1456 Aleksandar pjan ubi Klita, baruna svoga. Kada se razabra jutri dan, ja pitati gdi je Klit i od žalosti ne htiše jisti. Hteći i sam umriti, da ini ga pripraviše.

⁷⁶ 1456b. *ne htiše* - ne htijaše; *da ini ga pripraviše* - ali drugi ga nagovoriše (nagnaše)

⁷⁷ 1458. *hvataje zubi* - hvatajući zubima

* 1460 Centaure, ki s njim mejašahu, zva na svoj pir Peritov, kralj od Lafiti. Oni, objivši se i opivši, pohitiše za žene. Za to ih pobi.

⁷⁸ 1459-1460. poredaj: *ne srmovaše se zaditi za žene* (dirati u žene) *onih*

⁷⁹ 1463. *on* - Cir

- 1465   razbi jih, da jim bol, živih jih ne pusti⁸⁰. *
 Vino život shusti Lacida i Krisipa.
 Mudrost od njih usti začarni taj sipa⁸¹. *⁸²
 Taj konac opipa pitanski Arceslav⁸³
 i on pjan udipa u Karonovu plav. *
 1470   Toj se hudinji dav⁸⁴ Antiok, moguć kralj,
 jaki kakono lav, s kimi (j)e za stol stal.
 Bi jih pjan.⁸⁵ Bi njim žal. Tarpiti ne htiše
 sramotu i pečal ter ta ga ubiše. *
 Bolje ti mu biše u boj⁸⁶ smart pri(j)ati
 još kada imiše sa Rimnjani rati⁸⁷
 1475   nere živu stati do stotin lit roka⁸⁸
 pak konac imati tolika priroka.
 Raskoša obroka i vina ko sarka⁸⁹
 učini žestoka Antoni(j)a Marka:
 silan po Rim tarka vlastele⁹⁰ koljući
 1480   njih blago raztarka⁹¹ kuhačem dajući.
 Toj ga podtičući Kleopatru ljubi,⁹²
 ženu pušćujući.⁹³ Po tom sebe zgubi*. ⁹⁴
 Ki su taki zubi,⁹⁵ zlobe će nadvrići*
 kako vethe rubi kripost će odvrići.⁹⁶

⁸⁰ 1464b. *čini se bižati* - pričini se da bježi

* 1464 Saki jest bio niki narod u Persi(j)u, kih budući vojska mnoga, kralj Cir od Persi(j)e čini se bižati ter ji(m) pusti okol pun vina i brašna svakoga. Oni sedoše tuj piti i jisti. Kad biše puni, razlegoše se. On na nje pripusti i pobi jih.

⁸¹ 1466. *od njih usti* - njihovih usta; *taj sipa* - ta sipa (koja pušta crnu boju)

* 1466 Lacid, Krisip, Arceslav: toj su bili naučeni filozofi, da garlu se daše. Niki, di(j)u, umri vino pi(j)ući, a niki cić toga utarpiv, upadši pogibe.

⁸² 1466b. *da garlu se daše* - ali se odaše grlu (jelu i piću); *diju* - vele

⁸³ 1467. *opipa* - osjeti (snađe ga); *pitanski Arceslav* - filozof Arcesilaus iz Pitane u Grčkoj

* 1468 Karon je ki brodi duše u paklu, kako di(j)u poeti.

⁸⁴ 1469. *dav* - podav

⁸⁵ 1471. *bi jih pjan* - tukao je pijan one (s kojima je bio kod stola)

* 1472 Antiok, kralj od Sirije, ki Rimnjano(m) rat učini, pjan bi svo(j)ih, a oni ga ubiše.

⁸⁶ 1473. *boj* - boju

⁸⁷ 1474. *imiše sa Rimnjani rati* - imашe rat (ratovaše) s Rimljanima

⁸⁸ 1475. *do stotin lit roka* - do stote godine života

⁸⁹ 1477. *ko sarka* - koje posrka

⁹⁰ 1479. *Rim* - Rimu; *tarka* - trčaše; *vlastele* - vlastela

⁹¹ 1480. *raztarka* - raznese

⁹² 1481. *Toj* - to (vino); *ljubi* - obljudi

⁹³ 1482. *pušćujući* - ostavivši

* 1482 Marko Antonij velik biše žarlac i opi(j)avac. Pobi vele grajan. Polaču vlastelina jednoga darova kuhaču svomu jer mu biše ugodno skuhao. Pjan u više bljuva. Obljudi Kleopatru, kraljicu od Aleksandri(j)e, a ženu pusti, ka biše sestra Oktavi(j)ana cesara, i s toga pogibe.

⁹⁴ 1482b. *u viće* - u vijeću

⁹⁵ 1483. *zubi* - u prenesenom smislu mjesto "proždrljivci"

* 1483 Koliko zlo dohodi cića garla.

⁹⁶ 1483-1484. proždrljivci će se napuniti svakoga grijeha, a krepost će odbaciti kao stare haljine

- 1485 Na konac nesrići upast će u svakoj:⁹⁷
 nemoć jih će sići,⁹⁸ stumak ne dat pokoj.
 Smalit će razbor svoj i jošće iman'je,
 pak u vikomnji znoj biti će njih stan'je.⁹⁹
 Zadit će smijan'je drugi, rič su¹⁰⁰ čuvši,
 1490 govorit: Zaman je, tarbuh nima uši.
 Razbire piću si¹⁰¹ i slasti privraća,
 i vina oku(s)ši,¹⁰² ter u se sve svraća.
 Da kino se odvraća od dobra nauka,
 prida nj¹⁰³ se ne izvraća¹⁰⁴ ča se totu kljuka.
 1495 Tim¹⁰⁵ piše ma ruka, kimno svetu duhu
 ne zgodit jest muka veća ner tarbuhu.¹⁰⁶
 Ki nimaju buhu huda utvarjen'ja,¹⁰⁷
 zalizlu u uhu¹⁰⁸ spasena slišen'ja.
 Da jur govoren'ja rič se tamo vrati^{109*}
 1500 na saj spoviden'ja odkle se uvrati.
 Oloferne stati na noge¹¹⁰ prejedva
 mogaše. Jer jati¹¹¹ koko mogahu dva
 toliko sam on zžva i obuja ga san.
 Vagav zatvaruč, zva inih da gredu van.¹¹²
 1505 Idoše na svoj stan, sobom teturaje^{113,*}
 jerbo ne jedan žban popiše spi(j)aje:¹¹⁴
 redom začinjaje, zdravicu obnose,¹¹⁵
 jednu popi(j)aje,¹¹⁶ a drugu donose.

⁹⁷ 1485. *na konac* - na koncu; *nesrići... u svakoj* - u svaku nesreću

⁹⁸ 1486. *jih će sići* - sjeći (morit) će ih

⁹⁹ 1488. *vikomnji znoj* - vječnoj vrućini (paklu); *stan'je* - boravak

¹⁰⁰ 1489. *rič su* - tu riječ (te opomene)

¹⁰¹ 1491. *piću si* nije pouzdano, u I. izdanju "pichu sci"

¹⁰² 1492. *vina okus(š)i* - vino kuša

¹⁰³ 1493-1494. *Da ki no... prida nj* - *Da* (ali) *prida nj* (pred onoga), *ki no*

¹⁰⁴ 1494. *izvraća* - izvraća (iznosi)

¹⁰⁵ 1495. *tim* - onima (za one)

¹⁰⁶ 1496. *ner* (nego ne ugoditi) *tarbuhu*

¹⁰⁷ 1497. *ki* - onima koji; *buhu* - (u prenesenom smislu) zao duh; *huda utvarjen'ja* - opake okorjivosti (u grijehu)

¹⁰⁸ 1498. *zalizlu u uhu* - koja je uljezla u uho (u prenesenom značenju: srce); *spasena slišen'ja* - spasonosna slušanja

¹⁰⁹ 1499. *govoren'ja rič* - nit govora; *se... vrati* - neka se povrati

* 1499 *Vraća na počitan'je historij(e) govoren'je.*

¹¹⁰ 1501. *noge* - nogama

¹¹¹ 1502. *jati* - pojesti i popiti

¹¹² 1504. *zatvaruč* - zatvarajući (vrata); *gredu van* - izađu

¹¹³ 1505. *idoše* - idahu; *na* - u; *sobom teturaje* - teturajući

* 1505 Kako pjani gredihu ki se čtovaše s Holofernom.

¹¹⁴ 1506. *spija(j)e* - ispijajući

¹¹⁵ 1507. *začinjaje* - začinjaći, pjevajući; *obnose* - obređujući

¹¹⁶ 1508. *jednu popi(j)aje* - jednu (čašu) ispijajući

- 1510 Pojdoše zanose¹¹⁷ tud ovud nogami.
 Sami se nadnose, kimljući glavami.
 U obraz¹¹⁸ jim plami a na nosu para,
 i na brade prami¹¹⁹ lašćaše se ckvara.
 Tarbuh kako žara nadmen odstojaše.
 Rič, ku potopara, jazik prikošaše.
- 1515 Sviste ne saznaše, ctakljahu jim oči,
 rugo njimi staše¹²⁰ i smih se potoči.
 Jer niki o ploči udri sobom pad se,¹²¹
 niki se pomoči, niki kara svad se,¹²²
 niki daržat rad se, druga uhitiše,¹²³
- 1520 ter i z drugom zad se oznak uzvarziše.¹²⁴
 A niki rigniše,¹²⁵ niki se gnušahu,
 a niki ležiše,¹²⁶ niki na nj padahu.
 A družih nošahu, stavit jih¹²⁷ na odar.
 Toko se saznahu koko martav tovar.
- 1525 Tko će imiti var ustegnuti garla,¹²⁸
 pogledaj ovi bar ter vi(j)¹²⁹ je l' umarla
 tuj čast i doparla tamnost i gardinja,
 ka je oto svarzla da je vitez svinja.
 Sad vi(j) kako linja Olofernja sila,
 kako ju razčinja hot nečista dila.
- 1530 Postilja je bila na sridu komori,¹³⁰
 mehka, čista, bila, s pisani zastori.
 Na njoj se obori Oloferne unid,¹³¹
 zaspava većma gori¹³² nego morski medvid*.
- 1535 Speći ga tako vid¹³³ Judit, Abri svojoj:
 "Poj polahko naprid", reče, "na vratih stoj!"
 Ove dvi tad u toj ložnici ostale¹³⁴

¹¹⁷ 1509. *zanose* - zanoseći

¹¹⁸ 1511. *obraz* - obrazu

¹¹⁹ 1512. *na brade prami* - na dlakama brade

¹²⁰ 1516. *staše* - stajaše

¹²¹ 1517. *niki* - neki; *o ploči* - o ploču; *pad se* - padnuvši

¹²² 1518. *kara svad se* - karaše se svađajući se

¹²³ 1519. *uhitiše* - hvataše

¹²⁴ 1520. *zad se oznak uzvarziše* - natrag nauznak padoše (od uzvrići)

¹²⁵ 1521. *rigniše* - rigaše

¹²⁶ 1522. *ležiše* - ležaoše

¹²⁷ 1523. *družih* - druge; *stavit jih* - da ih stave

¹²⁸ 1525. *ustegnuti garla* - uspregnuti strast proždrljivosti

¹²⁹ 1526. *vi(j)* - vidi

¹³⁰ 1531. *na sridu komori* - nasred sobe

¹³¹ 1533. *njoj* - nju; *unid* - unišavši

¹³² 1534. *većma gori* - mnogo gori

* 1534 Oloferne zaspava.

¹³³ 1535. *speći ga tako vid* - vidjevši ga gdje tako spava

¹³⁴ 1537. *ostale* - ostavši

1540 s Olofernom, u njoj ne bihu zaspale.
 Poni od tej stale na vratoh Abra sta,¹³⁵
 jesu l' straže pale, oslihovati ja.¹³⁶
 I straže i čeljad sva ka biše okoli,
 biše kako martva. Svi bo na tom stoli¹³⁷
 jiše¹³⁸ kako voli, da još veće piše.
 Bditi ne bi koli,¹³⁹ straže ne činiše.
 1545 Ki (j)e nebes više i ki svaka¹⁴⁰ more,
 jur odlučil biše puku da pomore.
 Judita zastore postilji razmače,
 sartce joj kopore,¹⁴¹ bliže se primače.
 1550 Ruku s rukom stače i k nebu podvignu,
 na kolina klače i suzami rignu.¹⁴²
 Glasa ne izdvignu, da moli¹⁴³ u sebi*:
 "Bože, daj da stignu¹⁴⁴ ča je godi tebi.
 Stvori milost meni, pokrip¹⁴⁵ rabu tvoju,
 strah mi vas odnemi, dvigni ruku moju
 1555 da stvar svariš koju misal moja plodi,¹⁴⁶
 da se tebe boju¹⁴⁷ puci ter narodi!
 Sada, sada hodi, tvoj grad Jerosolim
 od nevolj slobodi¹⁴⁸ i vas puk tvoj, molim.
 Rasap daj oholim ki se uzvišuju,
 1560 pokoj pošlji boljim ki se ponižuju.
 Ovo ča veruju po tebi ja moći,
 koko potribuju, hoti mi pomoći.¹⁴⁹
 U dne ter u noći tebi da hvalu dam,
 jer u tvoje moći sad svarišit to uzdam.¹⁵⁰
 1565 To rekši dviže ram i na nogah postup,¹⁵¹
 ter muče bičag snam¹⁵² ki višaše o stup.

¹³⁵ 1539. *tej stale* - te nastambe; *sta* - stajaše

¹³⁶ 1540. *pale* - umirile se, zaspale; *ja* - stade

¹³⁷ 1542. *stoli* - stolu

¹³⁸ 1543. *jiše* - jeđahu

¹³⁹ 1544. *ne bi koli* - ne bi tko

¹⁴⁰ 1545. *nebes više* - više nebesa (na nebesima); *svaka* - sve

¹⁴¹ 1548. *kopore* - koporeći (lupajući)

¹⁴² 1550. *na kolina klače* - na koljena kleče; *suzami rignu* - suze proli, zaplače

¹⁴³ 1551. *moli* - moljaše

* 1551 Molitva Judite kad hoti ubiti Oloferna.

¹⁴⁴ 1552. *stignu* - postignem

¹⁴⁵ 1553. *pokrip* - pokrijepi (ohrabri)

¹⁴⁶ 1555. *plodi* - snuje

¹⁴⁷ 1556. *boju* - boje

¹⁴⁸ 1558. *od nevolj slobodi* - od nevolja oslobodi

¹⁴⁹ 1561-1562. Ovo što vjerujem da mogu po tebi kako trebam (izvršiti), izvoli me pomoći

¹⁵⁰ 1564. jer se u tvoju moć uzdam da ću to sada svarišiti

¹⁵¹ 1565. *na nogah postup* - postupivši na noge

¹⁵² 1566. *snam* (od *sneti*) - skinuvši (premda u prvim izdanjima stoji "spam")

- 1570 Podri ga, kičmu zdup¹⁵³ Oloferna jednom,
a drugom rukom lup, kla¹⁵⁴ skube objednom*.
Hronu, strepi sobom,¹⁵⁵ ležeći on uznak,
darhta ruka s nogom, vas se oslabi pak
izdaše. Ne bi jak.¹⁵⁶ Garkljanom siča karv.
Tako t' zgibe junak, tako spusti obarv.
Zgrize ga mao¹⁵⁷ čarv oružjem njegovim.
1575 Ubi ga ženska sarv*, ki biše prostro dim¹⁵⁸
da zajme¹⁵⁹ svitom svim. Ki mnjaše da ni Bog
silam njegovim tim jest protiviti mog.¹⁶⁰
Prostri¹⁶¹ se tuj nebog, prez glave, kako panj.
Juditi Bog pomog¹⁶² kada napade na nj.
1580 Da joj ni trud zamanj, da stvari viru¹⁶³ da,
prikla ga, steć uza nj i odni glavu t(j)a.¹⁶⁴
I Abri reče: "Na, u dvanjke toj zatvor!"¹⁶⁵
Sama se prope i sta, skide s odra nastor.
Odvaliv trup od zgor, pak po običaj svoj¹⁶⁶
izidoše na dvor, kako da mole obhoj.
1585 Ne dav nogam pok(o)j,¹⁶⁷ projdoše vas okol,
premda jim biše znoj, obvargoše prodol.
Kako kada sokol uhvati lovinu*
zavje se više skolj, side na visinu.¹⁶⁸
1590 Ne pustiv živinu iz nohat, ku je jal,¹⁶⁹
dokla dopre stinu¹⁷⁰ gdi je gnjizdo svijal.
Harlo ti (j)e lital,¹⁷¹ da se napitaju
ptići, jerbo je znal da lačni čekaju.

¹⁵³ 1567. *kičmu* (možda je pogreška umj. *kičku*) *zdup* - kosu zdupivši (zgrabivši)

¹⁵⁴ 1568. *lup kla* - lupivši zakla

* 1568 Kako ga ubi jednom ruko(m) za vlase uhitiv ga, a drugo(m) koljući.

¹⁵⁵ 1569. *strepi sobom* - trgnu se

¹⁵⁶ 1571. *izdaše* - izdahnu; *ne bi jak* - ode sva njegova jakost (i sila)

¹⁵⁷ 1573. *mao* - malen

* 1574 Sarv: sarvan'je.

¹⁵⁸ 1574. *ki* - onoga koji; *prostro dim* - razmetnuo se

¹⁵⁹ 1575. *zajme* (od *zajati*) - da će zauzeti

¹⁶⁰ 1575-1576. koji mišljaše da nije ni Bog moćan protiviti se tim njegovim silama

¹⁶¹ 1577. *prostri* - prostre

¹⁶² 1578. *pomog* - pomogavši

¹⁶³ 1579. *da joj ni trud zamanj* - da joj ne bude trud uzaludan; *viru* - vjerodostojnost

¹⁶⁴ 1580. *steć* - stojeći; *odni* - odnese; *ta* - ona

¹⁶⁵ 1581. *zatvor* - zatvori, sakrij

¹⁶⁶ 1583. *po običaj svoj* - po svojem običaju

¹⁶⁷ 1585 *Ne dav nogam pok(o)j* - ne zaustavivši se

* 1587 Prilika.

¹⁶⁸ 1588. *zavije se više skolj* - vine se poviše otoka; *side* - sjede; *visinu* - visini

¹⁶⁹ 1589. *iz nohat* - iz nokata; *jal* - uhvatio

¹⁷⁰ 1590. *stinu* - do stijene

¹⁷¹ 1591. *harlo ti (j)e lital* - hitro je letio

1595 Tako t' ne sustaju ove dvi, ni sidu,¹⁷²
 dokla ugledaju vahtare na zidu.
 Pojdoše po brigu, i kad bi blizu vrat,¹⁷³
 Judita napridu uzupi, napan vrat:¹⁷⁴
 "Otvorte, otvorte grad, jere je s nami Bog!
 Otvorte, otvorte! Sad oni ki (j)e svemog
 1600 puku svomu pomog,¹⁷⁵ skazal je svu kripo(st).
 Nečistih¹⁷⁶ u barlog varže, nam da milost."
 Pri(j)am jih u naglost, stražane idoše.¹⁷⁷
 Nenadinu radost tu popom rekoše.
 I svi se stekoše, Juditu vidiše,
 1605 svitil'ja snesoše, jerbo još noć biše.
 Judita sta više¹⁷⁸ i jer staše gromor,
 svi bo se čudiše, ne mneći¹⁷⁹ jur nitkor
 da ju on sčeka¹⁸⁰ zbor - rukom da zlamen'ja,
 da muče ter govor sliše nje činjen'ja.¹⁸¹
 1610 Uši na slišan'ja dvigoše primuknuv.
 Reče*: "Humiljen'ja pridajte poniknuv
 Bogu, jer uzdvignuv on ki¹⁸² u nj ufaju,
 onih bi prikinuv kino ga¹⁸³ ne haju.
 Kino toku vaju nas pridati napi,¹⁸⁴
 1615 karvi tuje žaju, svoju pivši, zapi.
 Glas vaš Boga vapi i Bog rukom mojom
 Oloferna (s)kvapi su noć¹⁸⁵ pravdom svojom."
 Tad pohvativ rukom z dvanjak¹⁸⁶ ize glavu,
 ukaza prid pukom strašnu, svu karvavu,
 klanu kako bravu. "Evo glava", reče,
 1620 "kano su daržavu priti¹⁸⁷ da rasteče."
 Pak razvivši peče: "Evo", reče, "karzan
 na kom pjan pričeče, na kom karvju parzan
 osta vele marzan, kad od jedne žene

¹⁷² 1593. *sidu* - sjednu

¹⁷³ 1595. *vrat* - vrata

¹⁷⁴ 1596. *napan vrat* - napevši vrat (iz svega grla)

¹⁷⁵ 1599. *pomog* - pomogavši

¹⁷⁶ 1600. *nečistih* - nečiste

¹⁷⁷ 1601. *pri(j)am jih u naglost* - primivši ih hitno; *stražane idoše* - stražari pođoše

¹⁷⁸ 1605. *sta više* - stupi na poviše mjesto

¹⁷⁹ 1606. *čudiše* - čuđahu; *mneći* - misleći

¹⁸⁰ 1607. *da ju on sčeka* - da će je dočekati onaj

¹⁸¹ 1608. *nje činjen'ja* - njezina djela

* 1610 Govori Judita puku prišad u grad, ubiv Oloferna.

¹⁸² 1611. *ki* - one koji

¹⁸³ 1612. *onih bi prikinuv* - one pobi prekinuvši (slomivši); *ga* - za nj

¹⁸⁴ 1613. *toku vaju nas pridati napi* - napijao je (pijući se zaricao), da će nas predati tolikoj nesreći

¹⁸⁵ 1616. *su noć* - ove noći

¹⁸⁶ 1617. *z dvanjak* - iz dvanjaka, bisaga

¹⁸⁷ 1620. *su* - ovu; *priti* - prijetila je

1625 smartju bi povarzan, Bog pomogši mene.
 Ki stvar tako rene, ki moga počten'ja¹⁸⁸
 čuva da ne uvene s nikoga¹⁸⁹ zgrišen'ja.
 Da meni vraćen'ja,¹⁹⁰ da sebi dobitje,
 da vam slobojen'ja,¹⁹¹ da svim dobro žitje.
 1630 Njemu poni pitje slavno hti(j)mo peti,¹⁹²
 tere žgati žartje, a zlobe odneti,
 pravoga oteti.¹⁹³ To će biti dike
 njemu, ki (j)e sveti, milostiv u vike."
 Vidivši puk like¹⁹⁴ nevolj svo(j)ih, pokol
 Bog jur protivnike smete i njih okol,
 1635 prignuše glavu dol, njemu zahvališe
 slaveć njegov pristol, Juditu hvališe.
 Ozi(j)a tuj biše, od vesel'ja suzi¹⁹⁵, *
 radosno uzdiše videć konac tuzi.
 Kakono ki upuzi u porat jur mneći¹⁹⁶*
 1640 da ga val pogruzi - vitar strašno dmeći.¹⁹⁷
 Raduje se steći zgibil koj¹⁹⁸ ubiže,
 u sebi misleći, ter spasan ku stiže.¹⁹⁹
 Hvalu Bogu dviže da²⁰⁰ ga ne poklopi
 more i ne stiže, ko mnozih²⁰¹ potopi.
 1645 Tako ti meu popi vesel Ozi(j)a stav.²⁰²
 Su besidu sklopi*: "Boga svak", reče, "slav²⁰³
 ki milo k nam ustav.²⁰⁴ I moć ženske desne
 moćju svojom nadav,²⁰⁵ protivnim glavu sne.
 U noći ter u dne budi²⁰⁶ vazda s nami.

¹⁸⁸ 1625. *rene* (od *gnati*) - dotjera; *mnoga počten'ja* - moje poštenje

¹⁸⁹ 1626. *čuva* - očuva; *s nikoga* - ni s kakva

¹⁹⁰ 1627. *da meni vraćen'ja* - dade meni, da se povratim

¹⁹¹ 1628. *da vam slobojen'ja* - dade vama slobodu

¹⁹² 1629. *pitje* - (zbog rime mjesto *petje*) - pjevanje; *hti(j)mo peti* - pjevajmo

¹⁹³ 1631. *oteti* - osloboditi

¹⁹⁴ 1633. *like* - lijekove

¹⁹⁵ 1637. *suzi* - plakaše

* 1637 Kako se Ozi(j)a obeseli.

¹⁹⁶ 1639. *ki* - onaj, koji; *mneći* - misleći

* 1639 Prilika.

¹⁹⁷ 1640. *da ga val pogruzi* - da će ga val potopiti; *dmeći* umjesto *dmući* (od glag. *duti*) - duvajući

¹⁹⁸ 1641. *steći* - stojeći (živeći); *koj* - kojoj

¹⁹⁹ 1642. u sebi misleći tj. na *zgibil* (propast) kojoj je izbjegao

²⁰⁰ 1643. *da* - što

²⁰¹ 1644. *stiže* - ne dostignu (satrti); *mnozih* - mnoge

²⁰² 1645. *stav* - stojeći

* 1646 Govori Ozi(j)a puku i Juditi.

²⁰³ 1646. *su* - ovu; *slav* - neka slavi

²⁰⁴ 1647. *ustav* - stupivši

²⁰⁵ 1648. *nadav* - pojačavši

²⁰⁶ 1649. *budi* - neka bude

- 1650 Pečal, misli trudne vazda nam odnami.²⁰⁷
 A ti meu ženami blažena s' Judita,
 Blažen Bog ki rami svo(j)imi te štita.²⁰⁸
 I od zla zamita, i ruku upravi
 na smart, koga²⁰⁹ prita vas svit u strah stavi.
- 1655 Tako te proslavi, da će t' hvale dati,
 u svita daržavi svi ki budu stati.²¹⁰
 Pri će se vraćati ka vrilu vode rik,²¹¹
 po moru plavati od svih težina sik,²¹²
 svitlost sunčenih zrik²¹³ u istok zahodit,
 nere će tvo(j)ih dik slavan glas ne hodit.²¹⁴
- 1660 Ka život ohodit nisi se šćedila,²¹⁵
 za ovi slobodit puk²¹⁶ od pogibila.
 Platit takaj dila²¹⁷ nitkor nas ne more,
 Božja t' jih plat²¹⁸ sila, kano svaka more."
- 1665 Toj on odgovore,²¹⁹ ki bihu tuj ljudi,
 svi usta rastvore, riše: "Tako budi!"
 Dozvan dojde tudi i Akior nebog,
 pače blag, kad trudi²²⁰ olahča mu nalog.
 Reče mu Judit: "Bog israelski danas,
 koga, da je uzmog obarovati nas,
 ti reče,²²¹ neka znaš, prikla u ruku mu²²²
 vrat, kako jedan vlas, neverniku tomu.
 A da vidiš komu, ovo t' glava onoga,
 u oholstvu svomu ki pogardi Boga.
- 1675 A tebe dilj toga reče da će zgubit,
 kad puka ovoga²²³ klat bude i rubit."
 Akior u subit prenu se, ugledav*

²⁰⁷ 1650. *odnami* (od glag. *odneti*) - neka oduzme

²⁰⁸ 1652. *ki rami svo(j)imi te štita* - koji te svojim ramenima zaštiti

²⁰⁹ 1654. *na smart, koga* - na smrt onoga čija

²¹⁰ 1656. svi koji budu živjeli na ovom svijetu

²¹¹ 1657. *rik* - rijekâ

²¹² 1658. *od svih težina sik* - težina svih sika (sve teške sike)

²¹³ 1659. *zrik* - zraka (zbog rime)

²¹⁴ 1660. *dik* - dika; *ne hodit* - uminuti

²¹⁵ 1661. *nisi se šćedila* - nisi se žacala

²¹⁶ 1662. *za ovi slobodit puk* - da oslobodiš ovaj puk

²¹⁷ 1663. *takaj dila* - takva djela

²¹⁸ 1664. *plat* - neka plati

²¹⁹ 1665. *Toj on dogovore* - to izrekavši

²²⁰ 1668. *trudi* - muka

²²¹ 1670-1671. *koga... ti reče* - za koga ti reče

²²² 1671. *u ruku mu* - u mojoj ruci

²²³ 1676. *puka ovoga* - puk ovaj

* 1677 Kako se Akior pristraši ugledav glavu Olofernju i prija viru židovsku i pribiva u Betuli(j)u do smarti s obiteljju svojom, videći moć Boga israelskoga.

1680 glavu ka ga ubit reče, totu zagnav.²²⁴
I ništar ne postav,²²⁵ pristrašen poniknu,
kako na koga lav iznevarke riknu.
Kad se dviže, kleknu polag njeje²²⁶ nogu
pokloniv se reknu: "Blažena s' pri Bogu,
Bogu tvom ki mnogu svim po te milost da.²²⁷
1685 Moć njega svemogu hvaliti će svuda
Po svem svita stogu, sluti budeš kuda.²²⁸

---

²²⁴ 1678. *ka ga ubit reče* - koja reče da će ga ubiti; *totu zagnav* - ovamo (Akiora) zagnavši

²²⁵ 1679. *postav* - postajavši, očekavši

²²⁶ 1681. *njeje* - njezinih

²²⁷ 1683. *ki mnogu svim po te milost da* - koji po tebi iskaza svima mnogu milost

²²⁸ 1685. *po svem svita stogu* - po svem svijetu; *sluti budeš kuda* - kuda budeš slovila

LIBRO ŠESTO

Obrativ se Judit, reče*:¹ "Slišete ča dim.
Bog nam će posudit² još milosti za tim.
Zbodte kopjem jednim glavu tuj i pojte³
gori na gradu s njim, ter umistiv ojte.⁴
1690 Ništar se ne bojte. Kada isteče dan,
odparvši vrat,⁵ projte z bukom, s oružjem van.
Svaki prid gradom stan, da još ne poj⁶ doli,
ni se sa mista gan, ni kreni⁷ dotoli.
1695 Dokol njih okoli, totu vas videće,⁸
zbuče se ter poli šatora hodeće⁹
i ščiti kućeće budu budit njega,¹⁰
ki se zbudit neće jur za vika sega.
Ki kada vide ga prez glave ležeći¹¹
i karvava svega, hoće jih strah sveći.
1700 Vi kad jih bižeći od zgoru vidite,¹²
tad smini hiteći na njih oborite.¹³
Slobodno naprite, jer pod noge vaše
Bog njimi poskite,¹⁴ dat jim će zle paše.
1705 Probavit će čaše¹⁵ ke su sinoć pili,
ginut će njih baše, vi ćete bit cili.¹⁶
I kojojno sili¹⁷ Mesopotami(j)a
pridav se uhili¹⁸ i sva Cilici(j)a,

---

* 1686 Kako Judit red da da zatiraju vojsku.

¹ 1686b. *red da* - naredi

² 1687. *posudit* - podijeliti

³ 1688. *tuj* - tu; *pojte* - pođite

⁴ 1689. *na gradu* - na grad; *umistiv ojte* - umjestivši ga otiđite

⁵ 1691. *vrat* - vrata

⁶ 1692. *stan* - neka stane; *ne poj* - neka ne pođe

⁷ 1693. *ni se sa mista gan* - i neka se ne gane s mjesta; *ni kreni* - i neka ne krene

⁸ 1694. *videće* - videći

⁹ 1695. *poli šatora hodeće* - hodeći kraj šatora

¹⁰ 1696. i štitovima udarajući ne pođu buditi onoga

¹¹ 1698. *ležeći* - gdje leži

¹² 1700. vi kad ih odozgora vidite gdje bježe

¹³ 1701. *oborite* - se oborite

¹⁴ 1703. *njimi poskite* - njih podavši

¹⁵ 1704. *probavit će čaše* - prisjest će im vino

¹⁶ 1705. *cili* - cijeli (nepobijeđeni)

¹⁷ 1706. *kojojno sili* - silu kojoj

¹⁸ 1707. *pridav se uhili* - predavši se žalosna bi

- 1710 i još s njom Siri(j)a, tuj ćete sada vi
 raztirat, da svi(j)a nogami kud ne vi.¹⁹
 Kako jim reče, svi tako učiniše.
 Akior, jerbo vi²⁰ kolika moć biše
 Boga, kim dobiše, poganski blud pusti*
 u ki pri živiše, poča zakon bljusti.²¹
- 1715 Boga sartcem, usti jednoga počtova,
 njega t' ne popusti.²² Pokol se obrizova,
 tuj vazda stanova sa obitil'ju svom,
 sveto životova do konca u gradu tom.
 Vidiš li da u kom čoviku pravda jest,
 još da ga triska grom, u dobro ga će unest.²³
- 1720 Dobro će ustati i sest,²⁴ vekše će nevolje
 napokon ga navest na spasen'je bolje.²⁵
 Danica jur skolje zrakom odivaše^{26,*}
 ter čarljeno polje suncu pušćivaše.²⁷
- 1725 Sunce podivaše jur svitlu glavu van,
 jur svuda sivaše, jure bi bili²⁸ dan.
 Zbodena na ostan na turnu tikva sta,²⁹
 i ništar ne postan,³⁰ s oružjem družba sva
 barom po vrata³¹ ta buknu z bukom na dvor.
 Trumbitaš praskat ja protiva vojsci zgor.³²
- 1730 Po vojsci sta³³ gromor, tekoše k šatoru.
 Ki bihu pod šator, staše³⁴ prid komoru.
 Oružjem koporu, Oloferna zbučit
 hteć, jer na zaporu ne smihu mu kučit.
 Zamani bi³⁵ bučit, on se ne probudi.
- 1735 Tim se jaše mučit. Shode glave ljudi³⁶

¹⁹ 1709. *vi* - zna

²⁰ 1711. *vi* - vidje

* 1712 Akior se obrati.

²¹ 1713. *u ki pri živiše* - u kojem prije življaše; *zakon bljusti* - držati (vršiti) zakon (židovski)

²² 1715. *popusti* - ostavi

²³ 1719. *još da ga* - makar ga; *u dobro ga će unest* - donijet će mu dobra

²⁴ 1720. *sest* - sjesti

²⁵ 1721. *na spasen'je bolje* - da se bolje (lakše) spase

²⁶ 1722. *zrakom odivaše* - svjetlom oblijevaše

* 1722 Dan se učini.

²⁷ 1723. *čarljeno polje* - zoru; *pušćivaše* - ustupaše

²⁸ 1725. *bi bili* - bi bijeli

²⁹ 1726. *na ostan* - na koplju; *sta* - stajaše

³⁰ 1727. *postan* - postajavši, očekavši

³¹ 1728. *barom* - jatimice; *po vrata* - kroz vrata

³² 1729. *ja* - stade; *zgor* - (koja bijaše) gore

³³ 1730. *sta* - nastala

³⁴ 1731. *šator* - šatorom; *staše* - stupiše

³⁵ 1734. *bi* - bijaše

³⁶ 1735. *tim se jaše mučit* - to ih stade mučiti; *shode* - silazeći; *glave ljudi* - glavari vojske

- 1740 vrataru, da zbudi njega sad, rekoše,
koga čuti sudi³⁷ vojvode dojdžoše
Govore: "Zidoše³⁸ od zakutak miši,
ter nas zatekoše da boj bi(j)u piši."
Tad Vagav uliši, u dlan bi beritom,³⁹
za tim poposliši, mneć da spi⁴⁰ s Juditom.
Ne čuvši za svitom šušnja ni govora,
zadi parst za plitom, razmaknu zastora.
1745 Ugleda trup zgora gdi leži prez glave,
a pod njim je kora postilje karvave.
Zavapi i plave razdri o se⁴¹ rube*,
i brade pahljave sidine oskube.
Zatim sobom snube,⁴² plačan teče vidit
od skrovišća kruge u ke⁴³ staše Judit.
1750 Ne zastav ju, hitit ja da van isteče.⁴⁴
Istekši⁴⁵ ja vapit: "Jedna žena", reče,
"Židovinka, spletče rugo u sem⁴⁶ dvoru,
priročno poleče Nabukodonosoru.
Evo u svu komoru⁴⁷ Oloferne kopni
1755 na postilji goru,⁴⁸ na njemu glave ni!"
Asirski baše ti glas kada slišiše,
objmeknuše svi i svite razdriše.
Svi se pristrašiše, kako komu gavun*
vali zbiv odniše argutlu i tamun.⁴⁹
1760 Dimajući garbun jidrom paha, huhće,
miša⁵⁰ s morem salbun, on od straha darhće.
Takim strahom dahće bjeno sartce ovih,
plač ter vapaj bahće, i jur obide svih.⁵¹
Ne osta karv u njih, i vidiv na grad dil⁵²

³⁷ 1737. *čuti sudi* - da čuju sude

³⁸ 1738. *govore* - govoreći; *zidoše* - izidoše

³⁹ 1740. *uliši* - ujezavši; *u dlan bi beritom* - u dlan udari kapom

⁴⁰ 1741. *mneć da spi* - misleći da spava (Oloferne)

⁴¹ 1746. *o se* - na sebi

* 1746 Kako Vagav, vratar, zavapi ugledav Oloferna prez glave.

⁴² 1748. *sobom snube* - sam tražeći

⁴³ 1749. *od skrovišća kruge* - skrovite odaje; *u ke* - u kojima

⁴⁴ 1750. *hitit ja* - pohrli; *da van isteče* - da izađe (istrči)

⁴⁵ 1751. *istekši* - izašavši (istrčavši)

⁴⁶ 1752. *spletče* - spletavši; *sem* - ovom (od *saj*)

⁴⁷ 1754. *svu komoru* - svojoj komori

⁴⁸ 1755. *goru* - gore

* 1758 Prilika.

⁴⁹ 1758-1759. *kako komu gavun vali zbiv* - kao onaj komu valovi, izbivši gavun (v. Rječnik)

⁵⁰ 1761. *miša* - miješa

⁵¹ 1763. *obide svih* - obađe sve

⁵² 1764. *u njih* - u njima; *na grad* - na gradu; *dil* - dio

- 1765 udov⁵³ Olofernjih, strah jih je veći bil*.
Marmor je svuda vril,⁵⁴ smete se vas okol.
Starknja usta od sil, svak je bižat obol.⁵⁵
Kako kada sokol u nebo⁵⁶ se vija*,
jato se ptic odzdol široko razvija.
- 1770 Ča pri more⁵⁷ svi(j)a, naprid se po(j)ima,
jer ga strah zabi(j)a, duše ne po(j)ima.
Tako tada njima bojazan micaše,⁵⁸
simo-tamo svima po polju starkaše.⁵⁹
Svaki se bojaše jer Betulijani
- 1775 oružnih hust staše nad njimi u strani.
Ki vidiv da bani asirski odbigoše,
s onih gornjih stani⁶⁰ vičući stekoše.
Stižući bodoše⁶¹ mnogih šćipačami.
Mnogih posikoše po pleću sabljami.
- 1780 Mnogih ki lugami⁶² na konjih bižahu,
sabjeni praćami legoše u prahu.⁶³
Nevidom svi(j)ahu. Nigdar toke sile
u toliku strahu, ja mnju,⁶⁴ nisu bile.
Kud su god hodile, ni kih moći manje
- 1785 jesu naskočile,⁶⁵ ni tirale hlanje.⁶⁶
Ozi(j)a, da na nje od gradov pripuste*,
jer će biti sa nje, da jih ne upuste.
I da ljudi huste zaskoče na cistih,
maće, ki to zuste tičući po mistih.⁶⁷

⁵³ 1765. *udov* – udova

* 1765 Kako se vojska pristraši i poča bižati.

⁵⁴ 1766. *vril* - vreo (dizao se)

⁵⁵ 1767. *usta* - nastade; *od sil* - od vojske; *je bižat obol* – je bježao kao podboden

⁵⁶ 1768. *u nebo* - u nebu, u zraku

* 1768 Prilika.

⁵⁷ 1770. *ča pri more* - što prije može

⁵⁸ 1772. *njima... micaše* - njih... tjeraše

⁵⁹ 1773. *svima... starkaše* - sve raspršavaše

⁶⁰ 1777. *stani* - položaja

⁶¹ 1778. *bodoše* - probodoše; *mnogih* - mnoge

⁶² 1780. *lugami* - po lugovima (šumama)

⁶³ 1781. *sabjeni* - pobijeni; *prahu* - prah

⁶⁴ 1783. *mnju* - mislim

⁶⁵ 1784-1785. *ni kih moći manje jesu naskočile* - ni koje (sile) su manje snage napale

⁶⁶ 1785. *tirale hlanje* - tjerale lakše

* 1786 Ozi(j)a maće i liste pisa po mistih da tiraju vojsku ka bižaše.

⁶⁷ 1786-1789. Tu teško shvatljivu kiticu valjda treba ovako shvatiti: *Ozi(j)a maće* (posla ljude), *ki to zuste* (koji će to dojaviti) *tičući* (trčeći) *po mistih*, *da na nje* (Olofernovu vojsku) *od gradov pripuste* (navale), *jer će biti sa nje* (tj. Židovi prema Asircima toliko jaki), *da jih ne upuste* (puste proći) *i da ljudi huste* (čete) *zaskoče na cistih* (cestama). U Bibliji je sadržaj Marulićevih stihova 1786. do 1793. iskazan ovako: *Misit itaque Ozias nuntios per omnes civitates et regiones Israel:*

- 1790 To pisa u listih, ke kada pročtaše,
od mist⁶⁸ onih istih harlo se sticaše.
Ter ti jih tiraše,⁶⁹ derući, bi(j)ući,
gdi su njih mejaše⁷⁰ deri dopirući.
Meu tim slazući⁷¹ od Betuli(j)e, ki
1795 grada čuvajući ostali bihu svi.⁷²
Asirski okol gdi biše ostao pust,
mnogu pratež ondi raz(u)zeše u hust.⁷³
Kako vinograd gust, kad je voće zrilo*,
koga ne bude bljust⁷⁴ pudar ni pudilo,
1800 jato ga pokrilo čvarljak, grozd ne ojde,⁷⁵
kad se je najilo, s punom gvačom pojde.
Tako svaki dojde ši(j)u nakarcavši,
i u gradu projde,⁷⁶ okol razsakavši.
Za njimi prignavši, ča gonit mogoše,⁷⁷
1805 ki, vojsku zagnavši, z dobitjem pridoše.⁷⁸
Tuj blago snesoše od asirske sile,
i ča dotekoše,⁷⁹ svim riše da dile.
Nikogar ne uhile, svi biše bogati,
i po pune zdile jaše blagovati.
1810 Jaše napi(j)ati, Bogu hvale daje,⁸⁰
i veseli stati redom počitaje⁸¹
gdi ki dostizaje⁸² biše koga ubil,
gdi ki priticaje⁸³ biše put zaskočil.
Bože, kolikih sil⁸⁴ kolika gardina*,
1815 kolikih slava dil⁸⁵ i hvale visina,

Omnis itaque regio, omnisque urbs, electam juventutem armatam misit post eos, et persecuti sunt eos in ore gladii, quousque pervenirent ad extremitatem finium suorum.

⁶⁸ 1791. *od mist* - od mjesta

⁶⁹ 1792. *tiraše* - tjerahu

⁷⁰ 1793. *njih mejaše* - njihove granice

⁷¹ 1794. *slazući* - silazeći

⁷² 1794-1795. svi oni koji bjehu ostali da čuvaju grad

⁷³ 1797. *u hust* - na gomile

* 1798 Prilika.

⁷⁴ 1799. *koga ne bude bljust* - ako ga ne čuva

⁷⁵ 1800. *grozd ne ojde* - ni grozda ne ostavi (netaknuta)

⁷⁶ 1803. *u gradu projde* - uđe u grad

⁷⁷ 1804. a za njima dognaše ono što mogahu goniti

⁷⁸ 1805. oni koji se vratiše pobjednici zagnavši vojsku

⁷⁹ 1807. *ča dotekoše* - onima što dotrčaše

⁸⁰ 1810. *daje* - dajući (iskazujući)

⁸¹ 1811. *stati* - biti; *počitaje* - pričajući

⁸² 1812. *dostizaje* - dostižući

⁸³ 1813. *priticaje* - pritrčavši

⁸⁴ 1814. *sil* - sila (vojski)

* 1814 Protiv oholim.

⁸⁵ 1815. *kolikih slava dil* - slavaolikih (junačkih) djela

1820 koli vred izlinja pribiv se na poli!⁸⁶
 Tako Bog načinja svih⁸⁷ ki su oholi.
 Svi gradi okoli činiše vesel'ja
 i na svetom stoli klaše mnoga tel'ja.⁸⁸
 Cvitja tere zel'ja tla su natrusili,
 borja tere jel'ja⁸⁹ zide su nadili.
 Trublje su trubili, bubnji⁹⁰ su bubnjali,
 svirale svirili, cindre privartali.
 1825 Hvalu Bogu dali u pisnih pojući,
 tance su igrali, svitila žegući.
 Hvalu još dajući dilu Juditinu*,
 kim dobivajući⁹¹ skupiše litinu.
 I gradi u istinu zdrišiše straha grop,
 ki mnjahu da zginu pod toke sile snop.⁹²
 1830 Eliakim, veli pop od Jerosolime,
 noseć smočen isop kropljaše da snime^{93*94}
 nečistoć onime⁹⁵ ki se ockvarniše
 svite martvih prime, kih⁹⁶ zagnav ubiše.
 1835 Za njim ti grediše popovi mnogi⁹⁷ zbor,
 s njim grede⁹⁸ dopriše Betuliji na dvor.
 I kad pram njim odzgor Judita iskasi,
 svakoga ju govor⁹⁹ s hvalom dobročasi.
 Riše joj: "Slava si Jerosolime sve,
 sva radost naša si, počten'je zemlje se.¹⁰⁰
 1840 Jere je sartce tve muški se nosilo,
 tobom je strane ove misto oživilo.
 A sve je to bilo, jer čistoću tvoju*
 pogleda Bog milo i da t' milost svoju.

⁸⁶ 1816. *pribiv se na poli* - prebivši se napola (skršivši se)

⁸⁷ 1817. *načinja svih* - čini svima

⁸⁸ 1819. *stoli* - stolu; *mnoga tel'ja* - mnogo teladi (od tele)

⁸⁹ 1821. *jel'ja* - jelâ (od jela)

⁹⁰ 1822. *bubnji* - bubnje

* 1826 Kako od Jerosolime dojdôše popove i hvališe Juditu.

⁹¹ 1827. *kim dobivajući* - kojim dobivši

⁹² 1829. koji mišljahu da će poginuti pod snopom (težinom) takove sile

⁹³ 1831. *snime* mjesto *sneme* (od *sneti*) - skine

* 1831 Jer u zakonu ockvarnjen biše ki se takniše martva človika. Pop jih očičaše škropeći vo-
do(m) u koj biše lug krave čarljene, moćeci u njoj isop.

⁹⁴ 1831b. *ki se takniše* - koji se ticaše; *lug* - pepeo

⁹⁵ 1832. *nečistoć* - nečistoće; *onime* - onima

⁹⁶ 1833. *prime* - primajući; *kih* - onih, koje

⁹⁷ 1834. *grediše* - idâše; *popovi* - popovâ; *mnogi* - velik

⁹⁸ 1835. *grede* - idući

⁹⁹ 1837. *svakoga ju govor* - svačiji je govor

¹⁰⁰ 1839. *se* - ove

* 1842 Vij dostojanstvo čistinjje udovičke.

1845 Jer sta¹⁰¹ u pokoju, muža ne poznavši,
i u svetih broju, parvi ti umarvši.¹⁰²
Bog tebe zazvaši sparti nas brimena¹⁰³
i tebe obravši proslavi t' imena.
Tim blagoslovljena biti ćeš po sve dni.
1850 Biti ćeš blažena gdi dobru konca ni."
Takovom nju oni besidom slavljahu
i Bogu pokloni s njom prikazivahu.
Ki godi imahu Olofernja blaga,
k njoj ga prinošahu, ona Bogu da ga.
1855 A sad veras snaga mojih¹⁰⁴ nju hvaliti*
slaba jest i naga. Ništar manj naviti
neću se šćediti hvale, koko mogu,
jer se isćuditi dilu nje ne mogu.
Smionost svoju mnogu ukaza Delbora,
1860 kad razbi nalogu vojske kon Tabora*,¹⁰⁵
da čast togaj stvora¹⁰⁶ z Barakom razdili
i s ljudmi njih dvora ki biše u tom dili.¹⁰⁷
Jahela još sili¹⁰⁸ hvala se pomina
jer kralja uhili od Kane Jabina.
Kadano bi smina Sisaru ubiti
1865 kino k njemu¹⁰⁹ plina općaše nositi.
Da to učiniti sama a samomu,¹¹⁰
i čaval zabiti (j)ur pristrašenomu
laglje je ner tomu ki steć¹¹¹ meu svojimi
prićaše svakomu da će vladat svimi*.
1870 Još je dika s timi i onoj¹¹² ka Sibi*

¹⁰¹ 1844. *sta* - ti osta

¹⁰² 1845. *umarvši* - pošto ti umrije

¹⁰³ 1846. *sparti nas brimena* - skide nam breme

¹⁰⁴ 1854. *veras snaga mojih* - snaga mojih verasa (stihova)

* 1854 Hvala smin'ja i hrabrosti Juditine.

* 1859 Delbora proročica i Barak, sašad z gore Tabor z deset tisuć sinov israelskih, razbiše veliku silu vojske kralja Jabina od Kananeje prid kimi biše Sisara.

¹⁰⁵ 1859b. *sašad* - sišavši

¹⁰⁶ 1860. *togaj stvora* - toga djela

¹⁰⁷ 1861. *njih dvora* - njihova (Delborina i Barakova) plemena; *ki biše u tom dili* - koji bijahu u tom djelu

¹⁰⁸ 1862. *Jahela još sili* - Jahelinoj još sili

¹⁰⁹ 1865. *k njemu* - tj. ka kralju

¹¹⁰ 1866. *sama a samomu* - ona (Jahela) sama njemu (Sisari) samomu

¹¹¹ 1868. *tomu* - onomu (tj. Olofernu); *steć* - stojeći

* 1869 Sisara. Ovi sam bižeći, pribiže k Jaheli, ka budući od puka israelskoga, čineći se da ga će skriti, pokri ga pak mu zabi čaval jedan u slipo oko i ubi ga.

¹¹² 1870. *Još je dika s timi i onoj* - Još se može usporediti (u slavi) sa spomenutim i ona

* 1870 Siba smetnju učini protiv Davidu, hteći gospodovati. Vojvode Davidovi obsedoše ga u Abelu. Žena razumna, da se grad ne razaspe, čini mu glavu usići, varže ju nji(m) niz mir. Zato se vojska dviže, a grad osta prost.

- svitom¹¹³ svojim snimi glavu kako ribi.
 Grad jur na pogibi tad Abela biše¹¹⁴
 i u toj potribi tim¹¹⁵ se slobodiše.
 Da toj učiniše jednomu vele jih,¹¹⁶
 1875 a njoj hvala biše¹¹⁷ ka na to svede jih.
 Da ka meu veće jih¹¹⁸ sama vojvodu ubi
 i tim zatira svih, koli slavni(j)a bi.¹¹⁹
 Palas smila ne bi toko¹²⁰ ni Diana,
 prizvavši¹²¹ joj k sebi s strilami Peana*.¹²²
 1880 Ni ka no Trojana¹²³ kralju nos odrubi,
 sasvim desperana, jer joj sina zgubi*.
 I keno suzubi muških vojask¹²⁴ stahu,
 jake kako dubi, hrab(r)o se nošahu,
 na konjih ticahu prez sasa desnoga,
 1885 gdino prižimahu kopja bodežnoga¹²⁵.*
 Ne bi smile toga u obraz pozriti,
 a smila je koga¹²⁶ Judita zgubiti.
 Koj¹²⁷ poni Hipoliti, koj Pantasileji*,
 more se saviti kruna, ka je oveji?¹²⁸
 1890 Ni slave takeji dostojna, ka¹²⁹ kada
 ču na svojoj meji Babilona grada,¹³⁰

¹¹³ 1871. *svitom* - savjetom

¹¹⁴ 1872. grad Abela bijaše tada u pogibelji

¹¹⁵ 1873. *potribi* - nevolji; *tim* tj. savjetom te žene

¹¹⁶ 1874. *vele jih* - mnogo njih

¹¹⁷ 1875. *biše* - bješe (ide)

¹¹⁸ 1876. *ka meu veće jih* - ona koja među više njih

¹¹⁹ 1877. *zatira* - zatre; *bi* - bješe

¹²⁰ 1878. *smila ne bi toko* - smjela ne bi toliko

¹²¹ 1879. *prizvavši* - kad bi i prizvale (dozvale)

* 1879 Palas piše se oružna jer di(j)ahu da je božica od arvanje. Diana di(j)ahu da je božica od lova, zato se piše sa strilami. Pea(n) ali Apolo, nje brat, tokoj nosi strile.

¹²² 1879b. *piše se* - slika se; *dijahu* - govorahu

¹²³ 1880. *ka no Trojana* - ona Trojanka koja

* 1881 Ovo je bila Hekuba, žena kralja od Troje Pri(j)ama, ka čineći se nič otajno govorit Polinestoru, kralju od Traci(j)e, nos mu odgrize. Jer on biše zgubio sina nje Polidora koga k njemu biše poslao Prija(m) z blagom mnozim bojeći se. Kad Garci podsedoše Troju i kad zgibe Troja, on ubi Polidora za uzeti sebi blago ko biše donio.

¹²⁴ 1882. *i keno* - ni one koje; *vojask* - vojski

¹²⁵ 1885. *kopja bodežnoga* - bodežno koplje

* 1885 Suzub muških vojask stahu Amazonke ke, da mogu bolje kopjem vladati, prisicahu sas desni.

¹²⁶ 1887. *a smila je koga* - koga je smjela

¹²⁷ 1888. *Koj* - Kojoj

* 1888 Hipolita i Pantasileja jesu bile poglavice od Amazoni.

¹²⁸ 1889. *oveji* - ovoj (na ovoj)

¹²⁹ 1890. *Ni slave takeji* - nije takve slave; *ka* - ona koja

¹³⁰ 1891. ču za grad Babilon (koji bijaše u međama njezine države)

1895 da se sam oblada,¹³¹ od nje se odvargši,
 opet ga podklada, kose ne uzvargši*.
 Ni keno ner svargši nepri(j)atelja s konj¹³²
 i život mu stargši, mečem sikući po nj.¹³³
 Takov tada zakon biše meu Zamate¹³⁴, *¹³⁵
 nimahu taj poklon¹³⁶ da budu mužate.
 Ni ke Pira z bate¹³⁷ rekoše odrinut
 ispod Sparte da te,¹³⁸ ali s njom izginut.
 1900 Zato od nje minut¹³⁹ inamo ne htiše,
 Pir osta ostinut jer se i one riše¹⁴⁰. *¹⁴¹
 Ni ke, kad razbiše Cimbri rimske sile,¹⁴²
 same se ubiše jer nisu hotile
 da budu sidile¹⁴³ žive pod inimi,
 1905 ner u boj hodile tada bihu s kimi¹⁴⁴. *
 Ni ona ka primi od Meleagra čast
 jer parva meu svimi prostrili prascu mast.
 Prascu ki svaku slast kalidonskih dubrav
 (toku imaše vlast) gubljaše ne sustav¹⁴⁵. *¹⁴⁶
 1910 Svih tih zajedno stav, ter Judite hvale
 s hvalami njih pristav, reć ćeš: Njih su male.

¹³¹ 1892. *oblada* - uredi kao država

* 1893 Ovo je bila Semiramis, kraljica od Asiri(j)e ka, kose pletući, ču da se je Babilo(n) od nje odvargao. Ne splete druge kose dokla ga opet ne pri(j)a.

¹³² 1894. *Ni ke no ner svargši* - niti one koje istom svrgnuvši; *s konj* - s konjâ

¹³³ 1895. *stargši* - strgavši (oduzevši); *po nj* - po njemu

¹³⁴ 1896. *Zamate* - Sarmatina (u I. izdanju stoji na ovom mjestu "Xamate", a u bilješki sa strane "Zamate")

* 1896 Zamate bihu ki stahu na usta Tanaje rike, s kimi i žene vojevahu, ke ne mogahu pojat mužâ dokle ne ubijahu nepri(j)atelja svojom rukom. Taj zakon biše.

¹³⁵ 1896b. *na usta* - na ušču

¹³⁶ 1897. *nimahu taj poklon* - imahu tu povlasticu

¹³⁷ 1898. *Ni ke* - Niti one koje; *z bate* (mj. z bati) - batinama (topuzima)

¹³⁸ 1898-1899. *odrinut... da te* - da će odrinuti (te mjesto hote - hoće, će)

¹³⁹ 1900. *minut* - poći

¹⁴⁰ 1901. *riše* - opirahu

* 1901 Spartani ali Lacedemonesi, videći da jih će potsesti kralj Pir, hotihu žene dati van na otocih. One ne htiše, hoteći i one braniti grad ali s njim zajedno poginuti. I tako se nosiše da jih on ne more pri(j)ati.

¹⁴¹ 1901b. *na otocih* - na otoke; *se nosiše* - se poniješe

¹⁴² 1902. *Ni ke* - Niti one koje; *Cimbri rimske sile* - rimske legije Cimbri

¹⁴³ 1904. *budu sidile* - sjede (stoje)

¹⁴⁴ 1905. poredaj: *ner* (pod onima) *s kimi bihu tada u boj hodile* (a to su bili njihovi muževi)

* 1905 Cimbri sada se zovu Flamengi. Naskočiše Itali(j)u, učiniše škodu veliku Rimnjano(m). Marrij razbi jih. Žene ke s njimi bihu ubiše se da ne pridu žive u ruke nepri(j)atelj svo(j)ih.

¹⁴⁵ 1909. *gubljaše* - kvarjaše; *ne sustav* - neprestano

* 1909 Ovo je bila Atla(n)ta, hći Cene(j)a kralja od Arkadi(j)e, ka s Meleagro(m) i s inimi gospodičići garčkimi naskočivši prasca divjega u Kalidoniju, parva ga ustrili. I kad ga ubiše, Meleagar ga njoj prisudi.

¹⁴⁶ 1909b. *Atlanta* - Atalanta

1915 Pri toj su ostale¹⁴⁷ kako pri hartu zec,
 pri sokolku gale, pri sunačcu misec.
 Njih jošće slave breč¹⁴⁸ po zemlji boboni,
 po zemlji (j)e nje teč - a na nebi (j)e ni.¹⁴⁹
 Juditina zvoni¹⁵⁰ i visoko gori,
 gdi (j)u s sobom poni,¹⁵¹ gdi su an'jelski kori,
 Gdi su rajski dvori, kerubin, serafin,
 1920 gdi su svetih zbori, gdi Bog i Božji sin,
 gdi (j)e svitlost prez tmin, radost prez pečali,
 gdi ni¹⁵² konac ni fin dobru nje ni hvali.
 A sad, ki ste iskali segaj¹⁵³ svita slavu*,
 ki ste nastojali imit slug zastavu,¹⁵⁴
 1925 ki li dvigši glavu vojske ste vodili
 i svita daržavu poda se podbili;
 Ki ni svojoj sili, ni svomu blagu broj
 reći ste umili,¹⁵⁵ živeći u pokoj
 i u raskoši svoj: vi(j)te,¹⁵⁶ je l' dika ta
 vaša takmena ovoj ka se Juditi da?
 1930 Ona se sada sja, vi ste u tamnosti.
 Nju radost obuja, vi ste plačni dosti.
 Ona je u milosti kralja nebeskoga,
 vi ste u gardosti djavla paklenoga.
 1935 Tim ti se svakoga slava vred zamini,¹⁵⁷
 ki zabivši Boga, svit ljubi i cini.
 Da tako ne čini¹⁵⁸ presveta Judita,
 zato Bog učini da je blagovita.
 Da se po sva lita¹⁵⁹ i po vikov vike
 1940 hvala nje počita, nje pronose dike
 po mora, po rike, po zemlje okol vas,¹⁶⁰
 i gdi sve vernike sabire vičnji spas.
 Jur poni svaki nas nju hti(j)mo sliditi.
 Jur počnimo danas pobožno živiti:
 moliti, postiti, ponizit dušu i put,

¹⁴⁷ 1912. *pri toj su ostale* - prema njoj (Juditi) su one (žene)

¹⁴⁸ 1914. *Njih jošće slave breč* - zvuk njihove slave još

¹⁴⁹ 1915. *nebi* - nebu; *je ni* - nije (nema) je

¹⁵⁰ 1916. *Juditina zvoni* - Juditina (slava) ori se

¹⁵¹ 1917. *gdi (j)u s sobom poni* - kamo je ona sa sobom ponije

¹⁵² 1921. *gdi ni* - gdje nije

¹⁵³ 1922. *segaj* - ovoga

* 1922 Protiv taščoj slavi.

¹⁵⁴ 1923. *slug zastavu* - četu sluga

¹⁵⁵ 1928. *reći ste umili* - niste umjeli reći; *u pokoj* - u miru

¹⁵⁶ 1929. *vi(j)te* - vidite

¹⁵⁷ 1934. *svakoga* - svačija; *zamini* - zamijeni (u to se prometne)

¹⁵⁸ 1936. *ne čini* - ne činjaše

¹⁵⁹ 1938. *po sva lita* - kroz sve godine

¹⁶⁰ 1940. po moru, po rijekama, po svem krugu zemaljskom

- 1945   ostrine nositi, gizdav odvrići skut.
Daržat čistinjje put, telu ne dati last,
da svagdan truda prut, da nam ne da napast.¹⁶¹
U svem Bogu dat čast, a ne moći svojoj.
Da Duha Sveta mast¹⁶² pomaga vazda njoj.
- 1950   Utišen'ja pokoj diliti ubozim,¹⁶³
prostiti nepokoj uražen'ja mnozim.
I svakim nemozim¹⁶⁴ pomoći ne kratit,
i ka svakim mozim¹⁶⁵ s ljubicom se obratit.
Ljubav ljubvom platit, ljubvom i gardinu.
- 1955   Za zlih¹⁶⁶ Bogu vapit da jim da dobrinu.
Ljubiti istinu, laže se čuvati,
ufan'ja slatčinu nigdar ne pušćati.
To t' su bili pati, za ke¹⁶⁷ Bog gospodin
dostoja se obrati Juditu, kako t' dim.
- 1960   Po njoj da zgasi dim¹⁶⁸ Oloferna ljuta
i slobod poda svim ki čekahu pruta.¹⁶⁹
I ki jur ni muta nimahu ča piti,
lica suha, žuta pričali nositi.¹⁷⁰
Po njoj jih nasiti obil'ja mnogoga,
po njoj jih naparti blaga još svakoga.
- 1965   Svi puci cić toga veselit se jaše.¹⁷¹
Ova hvaleć Boga radosno pojaše.
Svak, ki totu staše, uši gori napan,¹⁷²
pisan nje slišaše, riči svoje zapan.¹⁷³
- 1970   Ovo biše pisan ku ja¹⁷⁴ govoriti*:
"Otvorite usan,¹⁷⁵ počnite hvaliti
Boga i slaviti u cimbale zvone,¹⁷⁶
kitare udariti, psalm peti tone:¹⁷⁷
Bog bo potr one ki rat podvigoše.

¹⁶¹ 1947. *ne da napast* - ne navede u napast

¹⁶² 1949. *da Duha Sveta mast* - jer pomast Duha Svetoga, tj. darovi Duha Svetoga

¹⁶³ 1950. *ubozim* - ubogima

¹⁶⁴ 1952. *svakim nemozim* - svima nejakima

¹⁶⁵ 1953. *svakim mozim* - svim mogućnicima

¹⁶⁶ 1955. *zlih* - zle

¹⁶⁷ 1958. *za ke* - s kojih

¹⁶⁸ 1960. *zgasi dim* - slomi oholost

¹⁶⁹ 1961. *pruta* - prut (simbolički - ropstvo)

¹⁷⁰ 1963. *pričali nositi* - počeli imati

¹⁷¹ 1966. *jaše* - stadoše

¹⁷² 1968. *napan* - napevši

¹⁷³ 1969. *pisan nje* - njezinu pjesmu; *svoje* - njezine; *zapan* - zapevši (tj. zašutjevši)

¹⁷⁴ 1970. *ja* - stade, poče

* 1970 Kantika ali pisan Juditina.

¹⁷⁵ 1971. *usan* - usne

¹⁷⁶ 1972. *zvone* - zvoneći (udarajući)

¹⁷⁷ 1973. *psalam peti tone* - pjevati tonove (glasove) psalama

- 1975 Onim milost klone ki stav uzdahošē.¹⁷⁸
 Zgubit nas dojdōše asirski odbori.
 Toga ne stigoše, Bog njimi¹⁷⁹ obori.
 Dolce, varhe, gori¹⁸⁰ bihu pokrili.
- 1980 Vod naših izvori¹⁸¹ bihu zavalili.
 Požgat su pritili¹⁸² sela naša i stane,
 žene z ditcom hteli vest u svoje strane.
 Inim dati rane, svih smartno sikući,
 da Bog naš nas brane,¹⁸³ njih slomi tukući.
 Karvavca dajući pod oblastju¹⁸⁴ žene,
 sile njih hotući da budu smetene.
- 1985 Zatoj ti spletene biše mnogim strahom,¹⁸⁵
 razbjene i bjene karv smišaše s prahom.
 Ke s nesmirnim bahom bihu nastupile,¹⁸⁶
 a pak s ovim gradom bit se nisu smile.
- 1990 Oloferna bile nisu mnozih¹⁸⁷ ruke,
 ni ga naskočile vojske, napan¹⁸⁸ luke,
 ni pojamši¹⁸⁹ suke žiganti nesmirni,
 ni od meči zuke ljudi boju birni.¹⁹⁰
- 1995 Da u suknji pirni¹⁹¹ Judit, hći Merara,
 i pameti virni pozorom ga vara.¹⁹²
 Svarže s sebe stara udovna odila
 i sta¹⁹³ na njoj zgara zlato, biser, svila.
 Rumena ter bila lica sva¹⁹⁴ učini.
 Pojde kako vila: tim njega prihini.
- 2000 Tim sartce u pini¹⁹⁵ stavi mu pak glavu
 odkla kako svinji ali kako bravu.
 Čut bi kako lavu vijan'je plača njih,¹⁹⁶

¹⁷⁸ 1975. *klone* (od kloniti) - poklanjajući (poklonivši); *stav uzdahošē* - stojeći uzdahnuše (uzdisahu)

¹⁷⁹ 1977. *stigoše* - postigoše; *njimi* - njih

¹⁸⁰ 1978. *gori* - gore

¹⁸¹ 1979. *vod naših izvori* - izvore naših voda

¹⁸² 1980. *požgat su pritili* - prijetili su da će požgati

¹⁸³ 1983. *brane* - braneći

¹⁸⁴ 1984. *oblastju* - vlašću

¹⁸⁵ 1986. *spletene biše mnogim strahom* - obuzete (sile) biše velikim strahom

¹⁸⁶ 1988. *ke* - one koje; *nastupile* - navalile

¹⁸⁷ 1990. *bile* - tukle; *mnozih* - mnogih

¹⁸⁸ 1991. *napan* - napevši

¹⁸⁹ 1992. *pojamši* - zagrabivši

¹⁹⁰ 1993. *meči* - mačâ; *boju birni* - vični boju

¹⁹¹ 1994. *pirni* - pirnoj

¹⁹² 1995. *virni* - vjernoj (Bogu); *vara* - prevari

¹⁹³ 1997. *sta* - stajaše

¹⁹⁴ 1998. *sva* - svoja

¹⁹⁵ 2000. *u pini* - u pinu (muka; od lat. *poena*)

¹⁹⁶ 2002. *lavu* - od lava; *njih* - njihova

2005 bižeći po travu kad vidiše mo(j)ih.¹⁹⁷
 Ki jih tukaše svih, goneći kako skot,¹⁹⁸
 sto tisuć biše kih¹⁹⁹ i četarsta krat stot.
 Božja bo to bi hot, tako da bigaše²⁰⁰
 okola pustiv plot.²⁰¹ Naši jih stizaše.
 Naši jih deraše, oni predajući,²⁰²
 naši jih rizaše, oni se ne rvući.²⁰³

2010 Zato sad pojući recmo u radosti:
 Bože svemogući, kolike s' kriposti!
 Ki tvojoj jakosti mogu bit opori?
 Sve od tve strahosti terpi jer sve stvori.
 Ganut se je gori i svita zemlji svoj,
 kada ti odzgori, sardit pogledaš k njoj.
 Da strah u kih je tvoj, boječ se²⁰⁴ zgrišiti,
 ti jim ćeš dat pokoj, ti jih uzvišiti.

2015 A kino prititi narodu budu mom,
 ti jih ćeš suditi i starti rukom tvom.

2020 Pasti će s moćju svom u oganj neugasljit,
 bit pića čarvu tom ki nigdare ni sit."
 Zatim puk ja hitit u Jerosolim pojt.²⁰⁵
 Bogu se poklonit ki jih li ne hti ojt.
 Hteć barzo tamo dojt, putem se varviše,²⁰⁶
 prišad, u tempal projt po vrata nagliše.²⁰⁷

2025 Saužge činiše gori na oltare²⁰⁸,*
 zavite svaršiše²⁰⁹ prikazavši dare.
 Stahu redom žare gdi se umivahu,
 i tamjana pare svuda se vijahu.

2030 Mirisi vonjahu, zvonjahu psaltiri,²¹⁰
 popovi pojahu, odpivahu miri.
 Sjahu kandaliri zlati, sedmostruci,
 i bili dupliri, kako puri luci.²¹¹

¹⁹⁷ 2003. *po travu* - po travi (polju); *mojih* - moje

¹⁹⁸ 2004. *ki jih tukaše svih* - koji potukoše njih sve; *goneći kako skot* - goneći ih kao životinje

¹⁹⁹ 2005. *sto tisuć biše kih* - kojih (neprijatelja) bješe sto tisuća; *stot* - (radi sroka mjesto) sto

²⁰⁰ 2006. *bigaše* - pobjegoše

²⁰¹ 2007. *okola pustiv plot* - ostavivši ogradu tabora (tabor)

²⁰² 2008. *oni predajući* - dok su se oni bojali

²⁰³ 2009. *oni se ne rvući* - dok se oni nisu rvali (borili)

²⁰⁴ 2016. *u kih* - u kojima; *boječ se* - jer se boje

²⁰⁵ 2022. *ja hitit* - pohita; *pojt* - da pođe

²⁰⁶ 2024. *se varviše* - vrvljahu, tj. žurili su se

²⁰⁷ 2025. *prišad* - došavši; *projt po vrata nagliše* - nastojahu brzo uljesti

²⁰⁸ 2026. *oltare* - oltarima

* 2026 Saužgi djački se zovu holocausta.

²⁰⁹ 2027. *zavite svaršiše* - ispuniše zavjete

²¹⁰ 2030. *zvonjahu psaltiri* - svirahu psaltiri (instrumenti)

²¹¹ 2033. *bili* - bijeli; *luci* - lukovi

2035 Dvigši obi ruci,²¹² a prignuv kolina
 klanjahu se puci hvaleć Gospodina
 Vesela družina mnogu čini radost,
 jer kim biše tmina, slaja jim bi svitlost.²¹³
 Juditina milost oružje pridava,²¹⁴
 Olofernja oholost kim se oružava.²¹⁵
 2040 Koga joj tad dava²¹⁶ puk nje kad u gradu
 s plinom ujahava, vesel glade²¹⁷ bradu.
 U tempal²¹⁸ da dadu tuj. Reče: "Čast Bogu."
 I k tomu nadadu²¹⁹ karzno na kom nogu
 steriše, ki mnogu oholast odside²²⁰
 2045 kad ona nebogu glavu mu odkide.
 Tri miseci side²²¹ u Jerosolimi,
 tuj pi(j)ući i jide.²²² Judita sa svimi
 vele veselimi blagdane radosti
 čini,²²³ jere primi dobitja milosti.
 2050 Paka u naglosti svi se razidoše,
 kino bihu gosti, svak k svo(j)im idoše.²²⁴
 Da parvo pojdoše Juditu združiti,
 od nje odidoše²²⁵ čtovani i siti.
 Ona posta biti²²⁶ slovuća po svitu,
 2055 počaše ju čtiti više svih uznitu.²²⁷
 Zatim vazda svitu udovne čistinja
 nosi na se zditu, odkol umri²²⁸ muž nje.
 Do stare starinje živi²²⁹ u počten'ju.
 Lakesis trudi nje ču tad u preden'ju,
 2060 Kloto u varćen'ju, Atropos pririza,

²¹² 2034. *dvigši* - dignuvši; *obi ruci* - obje ruke

²¹³ 2037. jer onima u kojima bješe tmina slađa bi svjetlost (koja je nastala)

²¹⁴ 2038. *pridava* - predavaše

²¹⁵ 2039. *oružava* - oružavaše

²¹⁶ 2040. *koga* - koje (oružje); *dava* - davaše

²¹⁷ 2041. *ujahava* - jašući ulažalaše; *glade* - gladeći

²¹⁸ 2042. *tempal* - templu

²¹⁹ 2043. *nadadu* - pridadu

²²⁰ 2044. *steriše* - steraše; *ki* - onaj koji; *odside* - ostavi

²²¹ 2046. *side* - sjedeći (boraveći)

²²² 2047. *jide* - jedući

²²³ 2048-2049. *blagdane... čini* - slavljalaše (prema tal.: *far festa*)

²²⁴ 2051. *idoše* - pođe

²²⁵ 2053. *odidoše* - otiđoše

²²⁶ 2054. *posta biti* - poče biti

²²⁷ 2055. *uznitu* - uznesenu

²²⁸ 2057. *nosi* - nošalaše; *zditu* - navučenu; *umri* - umrije

²²⁹ 2058. *živi* - življalaše

Kad ona življen'ju sto i pet lit stiza²³⁰. *
 Grob ju on poviza u ki²³¹ joj muž biše,
 veće se ne dviza od tud gdi ju skriše.
 Duh se veseliše da - puti tamnice²³²
 2065 izbavljen - grediše gledat Božje lice.
 Puk obrazom nice nad greb plačan zarča
 govore:²³³ "Danice svitlost nam pomarča,
 keno glas potarča slavan po svitu svem
 i nju smart posarča, evo je u grobu sem.²³⁴
 2070 Sama ka biše prem dostojna živiti
 za napokonnji(m) dnem²³⁵ svih vikov, svih liti.
 Ojme, da viditi nećemo ju²³⁶ veće*,
 ni s njom govoriti. Obrati nam pleće.
 Utišit se neće, Judita, za tobom
 2075 puk ov, jer ležeće neć²³⁷ ga pri(j)at s sobom.
 Ti s' zaparta grobom, mi suze ronimo,
 ubjeni smo znobom, ča ćemo, ne vimo.²³⁸
 Ti nam biše, vimo, utiha pečali,
 a sada kopnimo prez tebe ostali.²³⁹
 2080 Svi smo, evo, pali kako prisičen bor,
 i veli i mali tebi upje: "Otvor!"
 Otvor, ter nas zatvor s sobom u tom grebi.²⁴⁰
 S tobom umriti²⁴¹ umor gorak nam jur ne bi.
 Da gorko po tebi²⁴² živit je življen'je,
 2085 svaki plače sebi da²⁴³ zgubi utišen'je.
 Da zgubi učen'je svake riči prave,

²³⁰ 2061. *lit* - godina; *stiza* - dostignu

* 2061 Ovoj su tri ke predu naš život. Lakesis tumači se ždribnica jer ždribe miče života našega potežući žicu s preslice. Kloto vartnica jer varti vreteno(m) sučući tu žicu. Atropos tumači se: prez obraćen'ja jer se obratiti ne more mito(m) nijedni(m) da ne čini konac života našega žicu tu pririzujući. Ovej tri biližaju tri vrmena života našega: vreme ko će biti, ko jest, ko je bilo. Ko će biti, iztežu žicu. Ko jest, varti ju ali suče. Ko je bilo, jur smotanu žicu pririzuje svemu čineći konac. Ovdj zato di da trudne jur bihu Juditin život predući jer ona dugo živi: sto i pet lit.

²³¹ 2062. *u ki* - u kom

²³² 2064. *veseliše* - veseljaše; *puti tamnice* - tjelesne tamnice

²³³ 2067. *govore* - govoreći

²³⁴ 2069. *posarča* - posrče, proguta; *sem* - ovom

²³⁵ 2071. *za napokonnji(m) dnem* - do posljednjeg dana

²³⁶ 2070-2072. *Sama ka biše... ne ćemo ju* - nju koja sama bješe... nećemo

* 2072 Kako puk plaka smart Juditinu.

²³⁷ 2075. *ležeće* - ti koja ležiš; *neć* - nećeš

²³⁸ 2077. *ne vimo* - ne znamo

²³⁹ 2079. *ostali* - ostavši

²⁴⁰ 2082. *grebi* - grobu

²⁴¹ 2083. *s tobom umriti* - da umremo s tobom

²⁴² 2084. *da* - jer; *po tebi* - poslije tebe

²⁴³ 2085. *sebi* - svoje; *da* - što

da zgubi dičen'je svake s tobom²⁴⁴ slave.
 Ojme! Da prez glave ostasmo marzal trup.
 Sartce jadi dave, ostasmo pribjen²⁴⁵ stup.
 2090 Ojme! Tko toko tup i tverd more biti,
 da bjen od tacih krup neće pocviliti²⁴⁶
 ali ustaviti pečalno tužen'je?
 Gdi ste naši sviti,²⁴⁷ gdi s' naše počten'je?
 Gdi si urešen'je, gdi si naša časti?
 2095 Gdi si uzvišen'je israelske vlasti?
 Gdi si vela slasti svetoga života?
 Gdi s' razuma splasti, gdi s' svaka dobrota?
 Od nas se odmota,²⁴⁸ a sad ča čekamo,
 ner da nam teškota nika pride samo!
 2100 Prez tebe predamo, prez tebe hoditi
 ne umimo kamo, ni ča učiniti.
 Ti nas zaščititi od zla umi(j)aše.
 Ti nas obraniti od sile mogaše.
 Sunce, ti nam sjaše u dne ter u noći,
 2105 dokla ti življaše. Tko će sad pomoći?
 Timi žutki voći²⁴⁹ svi se pokladahu.
 Take tužbe moći²⁵⁰ k sartcu privijahu.
 Tako žaleć stahu. Osmi dan kad pride,
 svi jure mučahu, svak na stan otide.
 2110 Sila ne izide²⁵¹ koja bi zadila
 sela ali zide sinov Israila.²⁵²
 Dokla je živila Judita na saj svit,²⁵³
 zemlja je u mir bila i potom vele lit.²⁵⁴
 Dan u ki bi dobit Oloferne čtiše,
 2115 svećen je vazda bit od tih²⁵⁵ ki dobiše.
 Dokla ne podbiše pod jaram svu šiju,
 pokol umoriše s proroci Mesiju.
 Komu poklon diju,²⁵⁶ Bogu, spasu momu,
 jere konac viju²⁵⁷ počitan'ju tomu.
 2120 Juditi u komu slava će bit dokol

²⁴⁴ 2087. *da zgubi dičen'je... s tobom - da* (što) *s tobom zgubi* (izgubi) *dičen'je* (diku, ponos)

²⁴⁵ 2089. *pribjen* - pribijen

²⁴⁶ 2091. *od tacih krup* - od takvih krupa (nevolja); *pocviliti* - procviljeti

²⁴⁷ 2093. *sviti* - savjeti

²⁴⁸ 2098. *odmota* - odijeli

²⁴⁹ 2106. *Timi žutki* (mjesto žuhki) *voći* - Tim gorkim voćem (tj. mislima)

²⁵⁰ 2107. *take tužbe moći* - tužbe takve moći (sile)

²⁵¹ 2110. *ne izide* - ne rodi se

²⁵² 2111. *zide* - zidove (gradove); *sinov Israila* - izraelskih sinova

²⁵³ 2112. *na saj svit* - na ovom svijetu

²⁵⁴ 2113. *u mir* - u miru; *i po tom vele lit* - i mnogo godina poslije toga

²⁵⁵ 2115. *svećen'je vazda bit od tih* - da bude vazda proslava onih

²⁵⁶ 2118. *poklon diju* - da zahvalim (prema tal. *render grazie*)

²⁵⁷ 2119. *viju* - vidim

2125

svitu zemaljskomu počne gorit okol.
Ako li daj dotol²⁵⁸ dokla zemlja ova
bude na karte sfolj²⁵⁹ slovinjska čtit slova.
Trudna toga plova²⁶⁰ ovdj jidra kala
plavca moja nova. Bogu budi hvala
Ki nebesa skova i svaka ostala.²⁶¹

Amen.

---

²⁵⁸ 2122. *ako li daj dotol* - ili barem dotle

²⁵⁹ 2123. *na karte sfolj* - na folju (listu) papira

²⁶⁰ 2124. *toga plova* - te plovidbe (putovanja)

²⁶¹ 2126. *svaka ostala* - sve ostalo

Ovdi svaršuju knjige Marka Marula Splićanina
svarhu istorije svete udovice Judite,
štampane u Bnecih po(m)njom i nastojan'jem
Petreta Srićića Splićanina.
Na svem Bogu hvala. Amen.

In Vinegia per Guilielmo da Fontaneto de Monteferrato ad instantia de maistro Marco
libraro al signo del libro. Nel anno del Signor(e) MDXXI, adi XIII agosto.
Linclito Antonio Grimano principe vivente.

RJEČNIK

a - a; ali

Abram - Abraham, praotac židovskoga naroda

Absalon - Abšalom, treći sin kralja Davida, pravi brat Tamarin

adoravati (tal. *adorare*) - obožavati, poštovati

ajer (lat. *aer*) - zrak

Akeloj - Ahelaj, riječni bog iz grč. mitologije koji se s Heraklom borio oko Dejanire (v. *Dijanira*)

ako - ako, ukoliko; kad; da; *prem ako* - premda

al, ali - ili

aliti - ili, odnosno

almuštvo (njem. *Almosen*) - milostinja

Amazona - Amazonka, mitska ratnica

Amon - 1. mlađi Lotov sin od kojega su potekli Amoniti (v. *Amorait*); 2. Amnon, sin Davida i Ahinoame koji je silovao polusestru Tamaru

Amorait - Amonit, Amonićanin, pripadnik semitskoga naroda nastanjen istočno od rijeke Jordana

Amorej - Amorejac, Amorićanin

angosa (tal. *angoscia*) - nevolja

an'jelski - anđelski, anđeoski

Antiok - Antioh, sirijski kralj

Antonij - Marko Antonije, jedan od rimskih trijumvira koji "obljubi Hleopatru, kraljicu od Aleksandrije"

Apamija - pokrajina u Perziji koju je osvojio Holoferne

Apolo - Apolon, starogrčki bog pjesništva i glazbe

Arceslav - Arkesilaj, Arkezilaj, grčki filozof iz Pitanije, upravitelj Akademije, skeptik (4-3. st. pr. Kr.)

Arfaksat - Arfaksad, kralj Medijaca

argutla - držalo od kormila

arvanja - hrvanje, bitka, boj, otpor

arovati - napadati, osvajati

arovati se - hrvati se, boriti se

arzati - hrzati

Asirijan - Asirac

Asuer - Ahasver, perzijski kralj, spominje se u Bibliji pod tim imenom (Kserkse I. ili Artaksekso II, oba u 5. st. pr. Kr.)

Atlanta - Atalanta, hrabra ratnica i brza trkačica iz grčke mitologije (v. *Kalidoni-ja, Meleager*)

azur - modri emajl

badanj - bačva

bah - goropadan čovjek; bahatost

bah - silovit, bahat

bahat (ž. r.) - topot

bahćati - bučiti, oriti se

bar (perz. *bar*, ž. r.) - vojska; mnoštvo, ljudstvo; *barom* - jatimice

Barak - hebrejski vojskovođa koji je zajedno s Deborom pobijedio Kanaance

barći - čuvati; svetkovati; *biti baržen* - biti svetkovan

barlog - brlog

barnjica - naušnica

barom - jatimice (v. *bar*)

barun - vojvoda

barz - brz, hitar

barzo - brzo, što prije; *barže* i *baržije* - brže; odmah

barž - možda

barže - v. *barzo*

baržen - v. *barći*

baržije - v. *barzo*

baša - vojvoda

bat - topuz, buzdovan

bedev - konj

bedro - bedro, bok; *bedar stranom* - bočnom stranom

bel - bijel

berihu - v. *brati*
berita (tal. *berretta*) - kapa
Bersaba - Bat-Šeba, žena Urijeva u koju se zaljubio David
besida - besjeda, riječ; govor; razgovor
besiditi - besjediti, govoriti
bičag, bičak (tur.) - nož
bičva - čarapa
bigati - bježati
bil - bijel; *bila učiniti* - zabijeliti
biližati - bilježiti
biran - biran, izabran; *boju biran* - vičan boju
bistar - brz, hitar, živ
bižati - bježati; *biti bižat obol* - bježati kao podboden; *činiti se bižati* - pobjeći
blag - bogat, sretan, dobrostojeći
blagovit - bogat, blažen
bleča - zdenac, čatrnja
blud - bludnost, sramota; *poganski blud* - poganstvo
bluditi, lutati, zastranjivati, varati se;
bluditi sobom - lutati sam
bljusti (prez. *bljudem*) - čuvati; stražariti; *bljusti zakon* - vršiti zakon
Bneci - Mleci, Venecija
bo - jer, budući da; *kada bo* - pošto
boboniti - zvučati (ispor. *bubnjiti*)
bodežan - bodljiv
bok (pl. *boci*) - bok; ono što je na boku; mjesto gdje se oružje pripasuje; oružje
bokara - bukara, vrč
borje - borovi
bot (tal. *botto*) - mah, udarac
brašno - hrana, jelo
bratja - braća
breč - glas (ispor. *brečati*)
brez - bez
brig - rub (jarka), okrajak, obod
brime - breme
brod - brod, lađa; gaz
broditi - voziti, prevoziti brodom
broj - skupina, društvo; obilje, blagostanje; vrijednost, visoka cijena, ugled
bud - ako, budući da
budi da - premda
buknuti - provaliti
bus - stručak

busati (tal. *bussare*) - lupati
bust (tal. *busto*) - trup, prsa

cafir - safir
carkva - crkva
Cedar - pokrajina u Siriji, Kedar
Celina - u Bibliji "terrae Cellon", najvjerojatnije zemlja oko rijeke Chalos (danas Quweiq) koja protječe kroz grad Alepo u Siriji
celovati - cjelivati
Cenej - u grč. mitologiji: 1. Enej, kralj Kalidona, otac Dejanirin i Meleagrov (v. *Dijanira, Meleager*); 2. Shoenej ili She-nej, arkadijski kralj, otac junakinje Atalante (v. *Atlanta*) koju je ostavio u šumi da umre jer je želio sina
Centaur - Kentaur
cić, cića - radi, zbog
cidina, voda što se cijedi, cjedina
cil - cio, cijel
cilicij (lat. *cilicium*) - vrećište, haljina ili pojas od hrapave tkanine, koji su isposnici nosili zbog pokore
Cilicija - pokrajina u Maloj Aziji
cilost - poštenje, neporočnost, čestitost
Cimbar - pripadnik germanskoga plemena
cina - cijena, vrijednost
cindra - citara, vrsta glazbala
ciniti - cijeniti
Cir - Kir Veliki, osnivač Perzijskog carstva (6. st. pr. Kr.)
ciriti se - ceriti se
cista - cesta
ckvara - mast, loj
ctakliti - cakliti se
cvitje - cvijeće

ča - što
čarljen - crven, rumen; *Čarljeno more* - Crveno more
čarljeniti - crvenjeti
čarn - crn
čarnokos - crnokos
čarp - crijep
čarvo - crv

čečati (prez. *čečem*) - čučati, čučnuti
čelo - prednja četa vojske
čemeran - gorak
česa - čega
četarsta - četiri stotine, četiristo
čtvarti - četvrti; *čtvartom* - četvrti put
činjen'je - djelo, čin
čirsan'je (prema tal. *cerussa*) - mazanje, šminka
čistinja - čistoća
član - čas, trenutak; *pod članom vrimena* - u teškom, presudnom času, u teško vrijeme
človik - čovjek
črida - krdo, stado, stoka
čripati - crpsti
čtiti (prez. *čtijem*) - čitati; štovati, poštovati
čtovati - štovati, poštovati
čtovati se - častiti se
čtuje, čtuju, čtući - v. *čtovati (se)*
čvarljak - čvorak

ća - ćaća, otac
ćud - ćud; ćudorednost, osjećaj
ćuhtati - lepršati

da - a, ali, nego; što, jer; dapače; *da prem* - premda
Dafna - Dafne, nimfa iz grčke mitologije, kći boga Peneja
Dalida - biblijska Dalila, žena koja je Samsonu odrezala kosu i tako mu oduzela snagu
Danaja - majka Zeusova sina Perzeja iz grčke mitologije
dar(h)ćati - drhtati
darijati - darivati
daržati - držati; smatrati; *daržati libar za sinjao* - imati knjigu kao znak
daržav, daržava - država, kraj, zemlja
dažjiti - kišiti, padati s neba (mana)
Delbora - Debora, proročica iz Efraima koja je zajedno s vojskovođom Barakom potukla Kanaance
der, deri - čak; *der do* - sve do
desetkrat - deset puta

desperan (tal. *disperato*) - očajan, potišten
di - v. *diti*
Diana - Dijana, starorimska božica lova (grč. Artemida)
dičen'je - dika
Dijanira - Dejanira, u grč. mitologiji kći kralja Eneja oko koje su se borili Heraklo i riječni bog Aheloi, nakon čega je postala treća Heraklova žena i kasnije nehotice izazvala Heraklovu smrt
diju - v. *diti*
dil - dio
diliti se - rasti se
dilo - djelo
dilj i dilja - zbog, radi
dimati (prez. *dimam*) - puhati, hujati
Dina - Jakovljeva kćer koju je oteo Sike, Šekem
ditca - djeca
ditčica - dječica
dipli - diple
diti (prez. *dim* ili *diju*) - reći; *di* - reci
divica - djevica, djevojka
divički - djevojački, djevičanski
dižd - dažd, kiša
djački - latinski, đачki
djaval - đavao
dmeći - v. *duti*
do: do istine - zaista; *do parve* - otprve, odmah
dobiti (prez. *dobudem*) - pobijediti, savladati, dobiti
dobitje - pobjeda
dobivati - dobivati; pobjeđivati
dobrina - dobrota
dobročasiti - pozdraviti
dobrosričan - sretan
dobrovoljan - dobre volje, oraspoložen
dobude - v. *dobiti*
dojti - doći
dokla, dokol - dokle, dok
dol, dola - dolje
dom - gospodin, don, dum (kaže se svećeniku, od lat. *dominus*)
domom - kući
dopriti (s akuzativom) - doprijeti do, dohvatiti
dosabrati se - sabrati, skupiti

dosti - dosta
dostojati - udostojati se, izvolijevati, za-
 služiti, postići; *dostojati se* - izvoljeti;
 udostojati se
dostojno je - pristoji se, dolikuje
došad - v. *dojti*
došasan - budući
Dotaim - Dotain, grad u Palestini
doteći - dotrčati, dostići; steći, zadobiti
dotla - do tada, dotle
dotol, dotoli - dotle
dovolje - dovoljno, dosta
drivoje - drvlje
drom, drum - put, javna cesta
drugoč - drugi put
družba - mnoštvo; društvo
dugovati - prometati se, raditi (ispor.
 slov. *dolgovati*)
duti - puhati, nadimati se; *dmeći* - duva-
 jući, pušuci
dvadesetkrat - dvadeset puta
dvanadest - dvanaest
dvakrat - dvaput
dvanjke - dvostruka torba, bisage
dvići (se) - dići (se), podignuti (se)
dvignuti - dignuti
dvizati - dizati
dvor - dvor, kuća; dvorjani; puk; tabor;
 kraj; *na dvor* - izvana, vani
dvoran - udvoran, uglađen
dvorno - udvorno, ljubazno
dvoriti (s akuzativom) - udvoravati se
 komu

Egbatan - glavni grad južne Medije
egipski - egipatski
Eliakim - Joakim, židovski veliki sveće-
 nik
Emor - Hamor, poglavica grada Salema
Esau - Ezav, Izakov sin koji je prodao
 bratu Jakovu prvorodstvo za zdjelu leće
Esdrolom - Ezdrelon, ravnica između
 Galileje i Samarije
Etej - kralj Etejaca
Evej - kralj Evejaca

faćel (mađ. *fátyol*) - povoj, koprena
fariz (grč. i tur. *fares*) - konj, parip
Ferezej - kralj Perizana
filistanski - filistejski
fin (tal. *fine*) - konac, kraj
fortuna (tal. *fortuna*) - oluja; sreća
friz (tal. *freggio*) - ures, nakit

Gaba - Geba, grad u sjevernoj Judeji
gale - galeb
ganuti (se) - ganuti (se); pokrenuti (se)
garbin i garbun (tal. *gherbino*, arap. *garbi*)
 - grbin, jugozapadni vjetar
gardina - zloća; oholost; zavist
gardinja - gadost, opačina
garditi - prezrijeti, prezirati
gardoba - grdoba
gardost - zloća
garlo - grlo; vrat; *cića garla* - zbog prož-
 drljivosti; *dati se garlu* - odati se piću
garst - gnušanje
gavun - sobica ili ograđeni prostor na
 krmi broda, iz koje se upravlja
gdi, gdje; ako; kada; *der gdi* - nadomak
gluman - šaljiv, veseo, objestan
gnjiv - gnjev
goba - grbava
god - 1. god, volja; *dati god* - popustiti; 2.
 čas, rok
gode - god, *kada gode* - uvijek
godi, godir - god, *godi biti* - drago biti
Gog - mitski kralj u zemlji Magoga
godišće - godište, godina
gojtan - gajtan, traka
gori, goru - gore; *stati gori* - ustati
gost - tuđin, stranac (pored uobičajenog
 značenja)
gradni - gradski
grajanin - građanin
greb - grob
gresti (prez. *grem*) - ići; *greduci* ili *grede* -
 idući; *grediše* - iđaše; *gredihi* - iđahu;
gresti van - izaći, izlaziti; *gresti uzgor* -
 uspinjati se
gromiti - grmjati
gromor - buka
grop (tal. *groppo*) - uzao, čvor

grubo - tvrdo, grubo
gusa - gusarenje, grabež, pljačka
gusterna (tal.) - bunar, čatrnja, gustirna
gvača - podvoljak
gvozd - okov, željezo

haj - briga, mar; *biti haj* - hajati, brinuti se, skrbiti se
hajati - hajati, brinuti, mariti; potruditi se; *hajati koga* - hajati za koga
har - hvala, zahvalnost; *biti har* - biti zahvalan
harkati - frkati
harl - brz, hitar
harlo - brzo, hitro
hart - hrt (pas)
harvacki - hrvatski
haz - trbuh
hći - kći
Hela - Elij, Helij, veliki svećenik čiji sinovi "umicahu" meso s posvetilišta
Helena - Židovka koju je uzeo za ženu perzijski kralj Asuer (v.), Ahasver
herceg (njem. *Herzog*) - vojvoda
hin, hina - prijevara, varka
hiniti - varati, lažno prikazivati, lagati;
hiniti kim - varati koga
hip - čas, trenutak
Hipolita - mitska vladarica ratnica Amazonki
historija - priča, pripovijest
hit - hitac, udarac
hitar - lukav, dosjetljiv, vješt, umješan;
hitro dilo - lukavstvo
hitati (se) - hvatati (se); *hitati se rukom* - mahnuti rukom
hititi - hitjeti, žuriti
hitrost - lukavost; vještina, umijeće
hizati - ritati se
hiznuti se - ritnuti se, skočiti
hiža - kuća
hjerički - jerihonski
Hjerik, Hjeriko - Jerihon, grad u dolini rijeke Jordana
hladišće - zaklonište
hlano - blago; *hlanje* - blaže, manje, lakše

hlapstvo - ropstvo
hlepti - hlepjeti, žudjeti
hlib - hljeb
hliditi - puhati
hlop - klopot, buka; *hlopom* - bukom, bučno
hod - hod; smjer
hoditi - ići, hodati; *hojaše* - hodaše
holocausta - žrtve paljenice (Marulić ih prevodi sa "saužgi")
hor - zbor, kor
hora (grč.) - zemlja, kraj, narod
horugva - zastava
hot - htijenje, pohota
hoteć - v. *hotiti*
hotin'je - pohota
hotiti i *htiti* - htjeti; željeti; *biti hoteć* - biti željan; *ne htij* - nemoj
hronuti - hropnuti, zahroptati
hručati - groktati
hud - opak, zao
hudin'ja - opačina, strast
hudoba - opačina, porok
huhtati (prez. *huhćem*) - hujati, šumiti
humiljen - ponizan, skroman, skrušen
humiljen'je - skrušenost, poniznost
humiljeno - ponizno, skrušeno
humiljenstvo - skrušenost, poniznost
hust - gomila, hrpa, mnoštvo, rulja
hvaljen'je - hvala, pohvala
hvoja - grana

Idumija - Edom, Idumeja, pokrajina i kraljevstvo u današnjem južnom Jordanu
imiti, imati - imati, trebati; *imij* - imaj;
imil - imao; *imati mejaš* - graničiti; *imati pomnju* - brinuti se, paziti; *imiti mar* - brinuti se, štovati; *imiti udovičtva misto* - postati udovica; *imiti var* - brinuti se, pobrinuti se
inamo - drugamo, drugdje
inuda - druguda
Isak - Izak
Isakar - Jisakar, Simenov brat
iskasiti - izići (kasajući), kasom izaći
iskusiti - iskušati

ismaelski - izmaelski (Ismael je sin Abrahamov koji je imao 12 sinova)

isop - isop, kropilo, biljka miloduh (lat. *hyssopus*)

Israil - Izrael

isteći - isteći, proteći, proći; izaći

istekši - v. *isteći*

istin - istinit

istorija - priča, pripovijest

iti - ići, otići, poći

izam (gen. *izma*) - izuzetak

izdati - izdahnuti

izdvignuti - podignuti

izeti (prez. *izmem*) - izvaditi, izlučiti

izide, izidoše - v. *iziti*

iziti - izaći

izlinjati - nestati, uginuti

izma - v. *izam*

iznevarke - iznenada

izneviren'je - nevjera, nevjernost

izšad - izašavši (v. *iziti*)

izviditi (prez. *izuvim*) - izvidjeti, istražiti, upoznati

izvarsni - izvršni, najveći

izvarsno - izvršno, osobito

izvaršiti - izvršiti

izvijati - izricati, izlagati

izvit - izgovor, poštuda

izvitati se - izgovarati se, izmicati

izviti - iznijeti

izviti se - izvući se

ja - v. *jati*

Jabin - hazorski kralj čiju su vojsku pobijedili Delbora i Barak

Jahela - Jaela, Heberova žena koja je ubila Siseru

jal - v. *jati*

jaše - v. *jati*

jati - uzeti; početi; osvojiti, poraziti *ja*,

jaše - uze, uzeše; *jal* - uzeo; *jati vas svit* - zavladatai cijelim svijetom

javor - lovor

jazik - jezik

Jebusej - kralj Jebuseja, Jebusejaca, plemena koje je živjelo u Jeruzalemu prije Židova

jeda - zar, da li

jedino - zajedno, ujedno

jelje - jela

jej - njoj

jelin - jelen

jere, jerbo, jerebo - jer

Jerosolim, Jerusolim - Jeruzalem

ji, jide - v. *jisti*

jidovati - jediti se, bjesnjeti

jidro - jedro

jiduje - v. *jidovati*

jime - ime

jimiti - imati

jisti - jesti; *ji* - jede

jistva, jistvo - jelo

jistvina - jelo

jizditi - jezditi, jahati

Joakin - Joakim, Suzanin muž

Josue - Jošua

Jovetov - Jupiterov

jur, jure - već, više

jutri - ujutro; *jutri dan* - sutradan

ka - koja

Kabr - Habris, betulijski svećenik

kako, kakano - kao, kao što, kako, poput

kakovno - kako

kalati (tal. *calare*) - spustiti

Kalidonija - kraj u Grčkoj oko grada Kalidona u Etoliji, iz mita o Atalanti (v.),

Meleagru (v.) i Kalidonskom vepru

Kam - Ham, jedan od tri Noina sina kojega je otac prokleo

kami - kamen

kamik - kamen (dragi)

kamil'ja - deva

kanadejski - kanaanski

Kananeja - Kanaan, Palestina

kandalir (tal. *candeliere*) - svijećnjak

kantan'je (tal. *cantare*) - pjevanje

kantika - kantik, pjesma

kapina - kapa

kar - prijekor, svađa

Karah - Haran, grad u kojemu je boravio Abraham

karan'je - karanje, prijekor

karati - koriti, prekoravati

Karm - Harmis, betulijski svećenik
Karmel - brežuljak u Palestini između Galileje i Samarije
Karon - Haron, brodar iz starogrčke mitologije koji prevozi duše preko rijeke Stiks u podzemni svijet
karpa - krpa
karta - papir
kartiti - mučiti
karv - krv
karvav - krvav
karvavac - krvnik, ubojica
karzan, karzno - krzno
kastil - kaštel, kula
kazati se - pokazati se, javiti se
kerubin (hebr.) - anđeo višeg reda
ki - koji, tko
kičma - kosa
kih, kim, kima, kimi - v. *ki*
kino - koji
kip - tijelo, struk
kitara - citara, glazbalo
klaći - kleći, kleknuti
klade - v. *klasti*
klasti (prez. *kladem*) - staviti
klesura - klisura
Klit - vojskovođa koji je ubio Aleksandra
klonuti - pokloniti, poklanjati
ključiti - svijati, ponizivati
kljukati - kljukati, trpati, stavljati
knjiga - knjiga; pismo
ko - koje
kobilica - skakavac
koj - koji
koki - kolik, kakav
koko - koliko; kako
kokogod - nekako
koli, koliko, kako; ne bi koli - ne bi nikoga
kolino - koljeno; pokoljenje, naraštaj
koliti - smjerati, željeti
kolo - kola, voz
komno - kojemu no
komora - soba, spavaća soba
kon - kod, kraj
konfin (tal. *confine*) - međa
kontuš (mađ. *köntös*) - odijelo

konjik - konjanik
konjuh - konjušar, konjušnik
kopje - koplje
kopniti - topiti se, trunuti
koporati - lupati, koprcati se
korablja - lađa
korugva - zastava
kosor - kosir
kraj - kraj, zemlja; kopno
krasost - krasota
kreljut - krilo
kripak - krepak, snažan, jak
kripiti - krijepiti, snažiti
kripost - krepost vrlina; snaga
kris - vrućina
Krisip - Hrizip, grčki filozof stoik (3. st. pr. Kr.)
krivina - krivica
kropiti - škropiti
krovišće - prostirač
krug - krug; šator
krupa - tuča, grad
ku - koju
kučiti - lupati
kuhač - kuhar
kundir - vrč

l' - v. li

Lacedemones - Lakedemonjanin, Lakonac, Spartanac
Lacid - Lakid iz Kirene, grčki filozof, voditelj atenske Akademije (3. st. pr. Kr.)
lačan - gladan
Lafiti - Lapiti, mitski narod iz grčke Tesalije koji je pobijedio i uništio Kentaure (Kentauromahija)
lagak - lak, lagan; *laglji* - lakši
lahko - lako; *laglje* - lakše
lahkost - lakoća
landati - rezati, dijeliti
laptati - dahtati
last - udobnost, pokoj
lašćati se - laštiti se
leutaš - koji svira u leut, lutnju
li, l' - ili; a, pak, ali; zaista, samo
Libam - Libanon (planina)
libar, libro (tal. libro) - knjiga; poglavlje

lik - lijek
linjati - gubiti se, nestajati
lip - lijep; *liplji* - ljepši
lipost - ljepota
list - list, pismo
listo - samo
liše - osim toga
liti - ljeti
lito - ljeto, godina; *misec šesti lit trih* - tri i pol godine
livati - lijevati
livi - lijevi
lopar - lopar, tanjur
ložište - ložnica, ležaj, šator
ložnica - ložnica, postelja
luc, svjetlo
lug - 1. šuma; 2. pepeo
luji - luđi
lužen - posut pepelom

ljubeznivo - s ljubavlju, ljubazno
ljubica, ljubav
ljubva - ljubav
ljubven, ljubavni
ljut (ž. r.) - stijena, litica

ma - 1. (prilog) ali, ama; 2. (imenica) mati, majka; 3. (zamj.) moja
Maaka - jedna od žena kralja Davida
Madijanin - Madijanac, Madijac, pripadnik nomadskoga plemena koje je živjelo u pustinji između Palestine i Crvenoga mora
maglina - magla
mahom - odjednom
Mambra - potok i kotlina gdje je bilo židovsko svetište
man - mana, hrana s neba
Manases - Manaše, Juditin muž
manj - malo
mar - briga; *imiti mar* (s instrumentalom) - brinuti se, štovati ("imiti pomnju", Marulić)
marčiti - mračiti, tamnjeti, mrknuti
mariti se - mariti, brinuti se
markarija - trgovina
marmnjati - mrmljati, žamoriti; žuboriti

marmor - žamor
mart - mrtav
martav - mrtav
marviti - mrviti
marzal - mrzao, hladan
marzan - hladan, smrznut
marziti - mrziti
mast - mast, pomast; boja
mašćen - obojen
me - moje
meč - mač
Med - Medijac, Međanin, pripadnik naroda koji je živio u Mediji, moćnom carstvu u današnjem Iranu i susjednim zemljama (8-6. st. pr. Kr.)
Medusa - Meduza, žena sa zmijskom kosom iz grčke mitologije
medvid - medvjed; *morski medvid* - morska medvjedica
meja - međa, granica
mejaš - međaš, granica; *imati mejaš* - graničiti
mejašiti - graničiti
mejašnik - međašnik, susjed
meju - među
melo - prud, pličina
Meleager - Meleagar, u grčkoj sin kalidonskog kralja Eneja i Dejanirin brat (v. *Dijanira*); ubio je kalidonskog vepra koji je terorizirao taj kraj i potom čast prepustio Atalanti koja je vepra prva ranila (v. *Kalidonija, Atlanta*)
Melot - vjerojatno grad Melitine u Kapadokiji (bibl. *Melothi*)
Merar - Merarije, Juditin otac, potomak Simeonov
Merkurije - starorimski bog trgovine i glasnik bogova Merkur (grč. Hermes)
mesopotamejski - mezopotamijski
metati (se) - srtati, bacati se
meu - među, između
migati - sijevati
militi (s akuzativom) - ljubiti, milovati
mimohoditi - protjecati, prolaziti
minovati (prez. *minujem*) - zalaziti
mir (lat. *murus*) - zid
mira - mjera; *u svu miru* - sasvim
miran - smiren

mistiti - postavljati, smještati
miščić - mješćić
mitar (od lat. *mutare*) - koji se mitari, mije-
 njenja perje
mlaji - mlađi
mlohavstvo - slabost, nemoć
mni - meni
mnuti (prez. *mnim* ili *mnju*) - misliti;
mnuti se - smatrati se; *mneći* - misleći;
mnjaše, mnjahu - mišljaše, mišljahu;
mnil - mislio
mnozi - mnogi
množ (ž. r.) - mnoštvo
množan - mnogobrojan
množtvo - mnoštvo, gomila
Moab - stariji sin Lotov od koga su po-
 tekli Moabiti
Moabit - Moabac, pripadnik naroda koji
 je živio u Moabu, zemlji u današnjem
 Jordanu uz istočnu obalu Mrtvog mora
močira (lat. *maceria*) - kamena oграда
mog - moćan, moguć, sposoban; *mozim* -
 moćnima, mogućnicima
moguć - moćan, snažan, jak
Mojses - Mojsije
moljen'je - molitva
molju - molim
morem, moreš, more itd. - mogu, možeš,
 može
most - most; skela
mozim - v. *mog*
možan - moguć, podoban
možati - dati moć, krijeviti
mriti - umirati
mriža - mreža
mruč - umiruć
mu - moju
mučati - šutjeti
muče - šutke, tiho
mut - mutljag, talog; mokraća; gad
mužata - udata

*Nabukdonosor, Nabukodonosor, Nabu-
 kodonozor* - kralj Asiraca i Babilonaca
 koji je osvojio Siriju i Palestinu (630.-561.
 pr. Kr.)
načina - postupanje, način

nadaleč - izdaleka
nadati - pridati, dodati; pojačati
nadhajati - nadilaziti, nadmašivati, na-
 dvisivati
nadhoditi - nadilaziti, nadmašiti, nadvi-
 siti
nadijati se (s genitivom) - nadati se
naditi - nadjeti, obložiti; okititi
nadvesti - nadviti se, nastati
nadvrići - nadovrći, nadometnuti
naglo - brzo
naglost - naglost, žurba; *u naglost* - hit-
 no, žurno
nahajati se - nalaziti se
nahoj - nahod, nalaz; *nahoj biti* - naći se
naizmin - naizmjenice
najbarže - odmah
najisti - najesti
najlipli, najlipši - najljepši
najpri - najprije, isprva
najti (prez. *najdem*) - naći
naju - nas (ostatak duala)
najveće - najviše, iznad svega
najvećma - najviše
nakar - instrument sastavljen od dvije
 metalne ploče kojima se udara (tal. *nacc-
 hera*, perzijski *nakara*)
nakaraš - koji tuče u nakar (v.)
nakladati - nadodati, nadometnuti, to-
 variti
nalog, naloga - množina, navala; teret
naminati - namjenjivati, snovati, smišlja-
 ti
naminiti - namijeniti
namiriti se - namjeriti se
namiščati se - namjestiti se
namurati se (tal. *innamorarsi*) - zaljubiti
 se
napan - napevši
napirati - navaljivati, pritiskivati, udara-
 ti
napitati - nahraniti
napokomji - zadnji, posljednji
napraviti - upraviti, udesiti, prilagoditi
naprid, naprida, napridu - naprijed
napriti - nastojati, prionuti; navaliti
napustiti na (s akuzativom) - navaliti
narediti (s akuz.) - postaviti

naskočiti - zaskočiti, napasti, nasrnuti
naslidovati - nasljedovati, slijediti, oponašati
nastarti - nastrti
nastor - prostirač
nastrikati - naslikati
nastup - navala
nastupiti - nastupiti, nadići, navaliti; navršiti
natrusiti - posuti
naučan - vičan, naviknut
naučen - učen
navezati - privezati
navrat - natrag
navratiti se - vratiti se, povratiti se
nazadi - natrag
nebog - jadan, bijedan
nebor - jadnik, bijednik
nebotvor - stvoritelj
nedaleče - nedaleko
nehaj - nemar; *nehaj biti* (s genit.) - ne brinuti se
nejili (post) - posvemašni (post)
nemoć - bolest, slabost
nemoćan - bolestan
nemog - ubog, nejak
nenadin - nenadan
nepodob (ž. r.) - što se ne pristoji, sramota
nepodobstvo - zloća; nepristojnost
ner, nere - nego
nesmeran, nesmiran - velik, neizmjeran; ohol
nestaniti - nestajati
nesti (prez. *nesem*) - nositi
neugasljit - neugasiv
nevidom - netragom; *svijati nevidom* - nestajati bez traga
ni - nije
nica, nice, nici - ničice
nici - neki
nič - nešto
ničati - naginjati se
ničće - ništa
nigda - nekada, negda, jednom
nigdar, nigdare - nikada
nigdir - nigdje
niki - neki; netko; nitko

nikoko - nekoliko, malo, nekako
Ninive - Niniva, glavni grad asirskog carstva
nišati - njihati, nositi, dizati
ništar, ništare - ništa; *ništar manje* - ipak
ništo - nimalo
nitkor, nitkore - nitko
nizoko - nisko
nižiti - ponižavati
nižnji - donji, podzemni
Noe - Noa
nohat - nokat
nozdarvi - nozdrve

nje - njihov
njeje - nje
njeji - njezin

obaliti - oboriti, srušiti
obaritelj - branič, zaštitnik
obarovati - očuvati, izbaviti
obarv - obrva
obazriti - vidjeti, spaziti
obed - objed, ručak
obeseliti se - razveseliti se
obeseti - objesiti
obeza - obveza
obezati - obvezati
obhoditi - ophoditi, obilaziti; *moliti ob-
 hoj* - moliti ophodeći
obilo - obilno
obilstvo - obilnost
obimiti - opkoliti
obistraniti - opkoliti
obitan'je - obećanje
obitati - obećati; *obituć* - obećavši
obitel, obitil - obitelj
obiti - običi; *obide* - obide
objednom - odjednom, naglo
objistan - objestan
objisti se - objesti se; prejesti se
objizditi - objezditi, objahati
obkićen - okićen
obkladati - upotrebljavati
obladatai - obvladatai, vladati
oblast - vlast, vladanje; *van oblasti* - iz-

van vlasti; izvan kuće
oblog - ledina
oblomiti - slomiti, skršiti
obljubiti - zavoljeti, poželjeti
obnaditi - optočiti, obnoviti, poljepšati, prevući; *obnajena* - prevučena kovinom
obojmeknuti - zajaukati
obol - v. *obosti*
oboriti - oboriti se, pasti
obosti - ubosti; *biti bižat obol* - bježati kao podboden
obрати - odabrati, izabrati
obratiti - okrenuti, krenuti, poći; pretvoriti, promijeniti; *obratiti pleće* - okrenuti leđa, pobjeći; *obratiti pod mač* - posjeći
obratiti se - obratiti se, uputiti se; pretvoriti se
obrizovan'je - obrezanje
obrizovati se - obrezati se
obrov - opkop
obsesti - opsjesti, opkoliti, okružiti
obslužiti - održati, izvršiti; *obslužiti zakon* - držati se zakona
obstupiti - okružiti, opkoliti
obudoviti - obudovjeti, postati udovicom
obujati - obuzeti, opkoliti, osvojiti
obvarći - običi; *obvarći zlim* - okriviti, optužiti
ockvarniti - oskvrnuti, okaljati; *ockvarniti se* - oskvrnuti se
očišćati - čistiti
odar - postelja
odarti - oplijeniti, poplijeniti
odarvati se - othrvati se, oduprijeti se
odbignuti - pobjeći
odbor - četa, grupa
odhoditi - odlaziti
odidoše - odoše
odilo - odjeća, ruho
oditi - 1. otići; 2. odjenuti; *odiše* - odjenuše
odivati - odijevati
odkladati - izuzimati, ne spominjati
odklati - otklati, odsjeći, odrezati
odkol - otkako
odlog - olakšanje, umanjenje
odnesti - odnijeti, ukloniti, odstraniti

odneti (prez. *odnamem* i *odnemem*) - uzeti, oduzeti; odbaciti, odstraniti; *odnami*, *odnemi* - odnesi; *odnam* - odnesavši, skinuvši
odnimiti - oduzeti, smetnuti
odniti - odnijeti
odpartiti - otvoriti
odpivati - otpjevati, odjekivati
odpustiti - pustiti, ostaviti
odrenuti - odagnati
odrinuti - odrinuti, odbaciti
odriti - oplijeniti, opljačkati
odriti se - othrvati se, oduprijeti se
odsisti - ostaviti
odsivati - odsijevati; *odsivati suncu* - sjati kao sunce
odstojati - pružati se napolje, odvojeno stajati
odsuditi - presuditi, odlučiti
odteći - uteći, zaći
odvarći - odvrći, odbaciti, odstraniti
odvarći se - odvrći se, odreći se
odvrći - odvrći, smetnuti
odzdol, *ozdola* - odozdo
odzgor, *odzgore*, *odzgori* - odozgo
ogar (mađ. *agár*) - lovački pas
ogarditi - nagrđiti
ohoditi - pustiti, ostaviti
oholast - oholost
ohol'je - oholost
ojde - v. *ojti*
ojme - uzvik: ajme, joj, jao
ojti (prez. *ojdem*) - otići, ostaviti
oko, *okol* - krug, tabor; *zemlje okol* - zemaljski krug
okol, *okoli* - okolo
okolom - naokolo, okolišajući
Oktavijan - Oktavijan August, prvi rimski car
olahčati - olakšati
Oloferne, *Olofernes* - Holoferno
Olofernji - Holofernov
on, *oni* - onaj, taj; *on čas* - onaj čas
onaje - ona ista
ondaj - onda
ondeje - ondje
ondi - ondje
onogaj - onoga

općen - opći, javni
općiti - običavati
operan - pernat, krilat; hitar kao strijela
opeti - odapeti, odletjeti
opijavac - pijanac
opitje - opijanje, pijanstvo
opje - opije
oplesti - ograditi, zagraditi
oplot - ograda, utvrda
opor - otpor
oporicati (s dativom) - prigovarati, predbacivati
opraviti - spraviti, pripremiti; *opraviti se* - obući se
oprovda - zatočnik, naoružani pratilac
opteći - osvojiti, opkoliti
opticati - oprčavati
oriti (se) - rušiti, razarati; *oriti se*, *ječiti*
oružan - naoružan
oružavati se - naoružavati se
osiditi - osijediti
osin - sjena, hlad
osje (s. r.) - osje, bodljike od klasja
oskupsti - očupati, iščupati
oslabiti se - malaksati, obnemoćati
oslihovati - oslušivati
osnova - niti navučene na tkalački stan kao podloga pri tkanju
osoba - napose
ostan - kolac, šiljak, ostruga
ostaniti - ostati
ostar - oštar
ostinuti - ohladnjeti; *ostati ostinut* - ohladnjeti se, umrijeti, poginuti
ostrina - gruba tkanina, kostrijet
ostriti - oštriti
ostrog - ostruga; *dati ostrog* - podbosti
ošva - trak, vrpca
otačastvo - očinstvo (izraz poštovanja)
otčev - očev
oteti - osloboditi, izbaviti
otiti - otići
oto - eto
otuj - otud
ov, ovi - ovaj, taj
ovo - evo
Ozija - knez grada Betulije
ozirati se - obazirati se, osvrtnati se

ozoja - veoma, mnogo, odviše
ožimati - cijediti

pahati - drmati, vijoriti, mahati
pahljav - pahuljast
pak, paka - pa, onda, zatim, pak
pakal - pakao
pakost - zapreka, smetnja
Palas - Palada, grčka božica mudrosti Atena
pancir - oklop
Pantasileja - Pantasileja, jedna od vladarica Amazonki
papran - papar
parćija - prćija
parga - prga, jelo od pržena žita
parmancir (lat. *primicerius*) - prmancir, kanonik prvopojac
parsa - prsa
parst - prst
partiti - prtiti, tovariti, mučiti
parvi - prvi; prvašnji; *do parve* - otprve, odmah; *u parvo stan'je* - u prijašnje stanje
parvo - prvo, najprije; *parvo toga* - prije toga
parvorojen'je - prvorođenje, prvorodstvo
parzan - okaljani, zamazani
pat (tal. *patto*) - uvjet, razlog
pav - paun
peča (tal. *pezza*) - krpa, rubac
pečal - tuga, žalost, nevolja
pečalan - tužan
peljati - voditi, goniti
Penej - grčki bog, otac nimfe Dafne
periti - ciljati, smjerati
Persej - Perzej
Persija - Perzija, Iran
peti - pjevati
pića - hrana
pifar (tal. *piffero*) - starinska svirala, preteča oboe; svirač u tu sviralu
pina (lat. *poena*) - muka
Pir - epirski kralj ("Pirova pobjeda")
piran - svadben
pirilit (tur.) - utkana šara

pisan (ž. r.) - pjesma
pisan - šaren
pisati - pisati; šarati, slikati
piš - pješak
piš, piši (pril.) - pješice
pitati - 1. pitati, tražiti, moliti; 2. hraniti, toviti
pitje - 1. pjevanje, pjesma; 2. pjenje
pitomo - ljubazno
pitomščina - pitomost, plemenitost, ljubaznost
plačan - tužan
plaho - plaho; brzo
plakati - 1. plakati; oplakivati; 2. močiti, kvasiti
plami - plamen, vatra
plasa - pločica, toka
plav - splav, lađa, barka
plavati - plivati
plavca - lađica
plesati - gaziti
plin - plijen
plita - plašt
plod - potomstvo, mladunčad
ploditi se - rasplodivati se; *plojahu se* - imahu mlade, potomstvo
plov - plovidba
pobožje - pobožnost
pocviliti - procviljeti
počati - početi
počinjati - počinuti
počitan'je - pričanje, kazivanje; hvala, uzveličavanje
počitati - nabrajati, kazivati; hvaliti, častiti
počkati - počekati
počten - pošten
počten'je - čast; poštovanje
počteno - časno, pošteno
počtiti - poštovati; počastiti
počtovan - poštovan
počtovati - poštovati, štovati; ugostiti
počtovati se - častiti se, gostiti se
počuditi se - začuditi se
počaše se - v. *potiti se*
podarti - trgnuti
podaržati - pridržavati
podbiti - podložiti, pokoriti, oteti; *podbi-*

ti pod jaram - staviti u jaram, podjarmiti
podijati - podati
podivati - pomaljati, podizati
podkladati - pokoriti
podobati se - dolikovati, pristojiti se
podriti - izvaditi, izvući
podsesti - podsjesti, opkoliti
podstupiti (s akuzativom) - podsjesti (grad), navaliti na
podticati - poticati
podujati - podviti
podvići - podići; *podvići rat* - povesti rat
podvignuti - podignuti
podžimati - stiskati
poet, poeta - pjesnik
poganja - poganština, nečistoća, gadost
pogarditi - pogrditi, prezreti, ukoriti
pogarjivati - pogrdivati, prezirati
pogarnuti - pokoriti
pogiba - pogibelj
pogibil (ž. r. i m. r.) - pogibelj, propast
poglavica - poglavar
poglaviti - glavni
pogruziti - potopiti
pohajati - pohađati, pohoditi
pohit - zanos, požuda
pohitati - uhvatiti, posezati
pohititi - posegnuti, zgrabiti
pohvatan - željan, pohlepan, grabežljiv
pohvatiti - uhvatiti, uzeti
poja - pjevanje
pojati - 1. pjevati; 2. uzeti; uhvatiti, povesti; *pojati muža* - udati se
pojimati (dušu) - hvatati (dah);
pojimati se - upirati se, dizati se, propinjati se
pojti (prez. *pojdem*) - poći
pokarati - pokarati, opomenuti
pokladati se - hraniti se, častiti se
poklon - štovanje, čast, povlastica
poko, pokol - pošto
pokriliti - pokriti
pokripiti - okrijepiti, ojačati; osokoliti
pokrovac - pokrivač
pokusiti - pokušati, okusiti
pola - polovica; *na poli* - napola
polača - palača
polag - pored, pokraj, blizu, uz

polahčati - polakšati
polecati - staviti zamku; poplašiti, zaplašiti, zastrašiti
poli - uz, pokraj
Polidektes - mitski kralj grčkog otoka Serifa koji se okamenio kad mu je Perzej pokazao Meduzu
Polidor - sin Hekube i Prijama iz priče o Trojanskom ratu kojega je ubio Polinestor
Polinestor - Polimestor, kralj Trakije kojemu su Hekuba i Prijam povjerali sina Polidora na čuvanje za vrijeme Trojanskog rata s velikim blagom; on je Polidora ubio a blago zadržao
poljubljen'je - ljubav
pomarčati - pomrčati
pomarmnjan'je - mrmljanje, naricanje
pomčati - odnijeti, odvući
pomenak - spomen; *činiti pomenak* - spominjati, podsjećati
pomenuti - spomenuti, kazati, izreći
pomenuti se - spomenuti se
pominati - spominjati
pomnja - briga, skrb; *imati pomnju* - brinuti se, paziti
pomore (od *pomoći*) - pomogne
pomučati - pošutjeti
ponasmihnuti se - nasmiješiti se
ponesti - prinesti, iznesti
poni - dakle; potom; jer
ponirati - posrtati, padati
ponižan'je - poniženje
ponižen'je - pokora, poniznost
poniževati se - ponizivati se
popa (tal. *poppa*) - krma
popasti - posuti (prahom)
popeljati - povesti, dognati
poplitak - pletenica
poposlišati - malo poslušati
popovstvo - svećenički položaj
poprug - potprug, kolan
popustiti - popustiti, spustiti; zapustiti, ostaviti
porat (tal. *porto*) - luka
pored, poreda - naporedo; *biti poreda* - biti jednak
poresati - porastati

porob - pljačkanje
porubiti (tal. *rubare*) - oteti, opljačkati
posada - nasad
posal - poslanik
posarčati - progutati, ugrabiti
posarnuti - posrnuti
posazeti - sažeti, stisnuti
poseg - posegnuće, osvojenje
poses - posjed, imanje; *na poses* - na imanju
posesti - zaposjesti
posići - posjeći
poskisti (prez. *poskitem*) - pružiti, predati
poskitati (prez. *poskitam*) - pružati, poklanjati; *rič poskitati* - kazivati
posli - poslije
pospiš - hitnja; *na pospiš* - žurno, hitno
postati - 1. postati, nastati; 2. postajati, kratko vrijeme stati
postilja - postelja, ležaj
postupiti - stati, uspraviti se; pristupiti;
naprid(a) postupiti - krenuti
posuditi - udijeliti, dati
posvetilišće - žrtva; *činiti posvetilišća* - prinostiti žrtve
pošadši - pošavši (v. *pojti*)
potarčati - pronijeti se
potarči - potegnuti, isukati, izvući
potarpiti - popostajati, počekati, zastati
potarti - satrti, zatrti; razbiti, razoriti
poterti - zatrti, uništiti
potez - pokret, žurba
poticati - trčati, juriti
potočiti (se) - poteći; *potočiti riči* - reći, progovoriti
potiti se - znojiti se
potomtoga - potom, zatim, poslije toga
potoparati - prosukati, protisnuti, prosvrdlati
potriba - nevolja; potreba, prilika
potribovati - potrebovati, biti potreban
potrusiti - posuti, potruniti
potrti - zatrti, satrti
potsesti - podsjesti, opkoliti
pouspregnuti - malo uspregnuti, zategnuti
pouzdvignuti - podjariti, potaknuti

povarnuti se - vratiti se
povarsti - vezati, sputati
povekšiti - povećati
povizati (prez. *povizam*) - primiti
povodnik - konj koji se vodi u povodu
pozlobiti - zamrziti, prezreti
poznati - spoznati, upoznati, uvidjeti
pozor - pogled
pozriti - pogledati
požarti - poždrijeti, progutati
poželin'je - želja, žudnja, požuda
požgati - popaliti
požriti - požderati, progutati
praća - praćka
pram, prama - prema, nasuprot; *stati*
pram - usprotiviti se, pružiti otpor
pram - pramen
praskati - trubiti, bučiti; praskati
praščati - praštati, opraštati
pratež - roba, prtljaga
prav (ž. r.) - pravo, opravdanje
prav - pravedan
pravden - pravedan, nevin
praviti - govoriti, kazati, pričati
pravljati - govoriti, kazivati, pripovijedati
praz - ovan
predati - predati, bojati se, strašiti se, drhtati
predljiv - strašljiv
prehitro - vješto
prejedva - jedva jedvice
prelip - prelijep
prem - posve, sasvim
prem ako, da prem - premda, iako
premaliti - u proljeće
premoći - nadvladati
premožan - premoćan, premoćuć
preveran - vjeran
prevriditi (s dativom) - uvrijediti, skriviti
prez, preza - bez
prezdan'je - bezdan
prezpravdje - nepravda, zlo
prežiti - gledati, vrebati
pri - prije; *pri ner(e)* - prije nego
pribaćati - priključavati, bockati, tuckati
pribići - pribjeći, dobjeci

pribignuti - pribjegnuti, pribjeći
pribiti - prebiti, satrti
pribiti se - prebiti se
pribivati - boraviti, stanovati
pribižati - pribjegavati
pričati - početi
pričečati - pileći
prid, prida - pred, naprijed
pridati - 1. predati; podariti; *za rugo*
pridati - izvrgnuti ruglu; 2. dodati, pridodati, pribrojiti
pridati se - predati se
pridavati - dodavati
pridgradski - predgradski, koji su ispred grada
prihil - skrušen, tužan
prihiniti - prevariti
prija - prije; brže
prijat - prijatan, drag, ugodan
prijati (prez. *primem*) - primiti, osvojiti
prijazan - prijateljstvo; dobrota; ljubaznost
prijazniv - prijateljski naklonjen
prijimati - primati, prihvaćati
prik, priko - preko
prikazivati - prikazivati, iskazivati; darivati
prikinuti - preskočiti; presjeći
prikladati - pridati, pristaviti
priklati - preklati, zaklati
priklonit - naklon, sklon
priko - preko
prikosati - prerezati, pregristi
prilika - poredba, primjer, slika
primati - uzimati, zauzimati
priminuti - preminuti
primistiti - premjestiti
primiti - uzeti, primiti; osvojiti
primuknuti - zamuknuti
prinositi - prenositi, donositi
pripasti se - prepasti se
priporučen'je - preporuka, poklon
priprositi - zaprositi
pripun - prepun
pripuniti - napuniti
pripustiti na (s akuz.) - navaliti
pririzati - prerezati
priročno - sramotno, uvredljivo

prirok - prijekor; sramota; ljaga, krivnja
prisicati - presijecati, odsijecati
prisići - presjeći
prisihati - sahnuti, sušiti
priskočiti - preskočiti
pristati (prez. *pristoju* i *pristojim*) 1. pristati, privoljeti, pristupiti, pridružiti se; 2. pojmiti, shvatiti, prihvatiti; usporediti
pristaviti - prenijeti, premjestiti
pristoj - prijestolje
pristol - prijestolje
pristol'je - prijestolje
pristrići - presjeći, zaustaviti
pristupljen'je - prijestup
prisuditi - presuditi, odrediti
prit, prita - prijetnja
pritač (ž. r.) - priča
pritarpiti - pretrpjeti
priti (prez. *pridem*) - doći
priticati (prez. *priticam*) - pritrčati, priticati
pritol - pretio, ugojen
priti - prijetiti
priuhati - primiti, uzeti
privartati - udarati, prebirati (na glazbalu)
privinuti - previnuti, slomiti
priviti - previti, saviti
privraćati - vraćati; prevrtati; *privraćati sobom* - prevrtati se, okretati se
prižimati - pritiskati
pročtati - pročitati
prohoditi - prodirati (u što), ponirati
projti - proći, zbiti se
proloma - provala, usjek
propeti se - podignuti se, popeti se
propustiti - provesti
prosicati - prosijecati
prosid - prosijed
prosivati - blistati, sjati, svijetliti
proskočiti se - provaliti
prost - slobodan; *biti prost* - biti oprostjen, biti pošteđen; biti oslobođen
prostarti - prostrijeti, ispružiti; *prostarti ruku* - pružiti ruku; *prostarti dim* - razmetnuti se
prostarti se - prostrijeti se

prostiti (kome) - poštediti (koga)
prostor - prostranstvo
prostriti - prostrijeti, baciti na koljena; proširiti
prostriti se - prostrijeti se, pružiti se
prošćen'je - oprost, oprostjenje
proteći - proći, protrčati, projuriti
protezati - natezati
protivan - suprotan, neprijateljski; protivnik, neprijatelj
protiviti - suprotstavljati se, opirati se, protusloviti
protivnik - protivnik, neprijatelj
pruditi - koristiti
prug - skakavac (množ. *pruzi*)
psaltir - knjiga psalama
pudar - čuvar
pudilo - strašilo
pur (tal. *puro*) - čist, sjajan
puščati - puštati, ostavljati
puščivati - prepuštati, ustupati
put - tijelo, meso

quitto - tiho! (starotal. *quitare* = *quietare*)

raba - službenica
račiti - udostojati se
rad (s genitivom) - željan, sklon; *rad biti* - željeti; radovati se
Rafadim - Rasisim grad gdje su se Izraelci sukobili s vojskom kralja Amaleka
ram, ramo - rame
rasčinjen'je - uništenje; *dati rasčinjen'je* - potući, uništiti
raskoša - raskoš, ljepota, bogatstvo
raspitelj - zatornik, razaratelj
rasteći - rasuti, uništiti
rastočiti - razoriti
rastući - porušiti
rastupiti se - rastvoriti se
rastvarditi - smekšati
rat, rati (ž. r.) - rat; *imiti, učiniti rat* - ratovati; *podvići rat* - započeti rat
razabrati se - oporaviti se, doći k sebi
razbirati - izabrati, izabirati
razbluda - raspuštenost, razuzdanost; naslada; raskoš, sjaj

razčinjati - razarati, uništavati
razdiliti - razdijeliti, podijeliti
razditi - razdrijeti, rastaviti
razdriti - razdrijeti, razderati
raziti se - razići se
razligati se - razlijegati se
razlik - različit, raznolik, razan
razlog - razum, razbor
razmahati - nadimati, širiti
razsakati - raznijeti, razgrabiti, opljačkati, opustošiti
razsarditi (se) - rasrditi (se), razljutiti (se)
razstojiti - rastaviti, odvojiti
razsuti - upropastiti, zatrti, razrušiti
razširati se - širiti se
raztarkati - razdijeliti, rasuti, raspršiti
raztirati - rastjerati
razuzeti - razgrabiti
razvrići - razvrći, razoriti
red dati - zapovjediti, narediti, zatražiti
renuti - goniti, voditi
resti - rasti
rič - 1. riječ, glas, govor; *rič operna* - lepršava riječ; 2. stvar
ridak - rijedak
rignuti - porigati se, pobljuvati se; naglo izbaciti; *rignuti suzami* - briznuti u plač
rika - rijeka; *usta rike* - ušće
riše - rekoše (v. *riti*)
riti - reći; *rih, riše* - rekoh, rekoše
riti se - boriti se
rizati - rezati, sjeći
rogobora - buka, galama, rogoborenje
rojen'je - rođenje
rotiti se - kleti se
rov - opkop, jarak
rove - v. *ruti*
ruba - rublje, odjeća, veo
rubiti - robiti, pljačkati
rubo - rub
rugljivo - sramotno
rugo - rug, ruglo, sramota; *za rug pridati* - izvrgnuti ruglu
rusag (mađ. *orság*) - kraj, zemlja
ruta - rutvica (biljka)
ruti (prez. *rovem*) - bučati, revati

roati se - hrvati se, boriti se; *roati grad* - udariti na grad

sa - sa nj, sa nje: biti sa nj - biti mu ravan, dorastao, jednako jak
sabiti - pobiti
sabran'je - sabiranje; *činiti sabran'je* - sabirati, skupljati
sacrificium (lat.) - žrtva
sadi - sada
saj, sa, se - ovaj, ova, ovo; gen. *sega, se*; dativ *semu, sej*; akuz. *su*; lok. *sem*; instr. *sim*; gen. pl. *sih*; dat. pl. *sim*; instr. pl. *simi*
sajam - zbor ljudi, javnost
sajti - saći
sakati - tražiti
sakrovit - skrovit
salbun - pržina, pijesak
Sanson - Samson
sapran - šafran
sarce, sartce - srce; duh
sarčno - usrdno, svesrdno
sardit - srdit, ljut
sarditi se - srditi se, ljutiti se
sardito - srdito, ljutito
sarjahu - v. *sarditi se*
sarkati - srkati, piti
sarp - srp; *prositi sarp* - biti pred žetvom
saršiti - trnuti, ježiti se
sartce - v. *sarce*
sartčen - drag, mio, usrdan, srdačan
sarvo (ž. r.) - hrvanje, pobjeda
sarvan'je - hrvanje, borba, nadjačalost
saržba - srdžba, gnjev
sas - sisa, dojka
saspin'je - rasulo, propast
saspiti - propasti
saspivati - propadati
sasvima - sasvim, posve
sat - sto
saužgi - žrtve (Marulić: "Saužgi djački se zovu holocausta")
saznati - upoznati
saznati se - biti svjestan
sbrojiti - izbrojiti
sciniti - prosuditi, procijeniti; cijeniti

sčekati - dočekati
se - v. *saj*
sedaoce - sedlašce
sega, segaj, segaje - v. *saj*
segasvitnji - svjetovni, ovozemaljski
segati - pružati
selik - tolik
sem - v. *saj*
Sem - Šem, Noin sin
Semiramis - Semiramida, legendarna asirska kraljica
semu - v. *saj*
Serif - Serifos, grčki otok u egejskom moru (v. *Polidektes*)
sesti - sjesti
sfolj (tal. *foglio*) - list
sgledati - ugledati
sgrišiti - zgriješiti, pogriješiti
sharstiti - škrgutnuti
shoditi - silaziti, dolaziti
shraniti - sačuvati, spasiti
shustiti - uništiti
sičati - pištati
sići - sjeći
sid - sijed
sidati - sjedati
sidine - sjedine
siditi - sjediti
sih - v. *saj*
sika (tal.) - greben, podvodna stijena
Sikem - Šekem, Emurov sin koji je oteo Dinu, Jakovljevu kćer
sila - sila, snaga, moć; nasilje; vojska;
činiti silu - činiti nasilje; *učiniti silu* - silovati
Simeon, Simon - Simeon, Šimun, Jakovljevi sin čiji su potomci nastanili Betuliju
sinjao - znak
siona - silna
Sirij - Sirius, zvijezda
Siringa - nimfa koja se pretvorila u trstiku
Sisara - Sisera, vojskovođa Kanaanske vojske koju je pobijedila Barakova vojska
sisti - sjesti
sitovati - oplakivati (ispor. *sjeta*)
sivati - sijevati, svanjivati

skaktati (prez. *skakćem*) - skakutati
skale - stube
skarbost - skrb, briga
skazati - iskazati, pokazati
skazivati - iskazivati, pokazivati, očitovati
skaže, skažem, skaži - v. *skazati*
skender - svileni pojas (tur. *skenderli* = iz Skenderije, tj. Skadra, a možda i iz Aleksandrije)
skladati - slagati
sklin (od *sklinuti*) - skupivši
sklitiv - mlohav, trom
sklopiti - povezati, svezati, spojiti; *sklopiti besidu* - izreći
skljusiti - oboriti, sniziti
skolj - otok
skori - učas, ubrzo
skot - stoka, životinja
skrovišće - skrovište, boravište
skube - v. *skupsti*
skulan - učitelj, školnik
skupost - lakomost, pohlepa, požuda, škrtost
skupsti - čupati
skupščina - općina, zajednica, zbor
skusiti - iskusiti
skvapiti - skvačiti, pritisnuti, zgrabiti
slaje - slađe
slaji - slađi
slatčina - slatkoća, slast
slaziti - silaziti
slime - sljeme, krov
slip - slijep; *slipo oko* - sljepoočnica
slipost - sljepoća
slišan'je, slišen'je - slušanje
slišati - slušati, čuti
sliševati - slušati
slobod - sloboda
sloboditi - osloboditi
slobojen'je - sloboda
slove - v. *sluti*
slovinjski - slavenski
slovo - riječ
slovuć - slavan; *biti slovuć* - biti slavan, sloviti
složiti - staviti
sluti (prez. *slovem*) - sloviti, biti na glasu

služben - koji je na službi
služen'je - služba, služenje
smaći - skinuti
smagnuti - izginuti, poginuti
smaliti - smanjiti, umanjiti
smamiti - omamiti
smarditi - smrdjeti
smarsiti (se) - zatrti (se), izbrisati (se)
smart - smrt; *smartju pokopati* - usmr-
 ti
smartan - smrtan
smartno - smrtno, na smrt
smetnja - smutnja, buna; *učiniti smetnju*
 - pobuniti se
smih - smijeh
smilen'je - smilovanje
smiljen - milosrdan
smion - smion
smion'je - smionost, srčanost; *činiti*
smion'je - hrabriti koga
smionost - smionost, hrabrost; pouzdanje;
imiti smionost - biti drzak
smišati - smiješati
smiti - smjeti
smiv - smion
snam - v. *sneti*
sneti (prez. *snimem*) - skinuti, dignuti;
snam - skinuvši
snimiti - skinuti; *snimiti glavu* - odrubiti
 glavu
snubiti - mamiti
sobom - sâm o sebi; npr. *ki sobom more*
se obranit
sočiti - prokazati, svjedočiti; kazivati;
 gledati
sopsti (prez. *sopem*) - disati, zaduhati se,
 teško disati
Spartanin - Spartanac
spartiti - skinuti
spasan - spas, spasenje
spasen - spasonosan
speti - sapeti
spijati - ispijati
spišen'je - spješenje, pospješenje, ubrza-
 nje
spišiti - ubrzati, pospješiti
splast - plast, hrpa
splicki - splitski

spovidati - pripovijedati
spoviden'je - kazivanje
sprava - naprava, ures
spraviti - napraviti, naresiti
sprid - sprijeda
spuniti (se) - ispuniti (se)
spušćati - spuštati
sramnost - golotinja, sramni dijelovi tije-
 la
sramovati se - sramiti se, stidjeti se
sredba - red, raspored
srediti - urediti
srida - sredina
sristi (prez. *sritem*) - sresti
sritati - sretati
srite - v. *sristi*
stacun - prodavaonica
stakati - sklapati
stala - nastamba
stan - nastamba, kuća; prebivalište, po-
 ložaj; zimovnik za stoku; *otiti na stan* -
 otići kući
stan'je - boravište, sjedište, grad, kuća,
 položaj
stanovito - sigurno
staoce - dio stremena u koji jahač stavlja
 nogu
stare - v. *starti*
stargnuti - istrgnuti, iščupati
starinja - starost
starkati - raštrkati, raspršivati
starknja - strka
starpiti - podnijeti, poslušati
staršiti se - zgroziti se
starti - strti, satrti
starv - strv, strvina
stati - pored danas uobičajenih značenja
 i: 1. boraviti, biti, opstojati; prestati; nas-
 tati; *stati protiv* - opirati se; *stati gori* -
 ustati
steć - stojeći
steći (se) - strčati se
stekoše - strčaše (v. *steći se*)
sterati - prostirati, širiti, stavljati; *sterati*
stopi - hodati, koračati
sticati se - strčati se
stina - stijena
stirati - satrti, satirati

- stopiti* - natopiti, skvasiti
stota - stotina
strahlivit - strašljiv, prestrašen
strahost - strahota
stran (ž. r.) - strana, zemlja, kraj
stratiti - potrošiti
stražan - stražar
strići - strići; obrezati, škopiti
striha - streha
strila - strijela
strim - stremen
strop (tal. *stropo*, grč. *strophion*) - uže, bič, konop kojim je na lađi privezano veslo kad se vesla i kojim mornari biju mlađe
strusiti - uzdrmati, upropastiti, naškoditi
stumačiti - prevesti
stumak (tal. *stomaco*) - želudac
stupiti - doći; *stupiti nazadi* - odstupiti
stvoren'je - stvorenje; djelo, čin, stvaranje
stvoriti - učiniti, počinuti (pored uob. značenja)
subaša - podvojvoda, pomoćnik starijine
subit (tal. *subito*) - nagao; *u subit* - naglo, iznenada
suj - v. *saj*
suk - drvo, komad drva, toljaga
sulica - koplje
sunačce - sunašce, sunce
sunčen - sunčan
sumnjen - biti sumnjen - sumnjati
sušina - suša, suhoća
suzub, suzubi - zubima se dotičući, nasuprot, sučelice
svaka - sve
svargnuti - svrgnuti, skinuti
svarhu - iznad, nad; na; o
svarnuti - svratiti, okrenuti
svarsti - splesti; učiniti, postići
svaršen - savršen
svaršeno - savršeno; do kraja
svaršiti - svršiti, dokončati, postignuti;
svaršiti zavjet - ispuniti zavjet
svartati - svraćati, okretati; poskakivati
svarzla - v. *svarsti*
svarže - v. *svargnuti*
- sveći* - svetiji
svemog - svemoguć
svesti (prez. *svedem*) - navesti; prevesti
svetiti - svetkovati
svetošč - svetost, svetinja
svidati (prez. *svidam*) - bodriti; paziti, čuvati
svidovati se - poznati se, biti svjestan; osvijestiti, urazumiti
svim - sasvim
svion - svilen
svist - savjest; svijest
svit - 1. svijet; 2. savjet
svita - sukno, odijelo, pokrivač
svitil'je - svjetlo, svjetiljka
svitilnik - svjetiljka, baklja
svitilo - svjetiljka
svititi - svijetliti
svitlina - svjetlost, sjaj
svitliti - svijetliti
svitlo - svijetlo, sjajno
svitlost - svjetlost, svjetlo
svoditi - izvoditi, izmišljati
svojevati - svladati, pobijediti
svraćati (u se) - trpati, lijevati
svučići - iznijeti, zarobiti, oplijeniti
svuj - svoj
- šad* - pošavši, išavši (od gl. *iti*)
šapka - kapa
šaran - šaren, sa šarama
šćediti - štedjeti
šćićahu, šćićaše - v. *šćitati*
šćipača - koplje
šćit - štit
šćitak - štitak, štit
šćitati - štititi
šćititi - štititi
šereg (mađ. *sereg*) - mnoštvo, četa
šust - užad
- t'* - ti
ta - taj, ta
Tabor - planina u Izraelu, u donjoj Galileji
tacih, tacimi - takvih, takvima
taćaše - v. *tatiti*

tadi - tada
taj - ta
takmen - jednak
takoj, takoje - tako, također
talambas - vrsta bubnja
talik - talac
Tamar - Tamara, Davidova kći koju je silovao polubrat Amnon
tamnost - tama, mrak, opačina
tamun (lat.-tal.) - kormilo, timun
tanac - ples
Tanaja - rijeka Don
tarbuh - trbuh
tarkati - trčati
tarnuti - trnuti
tarpeza - trpeza, stol
tarpiti - trajati, opstojati; ustrajati, izdržati, podnositi, trpjeti
tarpljivo - ustrajno, strpljivo
Tars - Tarz, Tarsus, grad u Ciliciji
tarst - trstika
tartnjiti - tutnjiti
taržan - livada, pašnjak, travnjak
tašč - tašt, isprazan, ohol; bezvrijedan
taščina - taština, ispraznost, oholost
tatiti - krasti, oduzimati
teciše - tekoše
teč - tijek, tok, tečenje
teći - trčati, juriti
teg - posao, rad; djelo; *teg težiti* - obrađivati zemlju
tej - te
tel'je - tele
telo - tijelo
tempal (lat. *templum*) - hram
ter, tere - te, pa, i
tesalski - tesalijski
testament - zavjet; *Stari testament* - Stari zavjet (u Bibliji)
teškota - muka, teškoća
tezmi - tima
težiti - raditi, težiti, obrađivati zemlju
ti - taj
ticati - trčati, juriti
timi - tima
timun (lat.-tal.) - kormilo
tiskan - tijesan, uzak; *tisknji* - tješnji, uži
tiskati - potiskivati, gurati

tišiti - tješiti
tja - ća, daleko
toj - to
toje - to, isto, također
toki - tolik, takav
toko - toliko; tako
tokoj, tokoje - tako, također
tolicih - tolikih
toliti - miriti
ton - ton, glas, napjev
totu, totuj - ondje
tov - pretilina
tovar - magarac
Tracija - Trakija, pokrajina u Grčkoj
trag - potomstvo (pored uob. značenja)
traviti (sobom) - zabludjeti, lutati
trepetljica - trepetljika (igra)
trepiti (s genit.) - strepiti (od koga)
treti - treći
tribati - trebati; *tribi je* - potrebno je, mora se; *ni tribi, ni treba* - ne treba, nije potrebno
trsak - trijesak, grom, munja
triskati - tući, udarati
troha - trunak
troj - troje
Trojana - Trojanka
trud, rad, napor; bol, muka; *nimati trud* - bez napora, bez teškoća
truditi - mučiti
trudinja - muka
trudan - težak, naporan, mučan; umoran
trumbita (tal. *trombetta*) - trubljica
trumbitaš - trubljač
tudeje - tu; onamo; tamo
tudi - tu; onamo; tamo
tudije, tudje - odmah, sad, iznenada
tuj - tu, ovdje
tuji - tuđi
tumbat (tur.) - fino platno, čalma
tunjica - povraz, tunja
turan - toranj, kula
tužben - tužan, koji se tuži
tužen'je - jadikovanje
tužiti - 1. tužiti se; 2. tugovati, uzdisati
tvoa - tvoja
tvard - tvrd, čvrst
tvardo - tvrdo

tvarje - tvrđe, čvršće
tvardost - tvrdoća, tvrdokornost; okrutnost, nemilost
tve - tvoje
tvoriti - praviti, raditi; *tvoriti žetvu* - žeti; *tvori se žetva* - žanje se

ubignuti - izbjeći, pobjeći
ubiže - pobjegne (v. *ubignuti*)
uboški - siromašan; *skupščina uboška* - siromasi, sirotinja
ubraniti - obraniti, očuvati
učen'je - nauk, pouka
učiniti - učiniti, načiniti, napraviti; *učiniti rat* - ratovati, voditi rat; *učiniti silu* - silovati; *učiniti svoje* - osvojiti, pokoriti; *učiniti smetnju* - pobuniti se
učiniti se - načiniti se, postati
udilje - neprestano, odmah
udipati - uđipati, uskočiti
udovan - udovički
udovičtvo - udovištvo; *imiti udovičtva*
misto - biti udovica
udriti (se) - udariti (se)
ugajati - ugađati
uglajen'je - ugladenost
ugodno - drago; ukusno
uhiliti - ucviliti, ožalostiti
uhilito - ucviljeno, plačno
uhititi - pohitati; uhvatiti, uloviti
ujesti - ujesti, ugristi
ukazati (se) - pokazati (se)
ukloniti - izbaviti
ukrop - vruća voda, juha
ukruniti se - okruniti se
uli - ulje
ulisti - ući
ulizan'je - lizanje, licanje
uljudstvo - uljudnost, draž
umarti - umrijeti
umicati - trgati
umić (s genit.) - umješan, vješt, iskusan
umiljen - skrušen, ponizan, skroman (v. *humiljen*)
umistiti - smjestiti
umitelan - majstorski, umjetnički, vješt
umiti - umjeti, znati

umor - kužna bolest, kuga; smrt
unid, unide - v. *uniti*
uniti - unići, ući
upasti - upasti; klonuti
upisati - napisati
upiti (prez. *upijem*) - vapiti, zazivati
uplitati (trudom) - opteretiti (radom)
upram - upravivši
upramiti - upraviti
uprav - pravo, ravno
upustiti - propustiti
upuziti - upuzati, doploviti
uražen'je - uvreda
ureha - ures
uresit - uresan, krasan
urešen'je - ures, ukras
urešiti (se) - uresiti (se), urediti (se), okititi (se)
urubiti - opljačkati, zaplijeniti, zarobiti
usčuditi se - začuditi se
ushajati - uzvisivati se
ushvaliti - hvaliti, pohvaliti
usići - odsjeći, odrubiti
usiliti se - naprijeti se, upeti se
usilost - žestina, silovitost; *dati komu usilost* - ražestiti se na koga
usilovati se - naprijeti se, uznastojati, truditi se
uslišati - slušati, čuti
uspati - uspavati
uspredati - uzdrhtati
ustaknuti - nataknuti, objesiti
ustaniti - nastaniti, učvrstiti
ustarhnuti - ustrašiti, uzdrhtati
ustaviti - spriječiti, zaustaviti, odvratiti
ustegnuti - suspregnuti, obuzdati
ustezati - ometati, sprečavati, susprezati, obuzdavati, sputavati
ustriliti - ustrijeliti
ustupiti se - uzmaknuti
uščtovati - poštovati
ušereg - naušnica
utak - nit
utarpiti - pretrpjeti
utežan - težak, krupan
utiha - utjeha
utišen'je - utjeha
utišiti se - utješiti se

utiti - ugojiti, utoviti
utlina - rupa
utvarditi se - otvrdnjeti, očvrnuti
utvarjen'je - ukorjelost
uvitak - uvojak, vitica
uviti se - sagnuti se
uvratiti se - odvratiti se, udaljiti se
uza - okov, zatvor
uzbesiditi - progovoriti
uzbujati - uznesti se
uzdan'je - uzdanje, pouzdanje, nada
uzdarhtati - uzdrhtati
uzdaržan'je - održavanje, obdržavanje, očuvanje
uzdaržati se - biti sadržano, sadržavati; zadržati
uzdavati - odavati, smatrati
uzdvignuti - uzdignuti
uzgor - gore, više
uzgoriti - usplamtjeti, užariti se
uzgrustiti se - omrznuti, dodijati
uzhoditi - uzdizati, uzlaziti
uziti - izići
uzmitati - uzmahivati
uzmog - moguć; moćan
uzmožno - moguće
uznak - nauznak
uznašati se - oholiti se, hvaliti se
uznišati se - uznositi se gađajući
uzniti - uznijeti, uznesti
uzpregnuti - uspregnuti, ustuknuti
uzročiti - ukoriti; okriviti
uzupiti - zavapiti, zavikati
uzvargli, uzvargši - v. *uzvarći (se)*
uzvarći (se) - uzvrnuti, zavrnuti; pasti nauznak
uzvartati - vrtjeti, mahati, vitlati
uzvarziše - v. *uzvarći (se)*
uzveliti - reći, kazati, zapovjediti
uzvišen'je - uzvisivanje
uzvišiti (se) - uzvisiti (se)
uzvoditi se - uznositi se
uzvući - povući gore, uzdignuti; *uzvući na sag* - postaviti na prijestolje
užežan - uspaljen, usplamtio, vruć, željan

va - u
Vagav - Holofernov dvorjanin: običniji oblik imena je *Bagoa*
vahtar (njem. *Wächter*) - stražar
vaj - jad, nevolja, tuga
vanka - vani
var - nadzor, čuvanje, briga; *imiti var* - paziti, brinuti se
varćen'je - vrćenje, vrtnja
varći - baciti, staviti
varći se - vratiti se
vargoše, vargši - v. *varći*
varh - vrh, vrhunac
variti - kuhati
varsi, varsih - v. *varh*
varst - vrsta
varšiti - vršiti
vartiti (se) - vrtjeti (se)
vartnica - vrtjelica, ona koja vrti
varviti (se) - nadirati; žuriti se
varže - v. *varći*
vas - sav, čitav, cio
Vasta - Vašti, perzijska kraljica koju je napustio Ahasver (v. *Asuer*)
vaščina - sramota, gnusoba
vavik - uvijek
vazam - v. *vazeti*
vazdi - vazda, svuda
vazeti - uzeti
vazimati - uzimati
večer - uvečer
veće - više
većma - više, bolje
vedte - v. *vesti*
vekši - veći
vele - vrlo, mnogo; *vele manji* - mnogo manji
velikost - veličanstvo
veliti - kazati, reći; zapovjedati
vera - vjera
veran - vjeran
veras (lat.) - stih
vesti (prez. *vedem*) - voditi
vetah - star; *vetšiji* - stariji
vičnji - vječni
vično - ugodno; *vičnije* - ugodnije
više - vijeće, savjet
vičnik - vijećnik, savjetnik

viditi (prez. *vim* i *viju*) - 1. vidjeti, gledati, paziti; 2. znati
vij - vidi, pazi, pogledaj (v. *viditi*)
vijan'je - zavijanje, urlik
viju - vidim, znam (v. *viditi*)
vik - vijek
vikomnji - vječit
vim - vidim, znam (v. *viditi*, *viti*)
vira - vjera
viš - znaš; v. *viti*
višati - vješati, objesiti
više - iznad, više od
višiti - uzvisivati
viti - znati (usp. *viditi* 2.)
vladan'je - vlast
vladika - gospođa, gospodarica
 vlas - vlast (pored uobičajenog značenja, vlas kose)
vlažina - vlaga
vo - ovo
voja - uzda, ular
vojask - vojski
vojskovati - vojevati
voliti - voljeti, željeti, htjeti
volja - *od volje* - sam po sebi
voljan - slobodan; moćan
vonja - miris
vraćen'je - povratak
vrat (m. r.) - vrata
vražen'je - povreda, ozljeda; uvreda
ured, vreda - odmah, brzo
vrića - vreća, vrećište, kostrijet
vrići - vrći, baciti
vrićišće - kostrijet
vridan - štetan
vriil - vreo, vruć
vriilo - vrelo, izvor
vruć - revan, željan, vatren, žestok; *vručiji* - vatreniji, žešći
vručina - žar, žestina
vseje - usve
vuhavščina - laska, himba
vuhliti, vuhlovati laskati, polaskati
vzeti - uzeti

z - s; iz

zabiti (prez. *zabudem*) - zaboraviti

zabiti (prez. *zabijem*) - udariti, gurnuti
zacić, zacića - zbog, radi, poradi
zač - zašto
začarniti - zacrniti
začinjati - pjevati
začinjavac - pjesnik; pjevač
zad, zada - straga
zaditi - zadjesti, zabosti; započeti; dirnuti
zadovolje, zadovoljno - dosta, dovoljno
zaduka - straga, odozada
zagledati - ugledati, vidjeti
zagnati - izagnati, istjerati
zagubiti - pogubiti
zahititi - zahvatiti
zahropsti (prez. *zahropem*) - zaspati, zahrkati
zahvaliti se - pohvaliti se
zaisto - zaista, doista
zajati (prez. *zajmem*) - zauzeti, uzeti, uzeti kao zalog
zajti - zaći; poći, započeti
zakameniti se - skameniti se
zaklop - vrata
zakrov - pokrov, poklopac
zal - zao, loš; *obvarči zlim* - kriviti, optužiti
zalisti - uljesti, ući
zalivati - zalijevati
zamaknuti - svezati, zatvoriti, sakriti, spremi
zamamiti se - pomamiti se
zamamljen - zapanjen, zanesen
zaman, zamani, zamanj - uzalud
Zamata - Sarmat, pripadnik iranskoga naroda Sarmata
zamitati - zaštićivati, obraniti
zanesti - odvesti
zapan - zapevši
zaparši, zapart - v. *zapriti*
zapeliti - zaprijetiti, zapovjediti
zapinuti - zapjeniti
zapiti - popiti
zapor - prijevornica, zasun
zapoviti - zapovjediti
zapriti - zatvoriti
zarčati - pozorno promatrati, zuriti
zarenuti - odagnati

zasesti (prez. *zasedem*) - zasjesti, zapriječiti
zaskočiti - zasjesti, preskočiti
zastati - ostati
zastav(a) - četa, vojska
zastaviti - sresti, naći
zastor - pokrivač
zastup - (pomoćna) četa
zaščititi - zaštititi
zateći - napasti
zatirati - zatjerati, potjerati
zatoj - zato
zatvor - zatvoreno mjesto
zatvorati - zatvarati
zaujati - zauzeti, oduzeti
zavaliti - zgraditi, zatvoriti
zavarći se - baciti se, uzbaciti se, baciti se
zavesti - odvesti
zavodništvo - zavodjenje
zavratiti - zavrnuti, prevrnuti
zbaciti - izbaciti
zbera - v. *zbrati se*
zbor - društvo, mnoštvo
zboosti - nabosti, podboosti
zbrati se - sabrati se
zbrojati se - sabirati se
zbrojiti - izbrojiti
zbučiti (se) - uzbuditi (se)
zbuditi (se) - probuditi
zdaleč - izdaleka
zdila - zdjela
zdići - staviti, obući
zdola - odozdo
zdravica - čaša za napijanje
zdravje - zdravlje
zdrišiti - odriješiti; *zdrišiti straha gropa* - riješiti se straha
združiti - otpraviti
združiti - otpratiti
zdupiti - zgrabiti
zel'je - bilje
zgar, zgara - odozgo
zgarnuti - skinuti, svaliti
zgasiti - ugasiti
zgibe - v. *zginuti*
zgibil - propast
zginuti - propasti, izgubiti se, nestati

zgleđati - ugledati, sagledati
zgoditi - ugoditi
zgoditi se - dogoditi se
zgor, zgora, zgori, zgoru - odozgo, gore
zgovarati se - razgovarati se
zgovoriti - izgovoriti
zgristi - izgristi
zgrišan'je, zgrišen'je - grijeh
zgrišiti - sagriješiti
zgubiti (se) - izgubiti; pogubiti, zatrti;
zgubiti dičen'je - izgubiti ponos
zide, zidoše - v. *ziti*
ziti - izići, poteći
zjati - zijevati
zlaćen - pozlaćen
zlamen - znamen, znak
znamen'je - znak, znamen
zlat - zlatan
zled (ž. r.) - zlo, šteta
zloba - zlo, opačina
zloćud, zloćuda - zla ćud, pakost, lukavstvo
zloćudo - lukavo; opako, zlobno
zlovoljan - žalostan
zlovoljiti se - žalostiti se
znan biti - biti poznat
znoba - zlo, žalost, bol
zrika - zraka
zril - zreo
zuka - zveket
zustiti - izustiti, dojaviti
zvir - zvijer
zvizdati - zviždati, fijukati
zvižju - v. *zvizdati*
zvoniti - udarati, svirati, prebirati na glazbalu (prema tal. *suonare*)
zžvati - sažvakati, pojesti

žadan - žedan
žaja - žeđa
žajati - žeđati; željeti
žara - trbušasta velika posuda za tekućine
žarlac - žderonja, izjelica, proždrljivac
žartje - 1. žrtva; 2. proždrljivost, žderanje, jelo
žban - drveni sud, pehar

ždrib - ždrijeb

ždribnica - ždrebnica, suđenica (usud)

železan - obučen u željezo

želiza - okovi

željud - žir

žerati - žderati

žežin (lat. *jejunium*) - post

žgati (prez. *žgem*) - paliti; *žgati rog* - gajiti neprijateljsko osjećanje prema komu,

biti kivan na koga

Židovin - Židov

Židovinka - Židovka

žigant (tal. *gigante*) - div

žil'je - korijenje

žir - hrana

žitje - život

životovati - živjeti

živina - stoka, blago

život - tijelo (pored uobič. značenja)

žmul - čaša

župa - 1. halja; 2. župa, pokrajina; narod;

kraj

žutak - gorak, žuhak

žvaoce - žvalo, žvala